T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL YARDIM BAŞVURUSUNDA BULUNAN BİREYLERİN PSİKOLOJİK BELİRTİ DÜZEYLERİ VE SOSYAL DESTEK ALGISI

Tuğba TOPTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Doğa BAŞER

KONYA-2019

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır. Yoksullukla baş etmeye çalışan, kırılgan bir kitle olarak sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin içinde bulundukları ruhsal durum ve algıladıkları sosyal desteğe ilişkin bulguların, yeni çalışılan konular olarak literatüre katkı sunacağı öngörülmektedir. Araştırma sürecinin başından itibaren her türlü akademik bilgi ve becerisini benimle paylaşan, destek ve hoşgörüsünü esirgemeyen saygıdeğer hocam, tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Doğa BAŞER'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırma süresince akademik ve motivasyonel desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KIRLIOĞLU, Dr. Huriye İrem KALAYCI KIRLIOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin TEKİN'e; tez savunma jürisinde yer alan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Sinan AKÇAY'a çok teşekkür ediyorum.

Çalışmanın gerçekleştirilmesinde gerek vermiş oldukları izinler gerekse kuruluşlarına ait veri ve bilgi paylaşımı ile bana destek olan Beyşehir Kaymakamlığı ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın değerli yöneticilerine ve çalışanlarına şükranlarımı sunuyorum.

Beyşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım alan ve bu araştırmanın baş aktörleri olan sosyal yardım faydalanıcılarına, vakitlerini ayırarak çalışmaya katkı sundukları için teşekkürler ediyorum.

Hayattaki en kıymetli varlıklarım ve destekçilerim, sevgili annem Havva TOPTAŞ'a, babam Sebahattin TOPTAŞ'a ve biricik kardeşim Armağan İbrahim TOPTAŞ'a sonsuz sevgilerimi, teşekkürlerimi sunuyorum.

Tuğba TOPTAŞ

İÇİNDEKİLER

SİMGELER VE KISALTMALAR ..... **v**

ÖZET ..... **vi**

SUMMARY ..... **vii**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Yoksulluk 2

1.1.1. Refah Devleti Bağlamında Türkiye'de Yoksulluğun Görünümü 6

1.1.2. Türkiye'deki Sosyal Yardım Sistemi 9

1.1.3. Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) 10

1.1.4. Türkiye'de Yoksullukla Mücadele 13

1.1.5. Türkiye'deki Sosyal Yardım Sistemine Eleştirel Bir Bakış 15

1.2. Psikolojik Belirti 20

1.3. Sosyal Destek 24

2. GEREÇ ve YÖNTEM **28**

2.1. Araştırmanın Amacı 28

2.2. Araştırmanın Önemi 30

2.3. Araştırmanın Tipi 33

2.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 33

2.5. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları 34

2.5.1. Anket Formu 35

2.5.2. Kısa Semptom Envanteri (KSE) 35

2.5.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) 36

2.6. Verilerin Toplanması 36

2.7. Verilerin Değerlendirilmesi 37

2.8. Araştırmanın Etiği 37

2.9. Araştırmanın Sınırlılıkları 37

3. BULGULAR **38**

4. TARTIŞMA **69**

4.1. Temel Tanımlayıcı Değişkenlere İlişkin Tartışma 69

4.2. Hanelerin Ekonomik Durumuna İlişkin Tartışma 73

4.3. Yaşadıkları Konutun Fiziki ve Sosyal Dokusuna İlişkin Tartışma 76

4.4. Yardımların Yeterliliği ve Gelecek Beklentilerine İlişkin Tartışma 77

5. SONUÇ ve ÖNERİLER **79**

5.1. Sonuçlar 79

5.2. Öneriler 83
6. KAYNAKLAR 85
7. EKLER 90
EK-A: Anket Formu 90
EK-B: Kısa Semptom Envanteri (KSE) 94
EK-C: Kısa Semptom Envanteri Kullanım İzni 96
EK-D: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) 97
EK-E: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Kullanım İzni 98
EK-F: Etik Kurul Onayı 99
EK-G: Kurum İzni 100
8. ÖZGEÇMİŞ 101

SİMGELER VE KISALTMALAR

BASAGM: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü

ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

ÇBYE: Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi

İGE: İnsani Gelişim Endeksi

KSE: Kısa Semptom Envanteri

SYDTF: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

SYDV: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

ÖZET

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Sosyal Yardım Başvurusunda Bulunan Bireylerin Psikolojik Belirti Düzeyleri ve Sosyal Destek Algısı

Tuğba TOPTAŞ
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ/KONYA-2019

Bu tez çalışmasının amacı, sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti düzeyleri ve sosyal destek algılarının incelenmesidir.

Araştırma nicel araştırma deseninde tasarlanmış olup tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Konya'nın Beyşehir ilçesinde ikamet eden ve 2018 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan (SYDV) sosyal yardım alan 4259 hane oluşturmaktadır. 369 hane araştırma kapsamında örnekleme dahil edilmiştir. Araştırma verileri anketler aracılığıyla sosyal yardım müracaatında bulunan bireylerden yüz yüze, anlık ve yazılı olarak toplanmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu ve Kısa Semptom Envanteri (KSE) ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SPSS 20.0 kullanılmış olup frekans analizleri, "t testi", "anova testi" ve korelasyon analizi yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; KSE toplam puanı ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon alt boyut puanları kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir. 42 yaş ve altındaki bireylerin KSE toplam puanı ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, hostilite belirti düzeyleri daha yüksektir. KSE toplam puanı ve anksiyete, olumsuz benlik, hostilite alt boyut puanlarının evli olan bireylerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Evde toplam 4 kişi ve üzerinde birey ile yaşayanların depresyon belirti düzeyi ve öte yandan algıladıkları toplam sosyal destek, aile, arkadaş, özel biri kaynaklı sosyal destek düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Eğitim seviyesi düştükçe psikolojik belirti düzeyi ve algılanan aile, arkadaş, özel biri desteği ve toplam destek de düşmektedir. Gelir getirici bir işi olmayan bireylerin toplam psikolojik belirti, anksiyete, depresyon ve somatizasyon belirti düzeyleri, gelir getirici bir işi olanlara göre daha yüksektir.

Araştırma sonucunda, sosyal yardım alan bireylerin psikolojik belirti düzeyleri ile algıladıkları çok boyutlu sosyal destek arasında negatif(ters) yönlü (Pearson korelasyon: -0,259) ve anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0,01$) saptanmıştır. Buradan sosyal yardım alan bireylerin algıladıkları sosyal destek arttıkça psikolojik belirti düzeylerinin azaldığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Psikolojik Belirti; Sosyal Destek; Sosyal Yardım

SUMMARY

REPUBLIC of TURKEY
SELÇUK UNIVERSITY
INSTITUTE of HEALTH SCIENCES

Psychological Symptom Levels and Social Support Perception of İndividuals Applied for Social Assistance

Tuğba TOPTAŞ
Department of Social Work

MASTER THESIS/KONYA-2019

The aim of this thesis is to analyze the psychological symptom levels and perceptions of social support of individuals applying for social assistance.

The research was designed in quantitative research design and relational survey model was used. The population of the study consists of 4259 households living in Beyşehir district of Konya and receiving social assistance from the Social Assistance and Solidarity Foundation (SYDV) in 2018. 369 households were included in the sample. Research data were collected face to face, instant and in writing from individuals applying for social assistance through questionnaires. In order to collect data, a questionnaire developed by the researcher and the Brief Symptom Inventory (BSI) and the Multidimensional Perceived Social Support Scale (MSAS) were used. SPSS 20.0 was used for statistical analysis of the data, frequency analysis, analiz t test ", ova anova test" and correlation analysis were performed.

According to the findings; BSI total score and anxiety, depression, negative self, somatization subscale scores were higher in females than males. The total score of BSI and anxiety, depression, negative self, hostility symptom levels were higher in individuals aged 42 and under. CSE total score and anxiety, negative self and hostility subscale scores were higher in married individuals. Depression symptom level of the people living at home with 4 people or more was higher and the level of social support, family, friends, special someone perceived social support level was higher on the other hand. As the level of education decreases, the level of psychological symptoms and perceived family, friends, special someone support and total support decrease. Total psychological symptom, anxiety, depression and somatization symptom levels of individuals who do not have an income generating job are higher than those who have an income generating job.

As a result of the study, it was found that there was a negative (negative) direction (Pearson correlation: -0.259) and a significant relationship ($p < 0.01$) between psychological symptom levels and perceived multidimensional social support of individuals receiving social assistance. It was concluded that psychological symptom levels decreased as the perceived social support of individuals receiving social assistance increased.

Key Words: Psychological symptom; Social Support; Social Assistance

1. GİRİŞ

Yoksulluk insan hayatının birçok alanında olumsuz etkilerini göstermekte ve diğer birçok sosyal sorunun ortaya çıkmasında tetikleyici bir işleve bürünmektedir. Yoksulluk bireyin ve dolayısıyla yaşadığı hanenin bio-psiko-sosyal iyilik hali üzerinde yıkıcı sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Yoksulluğun çoğunlukla göze ilk çarpan etkisi ekonomik alanda olup kişilerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında yaşadığı zorluk kendini göstermektedir. Ardından böyle bir güçlük içerisinde olan bireyin hayatının psikolojik ve sosyo-kültürel yönünün de yaralar aldığı görülmektedir. Maddi imkansızlıklar ile uğraşan kişi, örneğin çocuğu okula devam eden bir anne, onun ihtiyaç ve beklentilerine cevap verme konusunda yetersizlik yaşamakta ve bu durum annede özgüven ve özsaygı düşüklüğüne yol açmaktadır. Kendisi ile ilgili psikolojik anlamda da kayıplar yaşayan bu anne, yaşadığı güçlükleri sosyal yaşamına, diğer bireylerle olan ilişkilerine de yansıtmaktadır. Maddi imkansızlıklar temelinde başlayan sorunlar, kişi ve aileleri ve büyük ölçekte toplumu çok yönlü olarak, iç içe geçmiş bir sarmal gibi etkisi altına almaktadır.

Yoksulluk, eskiden beri var olan, birçok sosyal sorunun da ortaya çıkmasında rol oynayan derin ve çözüme muhtaç bir alandır. Geçmişten günümüze varlığını sürdüren yoksulluk sorununda temel etken zaman içerisinde değişime uğramıştır. Tarihte çoğunlukla üretimde azlıktan ve kıtlıktan doğan yoksulluk için bugün aynı şeyi söylemek pek mümkün değildir. Bugün temel mesele var olanın paylaşımıdır. Bu paylaşım noktasında adil olunmaması, yoksulluğun yaşanması ve derinleşmesinde ana aktördür (Kesgin 2016).

Bauman (2015) eşitsizliğin küresel çapta büyüdüğünü vurgulamaktadır. Bu büyüme belirgin olarak en zengin ve en fakir iki uçta varlığını gösterdiği, çok zenginlerin daha da zenginleştiği çok fakirlerin daha da fakirleştiği belirtilmektedir. Bunun sonucu olarak ortaya çıkan derin bir sosyal sorun olan yoksulluğun varlığı ve devamı ile ilgili olarak da fikirler ortaya atılmaya devam etmektedir. Sosyal eşitsizliği insanların icat ettiği yaklaşımını ileri sürenler, insanların yine bu eşitsizliği sürdürüp büyütmede de baş aktör olduğunu dile getirmektedir. (Bauman 2015). Yoksulluk ve sosyal eşitsizliğin iç içe geçmiş, birbirini besleyen bu durumunun hem

kavramların açıklanmasında hem de soruna yaklaşımda çok boyutlu bir bakış açısı gerektirdiği açıktır.

Bu araştırmada, yoksulluk içerisinde olup sosyal yardıma gereksinim duyan bireylerin ruhsal açıdan içinde bulundukları durum ve ruhsal iyiliğin önemli bir belirleyicisi olan algılanan sosyal destek düzeyleri resmedilmeye çalışılmıştır.

1.1. Yoksulluk

2018 Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE) tahminlerine göre, dünyada günümüzde, 1,3 milyar yoksul birey bulunmaktadır. Küresel ÇBYE, direkt olarak bireylerin yaşamlarının farklı alanlarında eş zamanlı olarak karşılaştıkları yoksunlukları ölçmektedir. ÇBYE'nin 3 boyutu (sağlık, eğitim ve yaşam standartları) ve 10 göstergesi (beslenme ve çocuk ölümleri sağlık boyutunun; okullaşma süresi ve okula devam eğitim boyutunun; pişirme yakıtı, sıhhi koşullar, içme suyu, elektrik, konut ve varlıklar ise yaşam standartları boyutunun göstergeleri) bulunmaktadır. Kır-kent kıyaslaması yapıldığında ise tüm dünyada, kırsal bölgelerde 1,1 milyar insan, kentsel bölgelerde ise 200 milyon insan çok boyutlu yoksulluk içinde yaşamaktadır (UNDP 2018). Bu kriterler doğrultusunda yapılan araştırma sonuçları yoksulluğun büyüklüğü ve çok yönlülüğünü ortaya koymaktadır. Tüm dünyada yoğun bir şekilde yaşanan bu sosyal sorun ile baş edilebilmesi için öncelikle ölçülebilir hale getirilmesi, bu anlamda da ülkelerin yoksulluk tanım ve kriterleri önem kazanmaktadır.

Oppenheim ve Harker (1996) yoksulluğu, ortalama gelire sahip bireye göre daha az gıda, ısınma ve giyim harcaması yapmak şeklinde ifade etmektedir. TÜİK, yoksulluğu genel anlamda insanların temel gereksinimlerini karşılayamaması olarak ele almakla birlikte dar ve geniş anlamda yoksulluk kavramlarına da değinmiştir. Dar anlamda yoksulluk; beslenme ve barınma merkezli ele alınırken, geniş anlamda yoksulluk; gıda, giyim gibi temel ihtiyaçlar belirli bir düzeyde karşılandığı halde, kişilerin yaşadıkları toplumun yaşam standardını yakalayamaması olarak ifade edilmiştir. Yoksulluğu açıklamak için çeşitli kavramsallaştırmalara başvurulmuştur. Bunlardan bazıları şu şekildedir;

-Mutlak yoksulluk; hane halkı veya kişilerin yaşamını devam ettirecek asgari yaşam düzeyini yakalayamaması durumudur. Dünya Bankası mutlak yoksulluğu, insanların günlük gelirinin 2400 k/cal besini almaya yetmemesi olarak tanımlamıştır.

-Göreli yoksulluk; kişilerin yaşadığı toplumun genel ortalama seviyesine göre belli bir düzeyin altında gelir ve harcamaya sahip olması şeklinde tanımlanabilir (TÜİK 2018). Bu kavram, minimum kalori ihtiyacının yanında toplumun tamamı için gerekli olan sağlık, eğitim, barınma ve kültürel ihtiyaçları da içermektedir (DPT 2010).

-Yeni yoksulluk; mutlak yoksulluk ve göreli yoksulluğu da kapsayan bir kavramdır. Yeni yoksullar olarak tanımlanan kişiler sosyal, ekonomik ve daha birçok açıdan toplumda ve sistemde dışlanmaktadır. Bu kişiler uzun zamandır yoksul olup bu durumları kalıcı hale gelmiştir (Demirtürk ve ark 2011).

-Kronik yoksulluk kavramı, yoksulluğun süresine odaklanarak, kişi başına gelirin uzun bir süre mutlak yoksulluk sınırının altında kalması olarak ifade edilir (Ribas-Machado 2007).

Kronik yoksulluğun nedeni olarak 5 temel neden dile getirilmektedir. Bunlar; güvensizlik, sınırlı vatandaşlık, yaşam alanının dezavantajları, sosyal ayrımcılık ve uygun olmayan çalışma koşulları olarak ifade edilmiştir. Güvensizlik, kronik yoksul bireyin çoğunlukla güven vermeyen koşullarda yaşadığına; sınırlı vatandaşlık, kronik yoksulun etkili bir politik temsile sahip olmamasına; yaşam alanının dezavantajları, kentsel yaşam alanlarının avantajları yanında önemli kısmında kamu hizmetlerinin yerine getirilememesine odaklanır. Sosyal ayrımcılık, kronik yoksulların kamusal ve özel birçok mal ve hizmete erişiminin sınırlı olduğuna; uygun olmayan çalışma koşulları ise, güvencesiz, sağlıksız ve düşük ücret karşılığı çalışmaya vurgu yapmaktadır (Rodgers 2009).

-Çalışan yoksulluğu ise, bireyin aktif olarak iş piyasasının içinde bulunmasına rağmen mutlak ve göreli yoksulluk sınırının altında kalmasını ifade eder (Kapsos 2004).

-İnsani yoksulluk; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilmiş olup kişilerin insanca yaşam şartlarına sahip olmaması anlamına

gelmektedir. Yaşam süresi, eğitim, ekonomik ve sosyal imkanlar(sağlıklı içme suyu, sağlık hizmetleri, 5 yaş altı yeterli beslenme durumu) temel kriterler olarak ele alınıp insani yoksulluk indeks değeri hesaplanmaktadır (Aktan 2002).

Yoksullukla ilgili olarak temel diğer kavramlar ise açlık ve yoksulluk sınırıdır. Açlık sınırı, dört kişilik bir ailenin temel gıda harcamaları dikkate alınarak hesaplanırken; yoksulluk sınırı, dört kişilik bir ailenin zorunlu harcamalarının(kira, su, elektrik, giyim, ulaşım) en az ne kadar olması gerektiğini ortaya koyan değerdir (TÜİK 2008).

Bireyin geçim standartlarının aynı yaş ve fiziksel özelliklere sahip tüm insanlar için, nerede yaşadıkları fark etmeksizin benzerlikler taşıdığı düşüncesinden yola çıkılarak, belirtilen standardın altına düşen kişiler yoksul olarak kabul edilir (Giddens 2000). Günümüzde ise yoksulluğu kapasite yoksulluğu olarak ele alan tanımlamalar da vardır. Sen (2004)'e göre; "insan kapasitelerinin gelişmesi, üretkenlik ve kazanma gücünün genişlemesiyle birlikte gider. Bu ilişki, kapasite gelişiminin insan yaşamını zenginleşmesine ve insan yoksunluklarının hem sıklık hem de yoğunluk bakımından azalmasına doğrudan ve dolaylı olarak katkıda" bulunmaktadır. Sen ile benzer şekilde Işık ve Pınarcıoğlu (2009)'nun dile getirdikleri gibi yoksulluk, yoksulların "yaşamlarını iyileştirebilecek 'yapabilirliklerini' kısmen ya da tamamen yitirmesiyle de ilgilidir". Burada vurgu yoksulluğun bireye bağlı olduğu ve bunula baş edebilmek için kendisini geliştirmesi gerektiği yönündedir.

Yoksulluk kültürü kavramı ise; yoksulluğu yaşayan bireylerin içinde bulunduğu sosyo-psikolojik durumu anlatmaktadır. Özellikle kentlerde yoğunlaşan yoksullularda içine kapanıklık, alt sınıfa ait hissetme, umutsuzluk, bağımlılık gibi duyguların göze çarptığı ve bu durumun bir yaşam biçimi haline gelerek kuşaktan kuşağa aktarıldığı ifade edilmektedir. Yoksulluk kültürü içinde olan bireylerde kaderci anlayışın yoğun olduğu ve bu nedenle yoksulluk sarmalından kurtulmaya yönelik çaba ve beklentilerinin az olduğu söylenebilir (BASAGM 2010).

Bauman (2015) yaşanan yoksulluğun boyutlarını ve insan hayatına etkilerini şu şekilde özetlemektedir:

1. Toplumun üst tabakasında biriken zenginlik, aşağılara yansımadı. Üst kesimin dışında kalanları zenginleştirmedi. Bireylerin kendileri ve çocuklarının geleceği konusunda dahi iyimser, daha güvenli olmadığı görüldü.

2. Yoksulların gelir seviyelerindeki düşüklüğün yanı sıra çoğu zaman, iş bulma ve yaşamlarını sürdürebilme şansları parayı elinde tutanların insiyatifine kalmış durumdadır.

3. Rekabetin artmasıyla birlikte meydana çıkan istikrarsızlık, yoksulların nispeten güvenli olduğu dönemde dahi endişe, korku ve mutsuzluk yaşamalarına sebep olmaktadır.

4. Toplumsal refah ile ilgili yapılan araştırmalar, pek dillendirilmeyen önemli bir gerçeği gözler önüne sermektedir: Toplumda hem varlık hem de sosyal eşitsizlik birbirine paralel artmaktadır. Bir piramit düşünüldüğünde tepe ile taban arasındaki sosyal refah ve güvenlik farkının kapatılamaz şekilde genişlediği görülmektedir (Bauman 2015).

Yoksul olmak, yoksulluğun nedenleri, geçmişten günümüze farklı yönleriyle açıklanmaya çalışılmıştır. Bir yaklaşım yoksulluğu tembellik çerçevesinde kişisel yetersizlikler üzerinden ele alırken, bir diğer yaklaşım ise yoksulluk konusunda sistemsel ve yapısal etkenlere dikkat çekmektedir. Bu durumda ilk bakış açısında, bireye odaklanılarak soruna hayırseverlikle çözüm bulma yoluna gidilmektedir. İkinci bakış açısında ise yoksullukla insan hakları çerçevesinde mücadele edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Şener 2010).

Yoksulluğu ortaya çıkaran faktörler küçük ve büyük ölçekli olarak da ele alınabilir. Küreselleşme, ekonomi politikaları, işsizlik, göç büyük ölçekli faktörler olarak ele alınırken; eğitimsizlik, bireysel özellikler, yoksulluk kültürü gibi konular da yoksulluğun ortaya çıkmasında etkili küçük ölçekli faktörler olarak değerlendirilebilir. Dünya ekonomi pazarındaki değişim ve dönüşümlerin etkisiyle zengin kesimde artış meydana gelirken bir yandan da kitleler halinde yoksulluk yaşandığı görülmektedir. Bu durumun meydana gelmesinde başat sebep ise adil olmayan kaynak dağılımıdır (Açıkgöz ve Yusufoğlu 2012).

Türkiye'de sosyo-ekonomik yapıdaki dönüşüm ve değişimlerle birlikte yoksulluk daha da görünür hale gelmiştir. Kırsal kesimde iş olanaklarının azalması, kente yaşanan göçler, kentsel nüfustaki artış, işsizlik, kayıt dışı istihdam oranlarının yükselmesi, boşanmaların artmasıyla sayıları artan parçalanmış aileler yoksulluğun değerlendirilmesinde önemli parametrelerdir. Türkiye'de kentleşme süreci ile birlikte artan göçlerin yoksulluk üzerinde önemli etkileri olmuştur. Göç ve yoksulluk karşılıklı olarak birbirini etkilemiştir (Açıkgöz ve Yusufoğlu 2012).

BM tarafından ortaya konulan İnsani Gelişim Endeksi (İGE), insani gelişmenin üç temel boyutunda uzun vadeli ilerlemeyi değerlendirmek için kullanılan özet bir ölçüm yöntemidir. Bu üç temel boyut; uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye erişim ve insana yakışır bir yaşam standardıdır. Türkiye'nin 2017 yılındaki İGE değerinin 0,791 olduğu ve bu değerle 189 ülke arasında 64. olduğu belirtilmektedir (UNDP 2018). Uluslararası karşılaştırmalarda, yoksulluk göstergeleri açısından pek iyi bir konumda olmayan Türkiye, gelirin son derece adaletsiz olarak dağıldığı ülkeler arasında yer almaktadır. Yoksulluk, Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede de en önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Adaletsiz gelir dağılımı ve ulusal gelirin paylaşımındaki düşüklük, son yıllarda yaşanan ekonomik krizler, başarısız politikalar yoksulluğu daha da şiddetlendirmiş olup mücadele noktasında öncelikli bir hale gelmiştir.

Küreselleşme ve neoliberal politikalarla birlikte kronik bir hal alan yoksulluk, toplumsal sorunlar içinde ilk sırada çözüm bekleyen bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumla mücadelede de geçmişten günümüze ilk akla gelen yöntem ayni ve nakdi olarak yapılan sosyal yardımlar olmuştur (Daşlı 2015).

1.1.1. Refah Devleti Bağlamında Türkiye'de Yoksulluğun Görünümü

Taşğın (2017) iki dünya savaşı arasında kapitalist sürecin yaşamış olduğu sorunlara çare olarak devletin piyasaya el atmasının şart olduğu görüşünün, refah devletini doğuran temel sebep olduğunu ileri sürmektedir. Bu süreçte refah devletinin bir yandan kapitalizmin işleyişine hizmet ederken diğer yandan toplumsal yaşamı da düzenlemek gibi ters yönde işlevler gördüğü de söylenebilir. Her ne kadar refah devletinin ana amacı yoksulluğun önlenmesi olmasa da piyasanın işleyişinin devam

etmesi için atılan adımlar sonucu yoksulların bu süreçten yarar sağlaması söz konusu olmuştur.

Refah devleti penceresinden yoksulluk ele alındığında, bir yandan maddi olanaklar ve gelirde yükselme yaşanırken diğer yandan herhangi bir gelire sahip olmayanların bir sisteme dahil edildiği görülmektedir. Refah devletinin ana hedefi, yoksulluğun önlenmesi olmamakla beraber, bu dönemde yoksulluğa yaklaşım "hayırseverlik" ve "kişisel bir problem" çerçevesinden çıkarılarak sorun alanına bakış açısında önemli bir aşama kaydedilmiştir.

Refah devletinin yoksulluk değerlendirmesinde iki nokta dikkat çekmektedir. Birincisi, yoksullar göz ardı edilmemeli ve ihtiyaç halinde çalışma hayatına dahil olabilmeleri için hayat şartları iyileştirilmelidir. İkinci noktada ise, vatandaşlık ve toplumsal haklar ile ilgili politikalara vurgu yapılmaktadır (Taşğın 2017). Yoksul olanın dışlanıp ötekileştirilmemesi ve sosyal yaşama dahil olması önemsenirken, insan hakları bağlamında da ihlallerin olmamasının değerli olduğu anlatılmaya çalışılmıştır.

Bir ülkenin tam anlamıyla refah devleti olarak adlandırılabilmesi için halkın birtakım riskler karşısında güvence altında olmasını sağlayacak uygulamaların yanı sıra, gelişmiş bir sanayi, tam istihdam, geniş ölçekli sosyal güvenlik hizmetleri ve kitlesel üretim-tüketimin gerçekleşmesi gerekmektedir (Taşğın 2017).Türkiye'yi bir sosyal refah devleti olarak değerlendirdiğimizde, temel görevlerinden biri olan gelir dağılımında adaleti sağlamak noktasında büyük gelişmelere ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Refah devleti sonrası neo-liberal veya küresel dönem olarak adlandırılan süreçte yoksulluğa yaklaşım konusunda değişiklikler yaşanmıştır. Bu anlamda, refah devleti anlayışında yapılan yardımların, kişilerde çalışma arzusunu körelttiği ve bu nedenle tembelliğe ve yardıma bağımlılığa sebep olduğu, yoksulluğun bir kültür olarak yerleşmesine yol açtığı savunulmuştur (Taşğın 2017). ABD'de yapılan bir araştırmada, refah devleti anlayışı çerçevesindeki yaklaşımın yoksulları çalışmak yerine devlet yardımlarına yönlendirdiği ortaya konmuştur (Fording ve Berry 2007). Ancak bu noktada, iş bulamayan, çeşitli nedenlerle çalışamayan veya çalıştığı halde yoksul olanlar için ne yapılacağı sorusu akla gelmektedir. Günümüz Türkiye'sini bu

bağlamda ele aldığımızda, çalışan yoksulların büyük bir kesimi oluşturduğu ve çalıştıkları, sigortalı oldukları için, yaşamlarında desteğe ihtiyaçları olduğu noktada çoğu zaman sosyal yardımlardan faydalanamadığı görülmektedir. Bazı sosyal yardım kalemlerinde (Şartlı nakit transferleri, muhtaç asker ailesi yardımı gibi), hanede sigortanın olması, kişinin ayni-nakdi herhangi bir yardım alması önünde engel teşkil etmektedir. Bu durumun da bir sonucu olarak kimi insanlar bir miktar fazla maaş alabilmek ve aynı zamanda da sosyal yardım imkanlarından faydalanabilmek için kayıt dışı istihdamın içinde yer almaktadır (Şener 2010). Kayıt dışı ekonomi aslında işsizliği azaltmakta ancak yoksulluğu körüklemektedir (Gündüz 2006).

Günümüzde küresel anlayışta yoksulluk, yoksul bireyler ve yoksulluğun çaresi ile ilgili olarak kanıksadığımız, genel geçer gerçekler olarak ele almaktan çekinmediğimiz durumlar söz konusudur. Yaşantımızla ilgili olarak günümüzde kanıt gerektirmeksizin yaygın olarak kabul gören kimi varsayımlar şu şekildedir:

1. İnsanlar arası tüm sorunları çözebilmenin tek yolu ekonomik büyümedir.

2. Sürekli artan tüketim, insanı mutluluğa götürecek en etkili yoldur.

3. İnsanlar arası eşitsizlik olağandır.

4. Rekabet, sosyal adalet ve düzenin sağlanmasında gerekli ve yeterlidir (Bauman 2015).

Bu varsayımların çoğu zaman gerçek hayatta karşılığının olmadığı görülmektedir. Bir ülkedeki milli gelirin fazla olması doğrudan yoksulluğun ortadan kalkacağı anlamına gelmez. Eğer ülkede gelir dağılımında adaletsizlik varsa milli gelir ne kadar çok olursa olsun yoksulların geliri artmayacak ve yoksulluk sorunu devam edecektir (Dumanlı 2002). Örneğin, ekonomik büyümenin her derde deva olacağı gibi bir anlayış farklı ülkelerde, farklı zamanlarda defalarca kendi kendini yalanlamıştır (Bauman 2015). Gerçek hayatta karşılığı olmadığını gösterirken aslında bir yandan da yoksullukla mücadelede neye dikkat edilmesi gerektiği konusunda yol gösterici olmuştur. Ülkedeki ekonomik büyüme yani artan para sorunu neden çözmüyor? sorusunu akla getirerek bu soruya verilecek cevap ile çözüm yolları hakkında bir aşama kaydedilmesine katkı sağlamıştır. Bu sayede, artan paranın her kesimden insanın gelirine yansımadığı, zengin olarak nitelenebilecek belli bir grubun

servetini büyüttüğü, farklı ekonomik kategorilerdeki kitleler arasındaki makası açtığı gerçeği ortaya çıkmıştır. Gelir dağılımında adaletsizlik olarak dillendirilen bu durum, sorunun tespitinde ve çözüme yönelik atılacak adımlarda temel argüman olarak ifade edilmektedir.

Yoksulluğun nedenlerine, sosyal yardımlardan yararlananların gözünden bakıldığında, kadercilikten ziyade sosyal ve yapısal sebeplere vurgu yapıldığı gözlemlenmiştir (Öğülmüş 2011). Buradan yoksulluğun artık yaşam sürecinde doğal, olası bir süreç olarak algılanmadığı, değiştirilebilir faktörlerin etkisiyle var olduğu anlayışının pekiştiği sonucu çıkarılabilir.

Yoksullukla mücadele anlamında çeşitli politikalar üretilmekte ve hayata geçirilmekte olup bu uygulamaların sorunu çözmede çok da etkin olmadığı görülmektedir. Sorun alanına ait detaylı bilimsel temel hazırlanmadan, sorunu doğuran ana etkenler tespit edilmeden, belli standartlar geliştirilmeden yapılan çalışmalar, adeta yarayı bantlamak gibi bir işlev görerek geçici yarar sağlamaktadır. Halbuki yıllardır süregelen yoksullukla mücadele daha geniş kapsamlı ve köklü bir çalışma ile çözüme kavuşabilecektir.

1.1.2. Türkiye'deki Sosyal Yardım Sistemi

Türkiye'de ve dünyada yoksullukla mücadele etmek, yoksulluğun olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla yerel ve uluslararası düzeylerde, kamusal, özel ve sivil toplum temelli çalışmalar yürütülmektedir. Kamusal sosyal yardım; elinde olmayan sebeplerden ötürü yoksullaşan ve yardıma muhtaç hale gelen bireylere devlet bütçesinden yapılan ve çoğunlukla karşılıksız yapılan maddi desteklerdir (BASAGM 2010). Türkiye'de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak kaymakamlıklar bünyesinde hizmet sunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, yoksullukla mücadelede rol alan kamu kurumları arasındadır.

Sanayi Devrimi'nin ardından meydana gelen işsizlik, kötü çalışma şartları gibi sorunlar, sosyal politika kavramının doğuşunda temel argümanlardır. Bu devrimle birlikte ilk kez, sosyal sorunlar ile mücadelede odak aileden devlete kaymıştır. Toplumdaki sorunlar ile mücadelede başat noktaya gelen devlet ile birlikte, sosyal devlet anlayışı dillendirilmeye başlanmıştır (Taşçı 2017). Kimi

yazarlar Sanayi Devrimi'ni eski yoksulluk ile yeni yoksulluk kavramlaştırması arasındaki çizgi olarak ifade ederler. Özellikle toplumsal kesimler arası ayrışmanın eski dönemlere kıyasla, modern zamanda yeni yoksullukla birlikte daha görünür hale geldiği vurgulanmıştır (Açıkgöz ve Yusufoğlu 2012).

Uluslararası alanda önde gelen ülke ve kurumların yoksulluk alanındaki tavsiyelerini, kendi sosyolojik, ekonomik yapısını değerlendirmeden uygulamaya kalkan ülkelerin çoğunlukla, yoksulluğun kendi ülkelerine has var oluşunu, sebeplerini göremedikleri dile getirilmektedir. Ülkelerin bu yaklaşımları ile birlikte yoksulluk ile mücadele noktasında sorumluluğun devletten alınarak sivil toplum ve piyasa eksenine kaydığı gözlemlenmektedir (Taşğın 2017). Türkiye açısından bakıldığında önceliğin, gelirin yeniden dağıtılması konusunda düzenleme yapılarak vergi sisteminde iyileştirme gereksinimi olduğu ifade edilmektedir (Çalışkan 2010).

1.1.3. Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV)

"Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır"(Resmi Gazete 2001). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları da il ve ilçelerde hizmet vermekte olup 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 7. maddesi gereğince kurulmuştur. 1986 yılında SYDV'lerin kuruluşu, büyük ölçekli bir yoksulluğun devlet tarafından görünür hale geldiğinin kanıtıdır (Karatay 2010). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun birinci maddesinde kanunun amacı "fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir." şeklinde ifade edilmiştir.

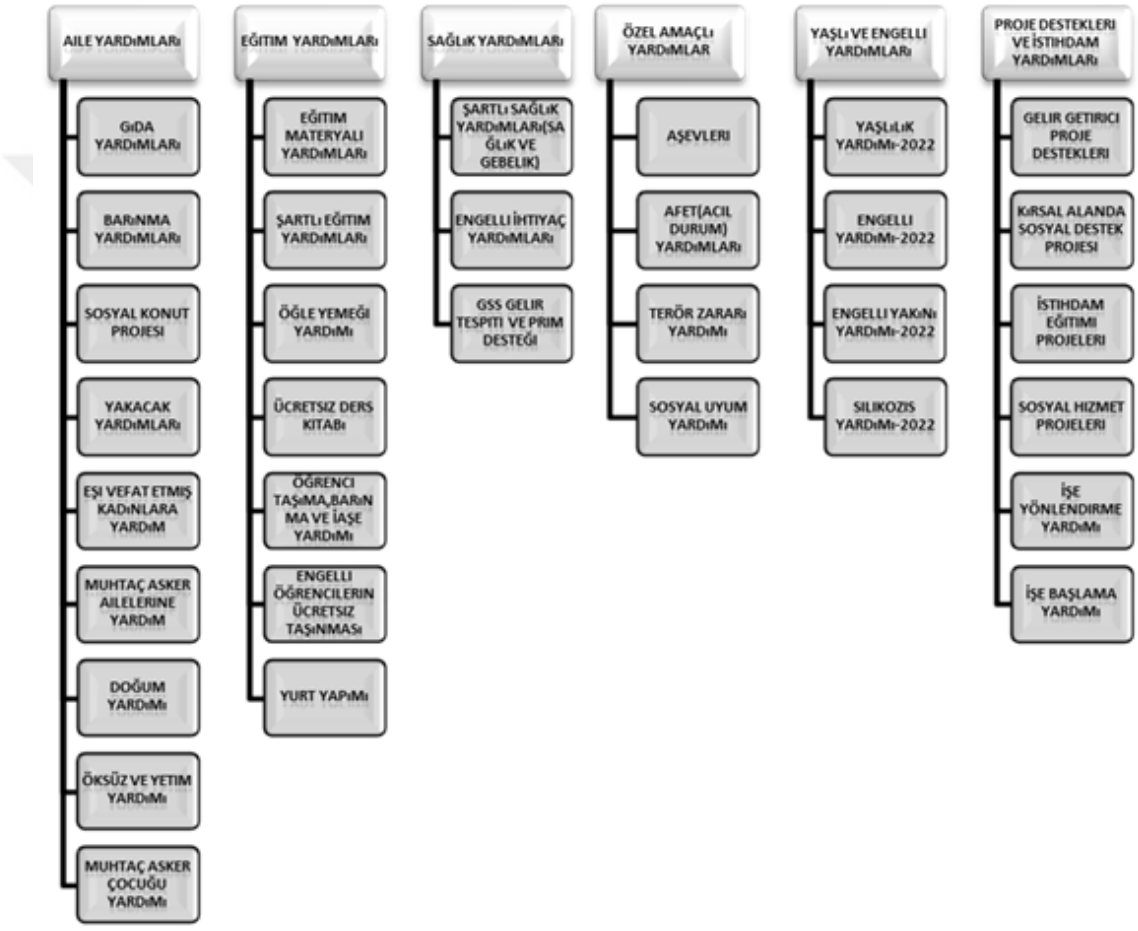
Aynı kanunun ikinci maddesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu(SYDTF)'ndan kimlerin yararlanabileceği de belirtilmiştir. Buna göre;

-Muhtaç durumda olan,

-Kanun kapsamında kurulan sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan,

-Küçük bir yardım ve destekle eğitim-öğretim imkanı sağlanması halinde üretken ve topluma yararlı hale getirilebilecek kişiler, fondan yararlanacaklar kapsamında ele alınmıştır (Resmi Gazete 1986).

Aşağıda verilen tabloda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları bünyesinde yapılan sosyal yardımlara ver verilmiştir. Genel çerçevede ayni ve nakdi olarak gruplanabilecek bu yardımlar, eğitim, beslenme, konut, iş gibi insan hayatının temel gereksinim alanlarına yönelik çeşitlilik kazanmıştır.

Şekil 1.1. SYDV bünyesindeki sosyal yardım programları (Kaynak: ASPB 2016 yılı faaliyet raporu 2017).

SYDV tarafından yapılmakta olan bu yardımların bir kısmı (engelli aylığı, yaşlı aylığı, eşi vefat etmiş kadınlara yardım, muhtaç asker ailelerine yardım gibi) aylık ödenmekte olup düzenli merkezi ödemeler şeklindedir. Gıda, yakacak, diğer aile (nakdi) yardımları kişinin müracaatı sonucu değerlendirilmekte olup düzenli olarak, belli aralıklarla yapılan yardımlar değildir. Bu yardımlarda her müracaat dilekçesi yeniden değerlendirilmektedir. Her türlü yardım müracaatının

değerlendirilmesinde ilk aşama, haneye giren toplam gelirin hanede yaşayan kişi sayısına bölünmesiyle ortaya çıkan, muhtaçlık sınırı olarak tanımlanan kişi başı gelir miktarının hesaplanmasıdır. Asgari ücretin üçte birine karşılık gelen bu miktar 2019 yılı itibariyle 609 TL olarak belirlenmiştir. Kişi başı gelir bu miktarı geçtiği takdirde kişinin yardım talebi reddedilmektedir.

Sosyal yardımlaşma alanında 2012 yılından bu yana SOYBİS olarak adlandırılan, tüm Türkiye'de bir bilgi ağı sağlayan sistem kullanılmaktadır. Bu sistem sayesinde müracaat eden kişilere ait diğer kurum ve kuruluşlarda var olan kayıtlara da ulaşılabilmektedir. Bu sayede müracaatçıların beyanı dışında olan bilgilerine de erişim sağlanmaktadır. SYDV'lerin işleyişinde karar organı mütevelli heyetidir. Sosyal yardım ve inceleme görevlileri tarafından alınan yardım müracaatları, yine sosyal yardım ve inceleme görevlileri tarafından sosyal incelemesi yapıldıktan sonra, belli aralıklarla düzenli toplanan mütevelli heyetine sunulmaktadır. İlçelerde kaymakam başkanlığında toplanan mütevelli heyetinde, SYDV müdürü, ilçe milli eğitim ve tarım müdürleri, ilçe müftüsü, belirlenen muhtarlar, STK temsilcileri yer almaktadır. Müracaatlar mütevelli heyeti tarafından değerlendirildikten sonra kararlar Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi'ne kaydedilmektedir.

Güncel rakamlara bakıldığında ülkemizde şu an 1000 SYDV bulunmaktadır. Bu vakıflarda toplam 3 839 sosyal yardım ve inceleme görevlisi çalışmaktadır. Geçmişten günümüze vakıflar ve burada çalışan personel sayısının yanı sıra bu sisteme ayrılan maddi kaynak miktarı da artmıştır. Sosyal yardımlara 2002'de 1,3 milyar TL bütçe ayrılırken bu rakam 2016 yılında yaklaşık 35 milyar TL olmuştur (ASPB 2016 Yılı Faaliyet Raporu, 2017).

2016 yılı ASPB faaliyet raporunda (2017) Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün performans hedefi; "ülkemizin sosyal yardımlar miktarını, ülke ve aile bazında gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarmak" olarak belirlenmiştir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde 2016 yılında aile başına sosyal yardım miktarında hedefe ulaşıldığı belirtilmiştir. Aylık ortalama hane başı sosyal yardım miktarı %109 oranında sağlanmıştır. (Hedef: 235 TL, Gerçekleşme düzeyi: 258 TL). Farklı hane türleri dikkate alındığı zaman, bu hanelerin temel tüketim ihtiyaçlarının karşılanmasında sosyal yardımların önemli görev üstlendiği kaydedilmiştir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının sunduğu hizmetlerden ayrı olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı''na bağlı olarak hizmet veren Sosyal Hizmet Merkezleri bünyesinde; ekonomik yoksunluk nedeniyle korunmaya muhtaç duruma düşebilecek çocuğun verilecek destek ile mümkün olduğunca kendi aile çevresinde yetiştirilmesini hedefleyen Sosyal Ekonomik Destek (SED), bakıma muhtaç olan yakının aile ortamında bakımın sağlanmasını desteklemek amacıyla evde bakım maaşı yapılan diğer sosyal yardımlar arasındadır.

1.1.4. Türkiye'de Yoksullukla Mücadele

Küreselleşme ile birlikte hizmet sunumunda devlet tek aktör olmaktan çıkmaya başlamıştır. Sivil toplum kuruluşları, belediyeler, özel sektör sosyal politika alanında müdahalede bulunan aktörler arasına girmiştir. Ayrıca bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde işin odağı, merkezden uzaklaşarak yerele doğru bir kayma yaşamıştır (Kesgin 2016).

Türkiye'de yoksullukla mücadele açısından farklı kurum ve kuruluşlar bünyesinde, uygulanan çeşitli politikalar ve sunulan hizmetler mevcuttur. Zaman içerisinde yoksullukla mücadele anlayışında ve buna bağlı olarak verilen hizmetlerde değişiklikler olmuştur. En temel değişiklik olarak, yoksullukla mücadelenin keyfiliği doğuran hayırseverlikten ziyade, düzenli ve sistemli bir şekilde kurumsal olarak yapılmasının hayata geçirilmesi söylenebilir. Tabi ki şu an çeşitli kurumlar aracılığıyla yürütülen yoksullukla mücadele çalışmaları da yerindelik ve objektiflik açısından tartışılabilir.

Zaman içerisinde meydana gelen bir diğer anlayış değişikliği de, serbest piyasa ekonomisindeki temel argümanlardan biri olan kişisel yararı ön plana almanın, ortak yarar için de en iyi mekanizmayı sağlayacağı anlayışında yaşanmıştır (Bauman 2015). Bireysel olarak servetine servet katanların arttığı ancak bu artışın diğerlerinin hayatına olumlu bir katkı şeklinde yansımadığı açıktır. Bu sebeple büyüme ve gelişmenin belirli bir grup değil, herkesin hayatına pozitif bir şekilde dokunanının makbul olduğu öğrenilmiştir.

Yoksullukla mücadelede bir diğer konu da bu mücadelenin kim veya kimler tarafından yapılacağıdır. Tamamıyla devlet, tamamıyla özel sektör ve devlet-özel sektör işbirliği gibi seçenekler dile getirilmektedir. Güneş (2012)'e göre, yoksullara

yapılacak yardımların, devletin hayırseverliği doğrultusunda değerlendirildiği ve kamu, yardım ulaştırma konusunda tek kaynak olarak görüldüğü müddetçe yoksullukla mücadelede kalıcı ve etkin çözümler bulmak güçleşecektir. Bununla ilgili olarak kamunun büyük ölçüde devre dışı bırakılmasının da yarar getirmeyeceği ileri sürülmektedir. Taşğın (2017) günümüzde sosyal hizmetlerin sunumunda kamunun rolünden ziyade aile, hayırseverlik duygusu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarına ağırlık verilmesi yönünde bir eğilim olduğu ifade etmektedir. Yoksulluğa çare noktasında sosyal hizmetlerin sunumunun, yoksulluğu üreten piyasa sistemi tarafından değil kamusal yaklaşımlarla sağlanması gerektiğini ileri sürmektedir. Gündüz (2006)'ün yaklaşımı ise yoksulluk ile mücadelede piyasa sisteminin güçlendirilmesinin gerektiği şeklindedir. Ona göre yoksullara doğrudan para yardımı yapmaya odaklanan "sosyal yardım devleti" önemini yitirmeye başlamıştır. Yoksulluk da uzun dönemde çözüme kavuşabilecek bir sorun olarak ele alınmalıdır. Bunu yapmak için ilk adım da piyasa sistemini desteklemektir. Diğer yandan açlık sınırının altında yaşayan bireylerin uzun zamana yayılmış yoksullukla mücadele politikalarının çıktılarını beklemesi mümkün olmayıp temel ihtiyaçların kısa sürede karşılanması gerekmektedir. Sosyal yardımlar da yoksullara en kısa sürede ulaşan destek mekanizmasıdır (Öğülmüş 2011). Bununla birlikte bir başka tespite göre, gelişmekte olan ülkelerde, yönetim tarafından sunulan hizmetlerde yetersiz veya eksik olan kısımların tamamlanması noktasında sivil toplum örgütlerinin işlevi yadsınamaz. Sivil toplum örgütleri, iş, eğitim, sağlık olanaklarında ve sosyal yardımların etkin bir şekilde işlev görmesinde oldukça yararlı bir rol üstlenmektedir (Zengin ve ark 2012).

Bu sosyal sorun ve işsizlik ile mücadele aynı eksende olup birbirini desteklemektedir. İşgücüne yönelik çalışmalar, sosyal politikada ele alınması gereken bir konudur. İşgücü politikalarında pasif ve aktif olmak üzere iki tür yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Aktif iş gücü politikası, bireylerdeki iş becerilerini artırma, sürekli öğrenme, kısa sürede işe dönmeyi sağlama gibi amaçlarla işsizlik oranlarını düşürme yönünde çalışmalara odaklanırken; pasif işgücü politikası, işsizlik sigortası, tazminat gibi uygulamalarla çalışma hayatından ayrılan kişiye gelir sağlama noktasında işlev görmektedir (Şener 2010).

Aktif ve pasif iş gücü politikaları ile sosyal yardımlar birbirini tamamlayan yaklaşımlar olarak düşünülmelidir. Bir tarafta işsizliği önleyici çalışmalar diğer tarafta işsizlik sonrası gelir desteği sağlayan uygulamalar öne çıkarken bir kesim de sosyal yardımlara ihtiyaç duymaktadır. Bu farklı bakış açılarının her daim bir arada uygulanması mümkün olmamakla birlikte birbirlerinin eksik yanlarını tamamlama noktasında işlev görebileceği unutulmamalıdır (Şener 2010).

1.1.5. Türkiye'deki Sosyal Yardım Sistemine Eleştirel Bir Bakış

Türkiye'de sosyal yardım alanında ilk göze çarpan olgunun işsizlik olduğu söylenebilir. Her türlü sorun alanında olduğu gibi yoksullukla mücadelede de ilk odak önleyici çalışmalar olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda istihdam olanaklarının artırılması ve bununla birlikte kayıt dışı çalışmanın azaltılması oldukça önemlidir. İstihdam konusunda da yalnızca erkekler dikkate alınmamalı, mümkün olduğunca bağımlı nüfus da etkin hale getirilmelidir. Bununla ilgili olarak kadın ve engellilerin iş gücü piyasasına dahil olması noktasında çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Sosyal yardımlar ve sosyal güvenlik sistemi, gelir adaletsizliği ile baş etme noktasında hizmet sunan organlardır. Yoksulluk ve beraberinde gelir dağılımdaki dengesizliklerde görülüyor ki, kişileri sosyal yardım sistemi içine dahil eden başat faktörler eğitimsizlik ve işsizliktir. Burada bireylerin eğitimi ve mesleki gelişimine yönelik yapılacak yatırımların, sosyal yardımların ne denli önemli olduğu görülmektedir (Türkoğlu 2013).

Yasal olarak hesaplanan ve belirlenen muhtaçlık sınırının (kişi başı 609 TL) gerçek hayattaki karşılığı göz önünde tutulmalıdır. Mevcut 3294 sayılı SYDTK ile sosyal güvenlik sistemine dahil olan bireyler, sosyal yardım kapsamında değildir. Burada çalışan ancak belirli bir yaşam standardını yakalayamayan kişilerin sosyal yardım sistemi tarafından göz ardı edildiği açıktır. Halbuki sosyal yardım felsefesinde, "destek olma" anlayışıyla, çalışan ancak kimi alanlarda yoksunluk çeken bireylere de çeşitli olanaklar sunulmalıdır. Burada yine her kurum için gerçekçi, bilimsel bir muhtaçlık tanımının olmamasından kaynaklı sorunlar ortaya çıktığı görülmektedir. Kimi zaman yardımlardan yoksul olmayanların yararlandığı, gerçek yoksulların çeşitli sebeplerle yardım alamadığı anlaşılmaktadır (Daşlı 2015). Ayrıca SYDV'ler özel hukuk tüzel kişisi olması sebebiyle bu fon ile yapılacak

yardımlar ve sunulacak olanaklar "hak" bağlamında ele alınmayıp imkanlarla kısıtlı kalmaktadır. Bu durum da sosyal devlet anlayışı ile çelişmektedir (Yiğit 2011).

SYDV'ler tarafından yapılan yardımlarda karar organı mütevelli heyetidir. Genel olarak yapılan yardımlar değerlendirildiğinde, ayni yardımlara ağırlık verildiği göze çarpmaktadır. Halbuki nakdi yardımlar, kişilerin ihtiyaç ve arzuları doğrultusunda istenilen şekilde harcanan yardımlar olmakla birlikte ayni yardımların daha yoğun şekilde yapılması üzerine düşünülmelidir (Şener 2010). Burada heyet üyeleri arasında, sosyal incelemeyi yapan, sahada çalışan uzmanlara sayıca ağırlık verilmesinin ve değerlendirmelerinin dikkatle ele alınmasının önemli olduğu kanaati oluşmuştur. Vakıflar bünyesinde göze çarpan bir diğer husus da sosyal yardım ve inceleme görevlisi olarak istihdam edilen sosyal hizmet uzmanının yok denecek kadar az olmasıdır. Birey, grup ve toplum odağında güçlendirme yaklaşımını benimseyen, sosyal adaleti sağlamayı amaç edinen bir disiplinin profesyonellerinin, yoksullukla mücadele alanında bu denli az yer alması da ele alınması gereken önemli noktalardandır.

Türkiye'de sosyal yardımların yapılmasında başvuru esastır. Ancak birey, grup ve toplum odağında sunulan sosyal hizmetlerde, başvurudan ziyade sorun ile karşı karşıya kalan bireylerin tespit edilerek gerekli uygulamanın yapılması öncelikli hedef olmalıdır. Ülkemizdeki yardım anlayışı bu yönüyle eksik kalmaktadır. Bu durum, bir şekilde yardım yapıldığından, yardımın kriterleri ve türünden haberdar olmayan muhtaç kesimin, destekten yoksun kalmasına sebep olmaktadır. Böylece bütüncül, toplumu kapsayan bir sosyal yardım sistemi fikrinden de uzaklaşılmış olmaktadır.

Türkiye'deki sosyal yardım stratejilerinde, kurumsal, bürokratik, finansal ve sosyolojik açıdan sorunlar olduğunu, dağınık bir yapılanmadan söz edilebileceğini ifade eden Kılıç ve Çetinkaya (2012), sosyal yardımın bir hak olduğunu, muhtaç durumda olanların istemelerine gerek kalmadan yardım almalarının sağlanması gerektiğini savunur. Burada kişinin sadece toplumun bir üyesi olmaktan kaynaklanan hakları olduğu anlayışı ön plandadır (Şener 2010). Bu anlayış ile hareket edilmesi, sosyal yardım talep eden bireylere profesyonel yaklaşım ve gizlilik ilkeleri çerçevesinde yaklaşılmasına zemin hazırlayacaktır. Bunun sonucunda da yoksul bireylerin kendine saygı ve değer duygusunun zedelenmesi en aza indirilebilecektir

(Kılıç ve Oral 2017). Öte yandan Kılıç ve Çetinkaya (2012)'nın önerdiği modele göre, yaşamının bir döneminde sosyal yardım alan birey üretime geçince, yardımı kuruma geri ödemeli, böylece düzenin devamlılığı ve verimliliği sağlanmalıdır. Bu model de bahsedilen yaklaşımda olduğu gibi, bireyin ihtiyaç duyduğunda yardım alma hakkının olduğu, kendi kendine yetebilir duruma geldiğinde ise kendisinin de sosyal yardım sistemine katkı sunabildiğini görerek özgüven ve benlik saygısında artışa yol açabilmektedir.

Sosyal yardımın olumlu ve olumsuz yanlarının olduğunu dile getiren Daşlı (2015), bu yapının, sosyal güvenlik sistemindeki açıkları kapatarak tamamlayıcı işlev gördüğünü ancak diğer yandan da tembellik ve bağımlılık yapma ihtimali, istismara açık olması ve insan haklarına aykırı olma durumlarından ötürü olumsuzluklar da barındırdığını vurgulamıştır (Daşlı 2015). Bu yaklaşıma; yardım başvurusu yapan müracaatçının "Ben her zaman başvuru için gelmesem, siz parayı aylık olarak hesabıma yatırsanız olur mu?" şeklindeki sorusu örnek olarak verilebilir. Burada tembellik, yardımların maaş gibi algılanması ve gelecekte değişime dair umutsuzluk, müracaatçı kitlesini değerlendirirken akla gelmekte olup sosyal yardımların niteliğinin anlaşılamadığını göstermektedir. Birçok açıdan destekleyici işlev gören sosyal yardımlarda, denetim mekanizmasının eksikliği, klientalist yaklaşımlar, yoksulluğu azaltmakla sorumlu kuruluşlar arası eşgüdüm eksikliği bu sistemin olumsuz yanlarının çoğalmasına sebep olarak etkinliğini azaltmaktadır (Kesgin 2016). Öte yandan sosyal politika anlayışında, dezavantajlı bir kitlenin(yoksullar) varlığı ve daima olması adeta bir gereklilik olarak görülebilmektedir (Canbulut 2017). Orada sürekli muhtaç durumda bir grubun mevcudiyeti ve onlar için artarak devam eden sosyal yardımlar, politikada sayısal gösterge olarak bir başarı nişanesi şeklinde düşünülebilmektedir. Bu bakış açısı da sosyal yardımların hak olarak görülüp gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşması için engel teşkil etmekte ve sosyal işlevselliğin önündeki en büyük engellerden biri olan yoksullukla mücadelenin amacından sapmasına zemin hazırlamaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler de göz önüne alındığında Türkiye'de kapsamlı bir sosyal yardım kanununun gerekliliği gözler önüne serilmektedir. Şu an yürürlükte olan 3294 sayılı kanunda yoksulluk sorun alanının temel kavramı olan "muhtaçlığın" tanımının yer almaması büyük bir boşluk yaratmaktadır. Sosyal yardımın ilk aşaması

olan yoksulun tespiti ile ilgili olarak kime muhtaç denileceği, bu alandaki başat kanunda tam manasıyla belirlenmemiştir. Kuşkusuz hukuki temeldeki eksiklikler, hizmetlerin uygulanışında adaletsizlikler ve yanlışlıkları da beraberinde getirecektir.

"Adaletsizlik" kavramsallaştırması karşılaştırmadan doğmuştur. Bu karşılaştırma kişinin şu anı ile daha öncesi arasında, kişinin kendisi ile aynı, daha üst ya da daha alt statüler arasında olabilmektedir. Bireylerin beceri, yetenek ve kapasitelerinde doğal bir eşitsizlik olduğu inancı, sosyal eşitsizliğe boyun bükülmesinde bir etken olagelmiştir. Ancak bu durumun aynı zamanda sosyal eşitsizlikle mücadelede odaklanılması gereken noktalar konusunda yönlendirici olduğunu da belirtmek gerekir (Bauman 2015).

Azaltılması ve çözüme kavuşturulması ile birçok alanda iyileşmenin sağlanacağı yoksulluk sorununa sadece ekonomik olarak yaklaşılması, mücadelenin de eksik kalmasına yol açacaktır. Ekonomik büyümenin doğrudan sosyal refahı artıracağı varsayımının çoğu kez yaşanmadığı, büyümenin yoksulluğu azaltmak için yeterli bir gelişme olmadığı gözlemlenmiş olup eşitsizliği azaltma konusunda diğer politikalara eşlik etmesi ile olumlu etkisinin ortaya çıkabileceği vurgulanmıştır (Guiga ve Rejeb 2012). Oldukça karmaşık ve çok faktörlü olan bu soruna yaklaşım da kuşkusuz çok yönlü ve multidisipliner olmalıdır.

Yoksullukla etkin mücadele noktasında öncelikle kimin ve ne ölçüde yoksul olduğunun belirlenmesi yani müdahaledeki hedef sistemin iyi tanınması gerekmektedir. Bu amaçla il, ilçe, mahalle gibi çeşitli düzeylerde yoksulluk haritaları çıkarılarak işe başlanmalıdır. Bununla birlikte sosyal yardım sistemi çerçevesinde yapılan ayni ve nakdi yardımların amacına ulaşıp ulaşmadığı konusu da göz ardı edilmemeli, yardımların yansımalarının takibi için izleme çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Bu sayede ne tür yardımın hangi konuda destek sağladığı, etkinliği, yetersizliği tespit edilerek önlem alınabilir, gerekli değişiklikler yapılabilir. Teknik açıdan kapsamlı ve yeterli verinin olmaması, toplanan verilerin farklı metotlarla elde edilmesi, gerçekçi yoksulluk haritasının çıkarılması ve bu doğrultuda müdahale stratejilerinin geliştirilmesinde bir engel teşkil etmektedir (Gürses 2007). Muhtaçlık tespiti konusunda Daşlı (2015), objektif ve adil ölçütlerle yardım yapılabilmesi için bir puanlama sistemi olması gerektiğini, aynı zamanda muhtaçlık tespitinin tek bir

kurum tarafından yapılarak her yerde geçerli bir tanımlamanın sağlanabileceğini öne sürmüştür.

Sosyal eşitlik, sağlık, eğitim gibi ihtiyaçların karşılanması, gelişme ve sürdürülebilirlikle yakından ilişkili olup bu durum beraberinde sosyal hizmet uygulamalarında da yenilikçi yaklaşımların gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Dezavantajlı kesimlere yönelik müdahalelerde yeni metotların geliştirilmesi kaçınılmaz olup geniş bir veri tabanı oluşturulması ilk ve önemli bir aşamadır (Özmete ve Gök 2015). Küresel düzendeki hızlı değişimler, geniş kitleleri etkileyen gelişmeler yeni ve hızlı yöntemlerin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Günümüz Türkiyesi açısından bakıldığında, son yıllarda geniş bir göç dalgası ile Suriyeli bireylerden oluşan yeni bir müdahale alanı ve müracaatçı kitlesi ortaya çıkmıştır. Bu tür durumlar ülkelerin acele ve müracaatçı kitlesinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek politikalar ortaya koymasını gerektirmektedir.

Yoksullukla mücadele, sosyal politikalar içerisinde programlı ve planlı bir şekilde ele alınması gereken temel uygulama alanlarındandır. Ayrıca bu mücadele yalnızca ekonomik açıdan değil, sosyal, kültürel, siyasi ve moral değerler boyutuyla birlikte değerlendirilmelidir (Gündoğan 2008). Bu mücadelede, iş, eğitim, sağlık gibi temel fırsatlar açısından bölgesel eşitsizliklerin kaldırılması da büyük önem taşımaktadır. Ülkenin çeşitli bölgeleri arasındaki eşitsizlikler özellikle göç yoluyla yoksulluğu tetikleyen faktörlerdendir. Burada hem aşırı göçü önleme hem de bölgeler arası adaleti sağlama açısından kırsal kalkınma projelerinin doğru ve yerinde uygulamalarla desteklenmesi önem arz etmektedir. Ayrıca kırsal alanda yaşayan ve tarım sektöründe çalışan nüfusun artmasının ekonomik büyümeye olumlu katkısı olduğunu gösteren araştırma sonuçları da mevcuttur (Guiga ve Rejeb 2012).

Yoksullukla baş etmede doğrudan ve dolaylı mücadele olmak üzere iki temel yaklaşımdan söz edilmektedir. Doğrudan mücadele yaklaşımı, yoksulların kullandığı mal ve hizmetlere destek verilmesi, asgari ücretin artırılmasına yönelik çalışmalar, yoksullara yönelik kredi programları gibi uygulamalar çerçevesinde direk yoksullukla baş etme felsefesine dayanır. Dolaylı mücadele yaklaşımı ise, ekonomik hızlı büyüme ile yoksulların da yaşam standartlarını yükseltmeyi öne çıkarır (Arpacıoğlu ve Yıldırım 2011).

Yoksulluk tüm dünyada, ekonomik gelişmişliğe bakmaksızın çoğu ülkenin baş etmeye çalıştığı, derin ve çok boyutlu bir sosyal sorundur. Türkiye de bu sorunla mücadele noktasında farklı politikalar üretmekte ve uygulamaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yapılan sosyal yardımlar, bu mücadelede önemli bir yer tutmaktadır. Vakıflar tarafından yapılan yardımların olumlu ve olumsuz yansımalarının olabildiği gözlemlenmiştir. SYDV'lerde objektif bir muhtaçlık tanımının yapılması, yardım başvurularının değerlendirilmesi, yapılan yardımların amacına ulaşıp ulaşmadığının denetlenmesi, sosyal yardım alanında kurumlar arası bütünlüğün sağlanması gibi konularda gelişmeye ihtiyaç olduğu kanaatine varılmıştır.

Bireyi güçlendirerek sosyal işlevselliği artırma ve geniş ölçekte sosyal adaleti tesis etme amacıyla yola çıkan sosyal hizmet disiplini için de yoksulluk, temel müdahale alanlarındandır. Çünkü bireysel müdahaleler, makro açıdan düzen ve sistem tarafından desteklenmezse bir anlam ifade etmeyecektir. Günümüzde yoksulluğun görünümünde temel problem olarak kabul edilen gelir dağılımdaki adaletsizlik, sosyal hizmet ve yardımlara daha fazla gereksinim duyulmasına neden olmuştur. Burada, sosyal hizmet uygulamalarının ve profesyonellerinin daha etkin bir şekilde, güncel ve etkili müdahalelerle, yoksullukla mücadele sürecinde yer almasının önemi de ortaya çıkmaktadır.

1.2. Psikolojik Belirti

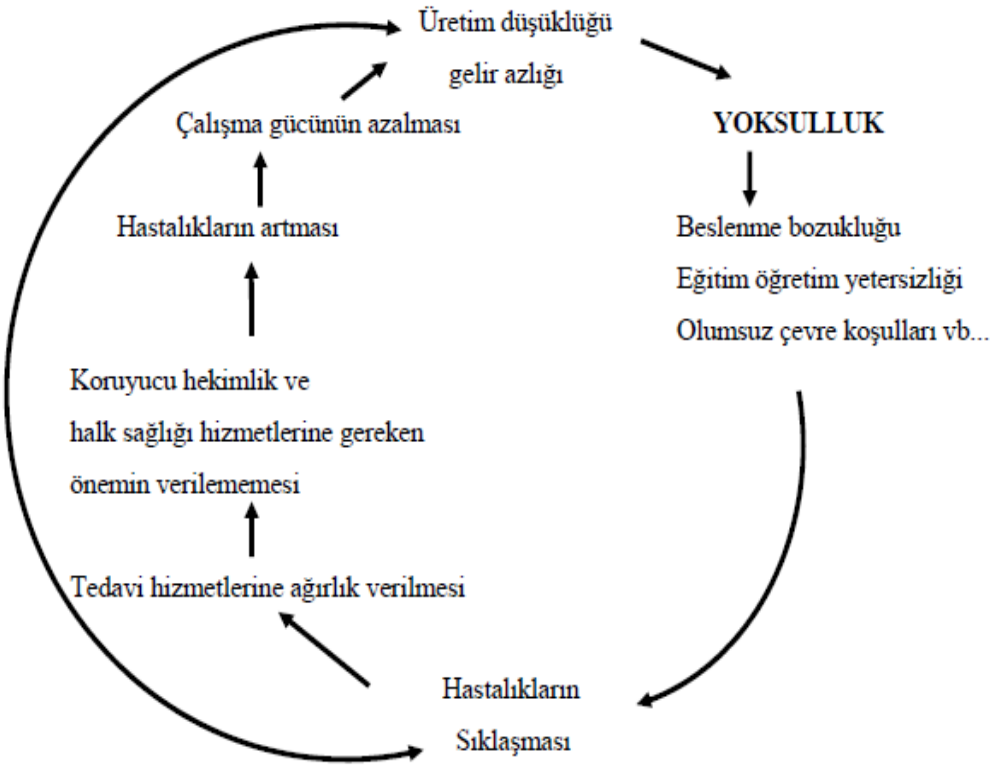
Küreselleşme, dünya üzerinde karşılıklı iletişim ve etkileşimle birlikte toplumsal olarak karşılıklı bağımlılıkları da artırmaktadır. Bu gelişmelerle birlikte dünyadaki nüfusun büyük bir kısmının da bu imkanlara eşit ölçüde erişemediği, yani küreselleşmenin aynı zamanda eşitsizlikle bağlantısının olduğu da görülmektedir (Steger 2004). Bir yandan zenginlik ve bolluğun varlığı görünür, bilinirken bu gruba dahil olmayanların ve hiçbir zaman da olamayacağı hissinin yansıtıldığı kişiler aşağılanma ve değersizleştirilme duyguları ile baş başa bırakılmaktadır. Etrafın onlara olan bakış açısı bu şekildeyken asıl önemli olan, onların kendini değerlendirme kriterleri ve iç hesaplaşmaları da özlerini aşağıda, dipte görme noktasına varmaktadır(Bauman 2018).

Cüceloğlu, Amerikan ve Türk kültürlerini, yoksul bireylere bakış açısı çerçevesinde ele aldığında, Amerikan kültüründe fakir olmayı bireysel özellikler ve yetersizlikler ile açıklama eğiliminin baskın olduğunu ortaya koymuştur. Türk kültüründe ise acıma duygusunun hakim olduğunu ve yoksul kişilerin "feleğin tokadını yediklerinden" bu halde oldukları algısının ağır bastığını ifade etmiştir. Amerikan kültüründe, bireylerin içinde bulundukları durumlarla, olumsuz çevresel koşullarla baş edebilmeleri yönünde bir eğilim yaygınken, Türk kültüründe, bireysel sorumluluğun ve değişimin yaşanabileceği inancının arka plana itildiği gözler önüne serilmektedir. Buradan hareketle Türklerin daha çok öğrenilmiş çaresizlik yaşadığı söylenebilir (Cüceloğlu 2010).

Bir tür engellenmeyle karşılaşan bireyler tarafından verilen bilinçsiz tepkiler öğrenilmiş acizlik, ruhsal çöküntü, gerileme, hayal dünyasına kaçma, kendi kendini yıpratıcı ve ket vurucu davranışlar sergileme şeklinde sınıflandırılabilir. Cüceloğlu'nun Seligman'dan (1977) aktardığına göre, acizlik duygusu ruhsal çöküntünün ana kaynağıdır. Her ne olursa olsun, bireyin içinde bulunduğu olumsuz durumun değişmeyeceğine yönelik inancı onu ruhsal çöküntüye sürükler. Gerileme, engellenen bireyin sorunlarla başa çıkma stratejisi olarak, çocukluğunda sergilediği davranışlara dönmesi olarak ifade edilebilir. Hayal dünyasına kaçma, engellenen bireyin içinde bulunduğu durumdan daha güzel, hayali bir dünyaya sığınmasıdır. Bu durumun sık sık yaşanması bireyin hayal ile gerçek ayrımına varmasını zorlaştırarak günlük yaşama uyum sağlamasını zorlaştırır. Kendi kendini yıpratıcı ve ket vurucu davranışlar, kişinin onu engelleyen durumla baş etmeye çalışmak yerine kaçma davranışı sergilemesidir (Cüceloğlu 2010).

İnsan davranışının nedenini açıklamak için birbirinden farklı yaklaşımlar mevcuttur. Heider'in bu konuya bakış açısı "atıf" kavramı çerçevesinde olmuştur. Kişinin davranışının arka planında kişilik özellikleri, becerileri, tutumları vb. olduğu şeklindeki görüş, içsel atıf olarak değerlendirilirken; davranışın nedeni olarak birey dışındaki, şans, çevresel koşullar, diğer insanlar vb. faktörlerin gösterildiği görüş dışsal atıf olarak ele alınmaktadır (Kağıtçıbaşı 2010). Bununla birlikte normallik-anormallik ayrımında sınırların net bir şekilde çizilmesi çoğu zaman güçtür. Ruh sağlığı ve hastalığın tam olarak nerede başlayıp nerede bittiği konusu kesin değildir. Öte yandan klinik anlamda ruhsal iyiliği tanımlamak için çevreye uyum yapabilme,

aşırı bunaltı veya bir başka psikiyatrik semptomun olmaması, id-ego-süperego arasındaki denge gibi durumlar kriter olarak ortak kabul görmüştür (Öztürk ve Uluşahin 2011).

Şekil 1.2. Ekonomik durum ve hastalık sağlık ilişkisi (Özen 1994)

Şekil 1.2'de görüldüğü üzere yoksulluk ile sağlık arasında karşılıklı etkileşime dayalı bir ilişki mevcuttur. Sağlığın tanımından da hareketle, burada fiziksel sağlık kavramıyla birlikte ruhsal sağlık ve iyilik hali göz ardı edilmemelidir. Maddi zorluklara bağlı olarak yetersiz beslenme, sağlıksız konut gibi etkenlerle insanların bedensel sağlıklarında sorunlar çıkabilmektedir. Bunun yanı sıra maddi yoksunluk içinde zorlanan bireyin ruhsal dünyası da önemli zararlar alabilmektedir. Bu çerçevede, yoksullukla yapılacak mücadele aslında ruh sağlığı sorunları ile sürdürülen mücadele için koruyucu-önleyici bir işleve sahip olacaktır.

Bu araştırma kapsamında, yoksul bireylerin içinde bulundukları ruh halini belirlemek amacıyla dikkate alınacak psikolojik belirtiler şu şekildedir: anksiyete, somatizasyon, depresyon, hostilite ve olumsuz benlik.

Organizmanın baş edip üstesinden gelebileceğinden, dayanabileceğinden daha çok uyaranla karşı karşıya kalmasına "örselenme durumu" denilmektedir. Nesnesinin ne olduğu birey tarafından bilinemeyen, içten gelen tehlikelere yönelik tepki olarak ifade edilen bunaltı (anksiyete), örselenme durumlarında bireylerde gözlenebilen ruhsal belirtiler arasındadır (Öztürk ve Uluşahin 2011). Anksiyetede klinik tanıda, aşırı kaygılanma ve kuruntulu düşüncelerden kendini alamama durumu belirgindir. Huzursuzluk, düşüncelerini odaklayamama, aşırı heyecan veya tasalanma görülebilir (Amerikan Psikiyatri Birliği 2005). Anksiyete bireyde belirsizlik ve yalnızlık duygusuyla birlikte gelecek kaygısı yaşanmasına neden olabilmektedir. Anksiyete yaşayan birey yaşadığı belirsizliği çoğu zaman bir tehlike olarak algılamaktadır (Karacan ve Kapucu 2010). Yoksulluk olgusu da bireysel, toplumsal, siyasal birçok faktör bağlamında kendini gösterdiğinden ve kronikleşme eğilimi olduğundan dolayı, bireyin çoğu zaman kontrol edemediği ve bu durumdan ne zaman kurtulacağını bilemediği bir bilinmezlik durumuna yol açmaktadır.

Somatizasyon tanı kriterlerine bakıldığında ise, vücutta en az dört ayrı yer ve işlevle ilgili ağrı öyküsünün olması, bununla birlikte nörolojik, cinsel ve sindirim sistemi ile ilgili semptomların varlığı söz konusudur (Amerikan Psikiyatri Birliği 2005).

Depresyon, derin üzüntülü bir duygu durumu içinde, düşünce süreçlerinde, konuşma ve hareketlerde yavaşlama ve durgunlukla birlikte değersizlik ve küçüklük hissi, isteksizlik, karamsarlık duygu ve düşünceleri gibi belirtileri kapsayan bir duygu durum bozukluğudur (Karacan ve Kapucu 2010). Depresyon hafif depresif belirtiler ile başlayıp, psikotik özellikli depresyona kadar ilerleyebilmektedir. Depresif belirtilerin derecesi önemli olmaksızın, bu belirtilerin varlığı bireyin ilişkilerini sürdürmesinde ve dolayısıyla bireyin evde, işte ve sosyal alanlarda sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Depresif belirtiler, ruhsal ve fiziksel enerjide azalmaya neden olmakla birlikte bireyin aile, çalışma ve sosyal yaşamını olumsuz etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir (Tezel ve Gözüm 2005).

On altıncı yüzyılın sonlarında Platter, ruhsal bozuklukların insandaki en önemli organ olan beyinden kaynaklandığını ve depresyonun yanlış zihinsel kavramlara dayanabileceğini ortaya koymuştur (Zilborg 1941). Bir Alman psikiyatrist olan Emil Kraepelin depresyonu bir hastalık olarak ifade etmiştir (Beck

1972). Kendisini sosyal hiyerarşide alt tabakalarda gören yoksul bireyde depresyon ve bununla birlikte sosyal hareketlilikte düşüş göstergelerinin yaygın olduğu ifade edilmiştir (Murali ve Oyebode 2004). Ayrılık, kayıp, afetler, maddi sorunlar ve daha birçok sorun kişilerin kendini çökkün (depresyonda) hissetmesine sebep olmaktadır. Bu hissiyattaki bireyler için hayattaki hemen her şey manasını kaybeder. Çökkün kişilerin bu döngüden kolaylıkla çıkamamasındaki önemli sebeplerden biri de kendilerine ulaşamayacakları hedefler belirlemeleridir. Bunun beraberinde gelen hayal kırıklığı da kişinin çökkün duygu durumunun tekrarlamasına ve kısır bir döngü haline gelmesine sebep olmaktadır. Buradan hareketle kendisini çökkün hisseden bireylerin davranışsal amaçlarını tanımlamalarına yardım edilmesi halinde, küçük ve somut adımlarla kişinin bir şeyleri yapabildiğini görmesi sağlanabilir (Acar 2014). Depresyonda yaygın olarak görülen belirtiler şu şekildedir: yaşamsal etkinliklerin çoğuna karşı azalan ilgi, zevk alamama, enerji kaybı, değersizlik hissi, suçluluk duygusu, kararsızlık (Amerikan Psikiyatri Birliği 2005).

Acar (2014)'ın aktardığına göre Ohlsen ve arkadaşları (1988), kimi durum ve kişilerle baş etme konusunda yetersiz ilişki ve iletişim becerisi olan, katı ahlak kuralları çerçevesinde yetiştirilen, bir şey yapmaya zorlanan, sevgi ve kabul bekledikleri insanlar tarafından reddedilen ve bu sebeple incinen bireylerin düşmanca duygular besleyebileceğine işaret etmiştir.

Benlik ise, ruhsal yapının denge ve uyumun sağlanmasında, düzenlenmesinde temel parçasıdır. Bireyin iç ve dış dünyasından gelen isteklerin uyum ve düzen içerisinde yerine getirilmesini sağlar. Organizmanın doyum sağlaması ve acıdan korunması benliğin temel görevidir. Gerçeği değerlendirme yetisi olarak ifade edilen, gerçeğin, hayalin, düşünce ve eylemin neler olduğu konusunda bireyde farkındalık oluşturma görevi de benliğe aittir (Öztürk ve Uluşahin 2011). Olumsuz benlik algısının, bireyin çevreye uyum yeteneğini kısıtladığı ve bireyin gereksinimlerini karşılama noktasında engelleyici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

1.3. Sosyal Destek

Kültür ile birey arasındaki etkileşimle beraber toplumları bireyci ve toplulukçu olarak nitelendirmek mümkündür. Bireyci kültürün hakim olduğu toplumlarda, bireylerin çoğunlukla ayrışık benlik yapısında olduğu yani ebeveyn,

kardeş, arkadaş gibi aktörlerle ilişkilerinde belirli düzeyde kopukluk olduğu ve özerklik duygusunun ağır bastığı görülmektedir. Öncelik kişisel amaçların gerçekleştirilmesidir. Öte yandan toplulukçu kültürlerde çoğunlukla ilişkisel benlik ağır basar. Kişi, yakın çevresi, arkadaşları ile bir grup bilinci geliştirmiş olup ortak istek ve çıkarlara daha çok önem verir. Bu kültürlerde karşılıklı etkileşim, iletişim, sosyalleşme ve sosyal destek daha yoğun bir şekilde görülür (Kağıtçıbaşı 2010). Karşılıklı iletişim ve etkileşimin yoğun yaşandığı, toplulukçu kültürlerde sosyal desteğin bireyin ruh hali ve davranışlarına etkisi daha ön plandadır.

Literatürde sosyal desteğin kavramsallaştırılmasında Kurt Lewin'in "alan kuramı" önemli bir yere sahiptir (Öner ve Gümüş 2000). Bu kuram, felsefe ve bilimsel yöntemlerin harmanlandığı, matematik, fizik ve kimya gibi bilim dallarından da yararlanılarak bir sentezin ortaya çıkarıldığı bir yaklaşımdır. Kuramının temel kavramlarından biri olan "yaşam alanı", belirli bir zaman diliminde kişinin davranışlarını etkileyen ve belirleyen olguların bütünüdür. Genel kabul yaşam alanı kavramının bireyin yaşamını etkileyen tüm olguları içerdiği yönünde olsa da Lewin'e göre yaşam alanı, bireyin davranışını o zaman diliminde etkileyen olgulardan ibarettir.

Alan kuramının bir diğer önemli kavramı olan "psikolojik çevre", bireyin içinde yaşadığı fizik çevrenin zihinde vücut bulmuş formudur. Birey fizik çevrenin her zaman farkında olmaz ve bu nedenle de davranışı üzerinde herhangi bir etkisinden söz edilemez. Ancak psikolojik çevre, fizik çevreden farklı olarak dış ortamların bireyi ne ölçüde etkilediği, davranışını nasıl yönlendirdiği noktasında fikir verir. Örneğin, varlığından haberdar olmadığımız, yer altında gömülü bir hazinenin bizim davranışımız üzerinde bir etkisi olmaz. Öte yandan bir arkadaşımın bana karşı kötü duygular beslediğine inanıyorsam, arkadaşımın bana gerçekte nasıl duygular beslediğinin bir önemi kalmaz ve benim ona davranışım büyük oranda inancım paralelinde şekillenir.

Bireye sosyal destek sağlayan faktörler bireyin psikolojik çevresini oluşturur. Lewin'e göre de davranış, psikolojik çevrede oluşan bir eylemdir. Lewin, Barker ve Dembo tarafından yapılan bir deneyde, çocuklar öncelikle ilgilerini çekecek oyuncaklarla dolu bir odaya götürülmüşler ve oyuncaklarla oynamalarına izin verilmiş. Ardından çocuklar, daha az ilgi çekici oyuncakların olduğu ve ilk

oynadıkları hoş oyuncakları gördükleri ancak ulaşamadıkları odaya götürülmüş. Burada da çocukların oyuncaklarla oynadıkları ancak dikkatlerini ilk oynadıkları, çekici oyuncaklara yoğunlaştırdıkları ve yaratıcılıklarında bir azalma olduğu gözlemlenmiştir. Burada engellenme durumunun birey fark etmese dahi davranışlarına yansıdığı şeklinde bir sonuç çıkarılabilir.

Lewin kişilerin diğer bireylerle olan ilişki düzeyi ve bağlantısının, karşılıklı bilgi, duygu ve düşünce akışı yoluyla, bireyin yaşadığı olumlu ve olumsuz deneyimlerin kişiler arasında yayılmasında etkili olduğunu vurgulamaktadır. İnsanın varlığı diğer bireylerin varlığıyla birlikte anlam kazanır. Aynı şekilde bireyin yaşamdan aldığı doyum noktasında da diğerlerinin varlığı, onlarla ilişkisinin boyutu ve içtenliği de önemli bir belirleyicidir. Aile sosyal destek ağlarının ve iletişiminin artması, aile içinde psikolojik stresi azaltma ve aile pratiklerini geliştirme noktasında yararlı olabilmektedir (Eamon 2001). Sosyal etkileşim ve destek alabileceği birilerinin olduğunu bilmek, her birey için oldukça önemli ve ruh sağlığı için bir gereklilik olmakla birlikte, bu kaynakların yoksullukla mücadele eden bireyler için anlamı daha büyüktür. Birtakım yoksunluklar yaşarken, psikolojik ve sosyal destekten de mahrum kalınması birey üzerinde daha derin yaralar açacaktır.

Sosyal destek; stres ve güç durum altındaki bireye, eş, aile, arkadaş gibi bireyler tarafından sağlanan maddi, manevi veya bilişsel yardım şeklinde ifade edilmektedir. Algılanan sosyal destek ise, kişinin kendine biçtiği genel değerdir. Başkaları tarafından sevildiğini, kendisine saygı duyulduğunu, ihtiyaç duyduğunda yardım bulacağını, ilişkilerinin doyum verici olduğunu düşünen bireyin algıladığı destek daha fazladır (Ardahan 2006). Sosyal desteğin yaşam boyu gerekli olduğu, aidiyet duygusunu yaratan kişiler arası ilişkileri kapsadığı, benlik saygısı, bir gruba ait olma, sevgi, şefkat, yeterlik gibi sosyal ihtiyaçları karşılayarak bireyin beden ve ruh sağlığını olumlu bir biçimde etkilediği belirtilmektedir (Öztürk ve ark 2006, Pedro ve ark 2008).

Yaşam boyunca bireyin kendisinde ya da çevresinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle algıladığı sosyal destek düzeyinde değişiklikler olabilir. Sosyal desteğin artmasıyla birlikte stres ve depresyon azalırken içsel ve toplumsal uyumda artış olduğu görülmüştür (Doğan 2008). Yaşanan bir kayıp, ayrılık, hastalık, doğal afetler, bireyde sosyal beceri ve etkileşim yoksunluğu, yardım alınabilecek

kaynaklar hakkında bilgi sahibi olmama gibi durumlar kişinin algıladığı sosyal destek düzeyinde olumsuz etkiye neden olabilir (Yıldırım 1997).

SYDV'ye sosyal yardım için müracaat eden bireylerin kendisi ya da aile üyelerinin sosyal hizmetler kapsamında bir mesleki müdahaleye ihtiyaç duyması muhtemeldir. Birçok yönü ve boyutu olan yoksulluğun en görünür yanı gelir yoksulluğudur. Gelir yoksulluğunun uzun süre devam etmesi halinde başta hane ve ilerleyen süreçte de toplumsal alanda yoksulluğun farklı yüzleri belirginleşmeye başlamaktadır. Gelir azlığının sağlık, sosyal ve kültürel hayat, eğitim vb. alanlarda yaşanması kaçınılmaz yansıması, bireylerde ve ailelerde dışlanmışlık hissinin ortaya çıkmasını tetiklemektedir (Karatay 2010). İşte tam bu noktada devreye girebilecek önemli bir müdahale aracı olarak bireyin sosyal destek kaynaklarının gözden geçirilmesi ve bu konuda yeni öğrenmeler konusunda yol gösterici olunması yarar sağlayabilmektedir.

Yaşama dahil olma süreçlerinden yoksun, kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik açılardan dışlanma süreci içinde olan yoksul bireyler yoksulluğu oldukça yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Ayrıca değerli ve dinlenmeye değer bulunmamaktır (Beverley 1999). Bireyin ruh sağlığı ile oldukça bağlantılı olduğu ifade edilen sosyal destek, bireyler için stres faktörü olan durumları tamamen yok etmese de kişilerin endişe ve çaresizlik duygusunu azaltarak bireylerin stresle başa çıkmak için yeni yollar deneme konusunda daha istekli olmalarını sağlamakta, öz güveni artırmakta ve stresin olumsuz sonuçlarıyla daha kolay baş etmeye yardımcı olmaktadır (Yıldırım ve ark 2011).

Sosyal destek; bireyin ruh sağlığını ve bununla birlikte tüm davranışlarını etkilemektedir. Ayrıca sosyal desteğin bireyin olumlu sağlık davranışlarını geliştirmesinde, öz yeterlilik, kendini iyi hissetme, başa çıkma durumlarında ve kaygı ve depresyonun azaltılmasında da oldukça önemli ve olumlu etkisi olduğu belirtilmektedir (Petersen ve ark 2013).

2. GEREÇ ve YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na (SYDV) sosyal yardım almak için başvuru yapan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyinin bazı değişkenlere göre incelenmesidir.

Bu ana amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şu şekildedir:

1. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerde psikolojik belirti ne düzeydedir?

2. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerde algılanan sosyal destek ne düzeydedir?

3. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

4. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi yaşa göre farklılaşmakta mıdır?

5. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi medeni duruma göre farklılaşmakta mıdır?

6. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi çocuğunun olup olmamasına göre farklılaşmakta mıdır?

7. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

8. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi mesleğinin olup olmamasına göre farklılaşmakta mıdır?

9. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi gelir getirici bir işinin olup olmamasına göre farklılaşmakta mıdır?

10. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi aylık gelire göre farklılaşmakta mıdır?

11. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi yeterli gördüğü aylık gelir beklentisine göre farklılaşmakta mıdır?

12. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi borcunun olup olmamasına göre farklılaşmakta mıdır?

13. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi yaşadığı konut tipine göre farklılaşmakta mıdır?

14. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi hanedeki toplam kişi sayısına göre farklılaşmakta mıdır?

15. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi hanede cezaevine giren bireyin olup olmamasına göre farklılaşmakta mıdır?

16. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi hanede engelli bireyin olup olmamasına göre farklılaşmakta mıdır?

17. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi sosyal yardımın yaşamındaki yerine göre farklılaşmakta mıdır?

18. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi yardımları yeterli bulup bulmamasına göre farklılaşmakta mıdır?

19. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi geleceğine yönelik bakış açısına göre farklılaşmakta mıdır?

20. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi hayatından memnun olup olmamasına göre farklılaşmakta mıdır?

21. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeyi arasında ilişki nasıldır?

2.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile ekonomik yoksulluk içinde olan bireylerin psikolojik ve sosyal açıdan değerlendirilmesine yardımcı olabilecek sonuçlara ulaşılması hedeflenmektedir. Literatür taramalarında Türkiye'de sosyal yardım alan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeylerini ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Türkiye'de çeşitli kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri tarafından yoksulluk ile ilgili araştırmalar yapılmaktadır. TÜİK tarafından yapılan "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın 2016 yılına ait verilerine göre, Gini katsayısı[*] bu yıl içinde Türkiye'de 0,404 olarak belirlenmiştir. 2016 yılı sonuçları, Gini katsayısının 2015 yılına göre 0,007 puan artarak 0,404 olduğunu göstermiştir. TÜİK 2017 "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması" sonuçlarına göre ise Gini katsayısının bir önceki yıla göre 0,001 puan artış ile 0,405 olduğu tahmin edilmiştir.

2016 yılında hane halkı tipi baz alındığında iki yetişkinli, 3 ve daha fazla bağımlı çocuğu olan ailelerde en yüksek yoksulluk oranı görülmüştür. Ayrıca 65 yaş üstü bireylerde yoksulluk oranı yüksek çıkmıştır. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kadınların erkeklere kıyasla daha yoksul olduğu tespit edilmiştir (TÜİK 2017). Kadın yoksulluğunun toplumu daha derin bir şekilde etkilediği, özellikle kadınlarda eğitim seviyesinin düşük olmasının bu durumu körüklediği ifade edilmiştir. Eğitimin herkes için önemli olduğu ancak çocuğu, ailesi ve toplum üzerinde kalıcı etkiler yaratan kadınlar açısından ayrıca değer taşıdığı öne sürülmekte, kadın yoksulluğunu önlemede de eğitim durumuna vurgu yapılmaktadır (Peker 2017). Tüm bu araştırmalar gösteriyor ki; yoksullukla mücadelede, kadın, çocuk ve yaşlılar, özellikle son dönemde gençler, kırsal kesimde yaşayanlar, eğitim

[*] Gini katsayısı; bir ülkede milli gelirin eşit dağılıp dağılmadığını göstermek için kullanılır. 0 ile 1 arasında değer alan bu ölçütte, yüksek değerler daha büyük eşitsizliklere işaret eder.

seviyesi düşük olanlar öncelikli olarak çözüm için müdahale gruplarını oluşturmalıdır. Üretilecek çözüm önerileri, ancak bu sonuçlar ışığında ele alınırsa verimli olması beklenebilir.

Güncel bir diğer araştırma olan 2019 yılı Şubat ayına ait yoksulluk araştırması, dört kişilik bir ailenin açlık sınırının 2 029 TL, yoksulluk sınırının ise 6 609 TL olduğunu ortaya koymuştur (Türk-İş, 2019). Net asgari ücret tutarının 2 020 TL olduğu şimdilerde, araştırmalarla ortaya konan bu sınırlar, en basit anlamda ülke nüfusunun büyük bir bölümünün yoksullukla mücadele ettiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Böyle dezavantajlı bir kitlenin sorunlarıyla mücadele edilebilmesi açısından bu kitlenin çeşitli yönleriyle araştırılması ve mevcut durumun resmedilmesi gerekliliği doğmaktadır.

Bauman (2015) yoksulluk üzerine toplumda sorgusuz sualsiz kabul gören durumlardan biri olarak şunu ifade eder: Sürekli artan tüketim, insanı mutluluğa götürecek en etkili yoldur. Bu ifadeyi irdelediğinde de şu soruyu sorar: Peki, tüketime katılabilecek geliri olmayanlar nasıl mutlu olacaklar? Ayırt etmeksizin tüm potansiyel tüketiciye sunulan gösterişli ödüllerden haberdar olup ona ulaşamayan ve dışlanan kitlede öfke ve kinin artması engellenemez. Bu yaklaşım hakim olduğu sürece alışveriş yapmamak, yeniliklere ayak uyduramamak tüketiciler için değersizlik, işe yaramazlık duygularını perçinleyecektir. Kişide kendine ve diğerlerine olan saygıyı zedeleyecektir. Tüm bunların da birçok sosyal sorunun beslendiği kaynak olan yoksulluğun kısır döngüsünün devam etmesine, öğrenilerek nesiller arası aktarılmasına yol açması kaçınılmazdır.

Yapılmak istenen bir işin yapılamaması, arzulanan bir durumun gerçekleştirilememesi kuşkusuz birey açısından olumsuz bir anlam taşımaktadır. Bir amacı gerçekleştirmeye yönelen organizmanın bir engelle karşılaşması ve doyuma ulaşamaması haline "engellenme" denir. Engellenme durumu içten ve dıştan gelen faktörler sebebiyle yaşanabilir. Hastalık veya korku gibi fiziksel ve ruhsal konular içten gelen engellenme sebepleri arasındadır. Doğal afetler, savaşlar gibi durumlar ise dışsal kökenli engellenme faktörleridir. Engellenme karşısında bireyin gereksinimi karşılanamadığı için bireyin acı duyması ve gergin bir ruh halinin ortaya çıkması söz konusudur. Engellenmeyle karşılaşan birey, bu durumdan kurtulmak için çeşitli tepkiler gösterebilir. İhtiyaçlarını gidermek için, beklemek, gereksiniminden

vazgeçmek, ertelemek, zaman zaman saldırganlık gibi kin ve nefretin ortaya çıkardığı şiddet içeren davranışlar sergilemek bu tepkiler arasındadır (Öztürk ve Uluşahin 2011). Kendini engellenmiş hissetme duygusunun, öğrenilmiş acizlik ve ruhsal çöküntüye de zemin hazırladığı öne sürülmektedir (Cüceloğlu 2010). İçsel ve dışsal birçok faktörün yanında yoksulluğu da bireyi birçok açıdan engelleyen bir olgu olarak değerlendirmek mümkündür. Gelir yoksulluğu yaşayan bir birey temel yaşamsal gereksinimlerini istediği şekilde karşılamakta güçlük çekmekte ve bu nedenle yaşam amacı çoğu kez hayatını idame ettirmekten öteye gidememektedir. Bio-psiko-sosyal bir varlık olan insan, baskın kaynağı ne olursa olsun (içsel/dışsal) yoksulluk sebebiyle psikolojik ve sosyal bağlamda (beklentiler, umut, özgürlük, kültürel faaliyetler) hayatına yön vermekten oldukça uzaktadır. Birbirine adeta zincir şeklinde bağlı olan fiziksel, psikolojik ve toplumsal iyilik durumu, yoksulluk sebebiyle engellenmiş durumda olan bireyler açısından da değerlendirilmesi gereken konular arasındadır. Bu bireylerin içinde bulundukları koşullar altında, ruhsal açıdan ne durumda olduklarının belirlenmeye çalışılması, sorun alanında müdahale gerektiren noktaların tespiti, sorunun kişisel boyutu aşıp aile ve topluma olumsuz yansımaları ortaya çıkmadan ele alınması ve bu sayede sosyal hayattaki bozulmaların önüne geçilmesi açısından önem arz etmektedir.

Yoksulluk içinde olan bireylerin ruh sağlığı üzerinde etkili olan faktörler, bu bireylerin psikolojik iyilik durumunu ele alırken göz önünde bulundurulması gereken hususlardandır. Sosyal destek kavramı da böyle bir değerlendirmede ele alınması gereken belirleyici etkenlerdendir. Bireyin stresli durumlar karşısında varlığını sürdürebilmek ve kendini koruyabilmek için gösterdiği direnç psikolojik dayanıklılık olarak ifade edilmektedir. Sosyal destek de bireyin psikolojik dayanıklılığını artıran olumlu faktörler arasındadır. Bireye yalnız olmadığını hissettiren kişilerin varlığı önemli bir destek sağlamakta ve aynı zamanda bireyin umutsuzluk duygularıyla başa çıkarak olumlu bir gelecek algısı oluşturmasında etkili olmaktadır (Terzi 2016). Sosyal yardıma ihtiyaç duyan bireylerin, ruh sağlığı ve algıladıkları sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesiyle, bireyleri yeni destek kaynakları bulma konusunda bilgilendirmek, sorunlarla baş edebilme noktasında sosyal destek sağlayıcılardan nasıl yararlanabileceğini öğretmek, bireyin iyilik haline katkı sağlayacaktır.

Yoksulluk zincirini kırmak ve refah artışına katkı sunmak adına dokunulabilecek üç farklı nokta göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki yoksulluğu doğrudan hedef alma, ikincisi yoksulluğun psikolojik sonuçlarını hedef alma ve üçüncüsü de ekonomik davranış alışkanlıkları üzerine odaklanma yaklaşımıdır. Bu yaklaşımların doğru yöntem ve pratik uygulamalarla kombinasyonu umut verici sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir (Haushofer ve Fehr 2014). Bu çalışmada da yoksulluğun psikolojik yansımaları noktasında birtakım verilere ulaşılarak sosyo-ekonomik darlığın ruh sağlığını etkileyen yönü aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Bu araştırmada, her şeyin, tüm fırsat ve yeniliklerin farkında olup başta ekonomik etkenlerle bu imkanlara ulaşmakta güçlük çeken bireylerin içinde bulundukları durum psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek odağında ele alınacaktır. Kısaca "ötekiler ne durumda?" (Bauman 2015) sorusunun bir yönüne ışık tutulması hedeflenmektedir. Bu sayede, sosyal yardıma ihtiyaç duyan bireylerin ruhsal sağlık durumları ve dolayısıyla toplumda dezavantajlı bir kitlenin sorunlarıyla mücadele etmesi noktasında bireysel, kurumsal ve toplumsal boyutta neler yapılabileceği üzerine önemli bir adım atılacağı öngörülmektedir.

2.3. Araştırmanın Tipi

Araştırmada nicel araştırma modeli kullanılmıştır. Genel anlamda nicel araştırmalar, belirlenen örneklem grubundan elde edilen sonuçların ana kitleye genellenmesi amacını taşımaktadır. Bu yöntemin kullanıldığı ölçmelerde "ne kadar, ne miktarda" sorularına yanıt bulunabilir (İslamoğlu ve Alnıaçık 2016). Ayrıca bu araştırmada nicel araştırma modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modellerinde amaç, iki ya da daha fazla sayıda değişken arasında birlikte bir değişimin olup olmadığı ve/veya bunun derecesini tespit etmektir (Karasar 2012).

2.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Konya'nın Beyşehir ilçesinde ikamet eden ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan sosyal yardım alan (gıda, para, yakacak, şartlı eğitim ve şartlı sağlık yardımları vb.) haneler oluşturmaktadır. 2018 yılında toplam 4 259 haneye yardım yapılmıştır. Örnekleme yöntemi olarak, düşük maliyet ve uygulama kolaylığı ile karakterize olan kolayda örnekleme kullanılmıştır

(İslamoğlu ve Alnıaçık 2016). Araştırmaya Beyşehir'de ikamet eden, sosyal yardım müracaatında bulunan ve daha önce en az bir kere sosyal yardım almış olan, çalışmaya katılmak isteyen bireyler dahil edilmiştir. SYDV'den daha önce hiç sosyal yardım almamış olup müracaatta bulunan bireyler araştırma kapsamına alınmamıştır.

Örneklem büyüklüğünü belirlemek için aşağıdaki tablodan yararlanılmıştır. Tabloya göre 369 ailenin evreni temsil edebileceği sonucuna varılmıştır.

Çizelge 2.1. Belirli evrenler için kabul edilebilir örneklem büyüklükleri.

N	**S**	**N**	**S**	**N**	**S**	**N**	**S**
10	10	190	127	1100	285	5000	357
20	19	200	132	1200	291	6000	361
30	28	250	152	1300	297	7000	364
40	36	300	169	1400	302	8000	367
50	44	350	185	1500	306	9000	368
60	52	400	196	1600	310	10000	370
70	59	450	212	1700	313	15000	375
80	66	500	217	1800	317	20000	377
90	73	550	226	1900	320	30000	379
100	80	600	234	2000	322	40000	380
110	86	650	241	2200	327	50000	381
120	92	700	248	2400	331	75000	382
130	97	750	254	2600	335	100000	384
140	103	800	260	2800	338	1000000	384
150	108	850	265	3000	341	10000000	384
160	113	900	269	3500	346		
170	118	950	274	4000	351		
180	123	1000	278	***4500***	***354***		

Kaynak: Altunışık ve arkadaşları (2012) (N:Evren büyüklüğü, S: Gerekli Örnek Büyüklüğü).

2.5. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla, sosyal yardım müracaatında bulunan bireylerin demografik bilgilerini ve içinde bulundukları durumu nasıl değerlendirdiklerini anlayabilmeye yönelik sorular içeren, literatür taraması sonucu araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Bu anket formuyla birlikte müracaatçıların ruhsal durumları hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla Kısa Semptom Envanteri ve algıladıkları sosyal destek düzeyini ölçebilmek için de Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır.

2.5.1. Anket Formu

Anket formunda, literatür araştırması sonucu elde edilen bilgiler ışığında (BASAGM 2010, Türkleş ve ark 2013, Kırlıoğlu 2015) müracaatçıların demografik özellikleri, yoksulluk ve sosyal yardımlar konusundaki görüşleri, yaşamlarını nasıl değerlendirdikleri açısından bilgi sahibi olmaya yönelik 30 soru sorulmuştur. Demografik bilgilere ulaşmak için; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, çocuğunun olup olmaması, sosyal güvencesinin ve bir mesleğinin olup olmaması, aylık geliri-gideri gibi konularda sorular hazırlanmıştır. Müracaatçının aldığı ya da almak istediği sosyal yardımlarla ilgili olarak, yardımın miktar olarak yeterliliği, etkililiği, en faydalı gördüğü yardım türü, yardım almanın hissettirdikleri de anket formunda soru olarak yer almıştır. Ayrıca müracaatçıların içinde bulundukları durumdan memnuniyetleri ve bu süreçteki sosyal destek kaynaklarının varlığına yönelik sorular da sorulmuştur. Anket formu EK-A'da yer almaktadır.

2.5.2. Kısa Semptom Envanteri (KSE)

Kısa Semptom Envanteri (KSE-Brief Symptom Inventory), 1992 yılında Derogatis tarafından geliştirilmiş 53 maddeden oluşan, likert tipi bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Bu ölçek SCL-90 olarak bilinen, 90 maddeden oluşan Semptom Belirleme Listesi'nin kısaltılmasıyla elde edilmiştir. Türkçe'ye uyarlanması Şahin ve Durak (1994) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama sonucunda ölçeğin "anksiyete", "depresyon", "olumsuz benlik", "somatizasyon" ve "hostilite" olmak üzere toplam beş alt faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin maddeleri "hiç" ve "çok fazla" ifadelerine karşılık gelen "0" ile "4" arasında puanlanmaktadır. Alt ölçeklerden elde edilen iç tutarlılık katsayılarının 0,70 (somatizasyon) ile 0,88 (depresyon) arasında değiştiği görülmektedir. Envanterin toplam puanı üzerinden bulunan iç tutarlılık katsayısı ise 0,94'tür (Şahin ve Durak 2002). Bu çalışmada ise alt boyutlardan elde edilen iç tutarlılık katsayılarının 0,83 (hostilite), 0,93 (depresyon), 0,94 (somatizasyon) 0,95 (anksiyete ve olumsuz benlik) olduğu bulunmuştur. Envanterin toplam puanı üzerinden elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise 0,98'dir. Kısa Semptom Envanteri EK-B'de yer almaktadır.

Çizelge 2.2. Kısa Semptom Envanteri alt boyutları.

ALT BOYUTLAR	ALT BOYUTA İLİŞKİN SORULAR
Anksiyete (13 madde)	12, 13, 28, 31, 32, 36, 38, 42, 43, 45, 46, 47, 49
Depresyon (12 madde)	9, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 25, 27, 35, 37, 39
Olumsuz Benlik (12 madde)	15, 21, 22, 24, 26, 34, 44, 48, 50, 51, 52, 53
Somatizasyon (9 madde)	2, 5, 7, 8, 11, 23, 29, 30, 33
Hostilite (7 madde)	1, 3, 4, 6, 10, 40, 41

2.5.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Amerika'da geliştirilmiş olup Türkçe'ye uyarlaması 1995 yılında Eker ve Arkar tarafından yapılmıştır. Ölçek 12 maddeden oluşmakta olup her biri 4 madde içeren 3 alt boyuta sahiptir. Bu alt boyutlar, aile, arkadaş ve özel bir insan şeklindedir. Maddeler 7 aralıklı bir ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. Alt ölçek maddelerinin kendi içinde toplanmasıyla alt ölçek puanı, bütün alt ölçek puanlarının toplanmasıyla da ölçek toplam puanına ulaşılır. Ölçekten alınan puan arttıkça, algılanan sosyal destek düzeyi de artmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları 0,80 ile 0,95 arasında bulunmuştur (Eker ve Arkar 2001). Bu çalışmada ölçeğin alt boyutlarından elde edilen iç tutarlılık katsayılarının 0,95 (aile), 0,94 (arkadaş), 0,94 (özel biri) olduğu bulunmuştur. Ölçek toplam puanı üzerinden elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise 0,93'tür. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği EK-D'de yer almaktadır.

Çizelge 2.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği alt boyutları.

ALT BOYUTLAR	ALT BOYUTA İLİŞKİN SORULAR
Aile (4 madde)	1, 2, 7, 10
Arkadaş (4 madde)	3, 4, 8, 12
Özel Bir İnsan (4 madde)	5, 6, 9, 11

2.6. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri bir öz aktarım yolu olan anketler aracılığıyla 2019 yılı Şubat ve Nisan ayları arasındaki dönemde Beyşehir SYDV'ye sosyal yardım müracaatında bulunan bireylerden, yüz yüze, anlık ve yazılı olarak toplanmıştır (Kırcaali-İftar 1999). Veri toplama aşamasında, Beyşehir SYDV'ye sosyal yardım müracaatı için gelen bireylerin aydınlatılmış onamı alındıktan sonra, kuruluştan ayrılmadan önce anketleri doldurmaları istenmiştir. Okuma–yazma bilmeyen ve

anketi doldurma konusunda yardım isteyen müracaatçılar için sorular, araştırmacı tarafından okunup verilen cevaplar doğrultusunda işaretlemeler yapılmıştır.

2.7. Verilerin Değerlendirilmesi

Analiz aşamasında, öncelikle anketler aracılığıyla toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılacak ve gerekli kontroller yapıldıktan sonra IBM SPSS Statistics 20 programı ile uygun istatistiksel analizler yapılmıştır. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algılanan sosyal destek puanlarının, kişisel bilgi formundan elde edilen bağımsız değişkenlere göre değerlendirilmesinde öncelikle normal dağılım için kolmogorov smirnov testi ve skewness-kurtosis değerleri incelenmiştir. Bu değerlerde 0, 05 anlamlılık düzeyi ve basıklık-çarpıklık değerleri dikkate alındığında veri setinin normal dağılıma uyduğu görülmüştür. Bu doğrultuda verilerin analizi için tanımlayıcı istatistiksel testler ve bağımsız gruplarda t, one way Anova ve korelasyon testleri yapılmıştır.

2.8. Araştırmanın Etiği

Araştırma öncesinde Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Kararı (06.02.2019 tarih ve 2019/43 sayılı karar) ve çalışmanın yürütüldüğü kuruluş olan Beyşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan gerekli izinler alınmıştır. Etik Kurul Kararı EK-F'de, kurum izni yazısı EK-G'de yer almaktadır. Bununla birlikte araştırmada faydalanılan ölçeklerin kullanılmasına ilişkin ilgili yazarlardan izin alınmış olup izin yazıları EK-C ve EK-E'de yer almaktadır.

Katılımcılara araştırma konusunda bilgi verilerek gönüllülük onamları alınmıştır. Araştırma insan hakları ve onuru, yasal haklar, etik ilkeler çerçevesinde yürütülmüş olup bu çerçevede kişisel bilgilerin gizliliği ilkesinin korunmasına ve müracaatçının özerkliğine saygı duyulmasına özen gösterilmiştir.

2.9. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın yalnızca Konya'nın Beyşehir ilçesinde hizmet veren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nda yürütülmüş olmasından dolayı, elde edilen bulguların sosyal yardıma başvuran tüm bireylere genellenememesi, araştırmanın sınırlılığı olarak değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerle ilgili olarak elde edilen bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Çizelge 3.1. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerde temel tanımlayıcı değişkenlere ilişkin bilgiler.

Cinsiyet	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Kadın	234	63,4
Erkek	135	36,6
Yaş	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
42 yaş ve altı	211	57,2
43 yaş ve üzeri	158	42,8
Medeni durum	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Bekar	124	33,6
Evli	245	66,4
Çocuğu olma durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Evet	223	60,4
Hayır	146	39,6
Eğitim durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Okur-yazar değil	36	9,8
Okur-yazar	53	14,4
İlkokul(5 yıl)	189	51,2
Ortaokul	47	12,7
Lise	32	8,7
Üniversite	12	3,3
Sağlık sorunu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Evet	83	22,5
Hayır	286	77,5
Sosyal güvence	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Evet	213	57,7
Hayır	156	42,3
Toplam	**369**	**100**

Çizelge 3.1'de araştırma kapsamında incelenen, sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin temel sosyo-demografik (cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuğu olma durumu, eğitim durumu, sağlık sorunu, sosyal güvence) durumlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Çizelgede görüldüğü gibi, araştırmaya katılan bireylerin 234'ü (%63,4) kadın, 135'i (%36,6) erkektir. Örneklem grubundaki bireylerin 211'i (%57,2) 42 yaş ve altında iken, 158'i (%42,8) 43 yaş ve üzerindedir. Bu bireylerin 124'ü (33,6) bekar, 245'i (%66,4) evli olup; evli bireylerin 223'ünün (%60,4) çocuğu vardır. Bireylerin eğitim durumu incelendiğinde; 189'unun (%51,2) ilkokul (5 yıl), 53'ünün (14,4) okur-yazar, 47'sinin (%12,7) ortaokul, 36'sının (%9,8) okur-yazar

değil, 32'sinin (%8,7) lise ve 12'sinin (%3,3) üniversite mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin 83'ünün (%22,5) bir sağlık sorunu olduğu görülmektedir. Bireylerin 213'ünün (%57,7) sosyal güvencesi olduğu, 156'sının (%42,3) ise herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.2. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadıkları hanelerin ekonomik durumuna ilişkin bilgiler.

Meslek	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Evet	37	10
Hayır	332	90
Gelir Getirici İş	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Evet	47	12,7
Hayır	322	87,3
Aylık Gelir	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
0-500 TL	92	24,9
501-1000 TL	170	46,1
1001-1500 TL	60	16,3
1501-2000 TL	16	4,3
2001 TL ve üzeri	31	8,4
Aylık Gider	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
1500-2000 TL	223	60,4
2001-2500 TL	100	27,1
2501-3000 TL	34	9,2
3001 TL ve üzeri	12	3,3
Gelir Beklentisi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
0-2020 TL	113	30,6
2021 TL ve üzeri	256	69,4
Borç	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Evet	103	27,9
Hayır	266	72,1
Toplam	**369**	**100**

Çizelge 3.2'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadıkları hanelerin ekonomik durumuna (meslek, gelir getirici iş, aylık gelir, aylık gider, gelir beklentisi, borç) ilişkin bilgiler yer almaktadır. Çizelgede görüldüğü gibi, araştırmaya katılan bireylerin 37'sinin (%10) bir mesleği vardır. Bununla birlikte bireylerin 47'sinin (%12,7) gelir getirici bir işi olduğu görülmektedir. Aylık gelir incelendiğinde; bireylerin 170'inin (%46,1) aylık 501-1000 TL, 92'sinin (%24,9) 0-500 TL, 60'ının (%16,3) 1001-1500 TL, 31'inin (%8,4) ve 16'sının (%4,3) 1501-2000 TL arasında geliri olduğu anlaşılmaktadır. Hanenin aylık giderine bakıldığında ise, bireylerin 223'ünün (%60,4) 1500-2000 TL, 100'ünün (%27,1) 2001-2500 TL, 34'ünün (% 9,2) 2501-3000 TL, 12'sinin (%3,3) 3001 TL ve üzeri gideri olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan bireylerin haneleri için yeterli olabileceğini düşündükleri aylık gelir beklentisi incelendiğinde; bireylerin 256'sının (%69,4) aylık 2021 TL ve üzeri, 113'ünün (%30,6) ise 0-2020 TL gelir beklentisine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bireylerin 103'ünün (%27,9) bir borcu bulunmakta olup 266'sının (%72,1) herhangi bir borcu yoktur.

Çizelge 3.3. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadıkları konutun fiziki ve sosyal dokusuna ilişkin bilgiler.

Konut tipi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Apartman dairesi	168	45,5
Müstakil ev	155	42,0
Gecekondu	46	12,5
Konut hakkında	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Kendimize ait	139	37,7
Kira	180	48,8
Bize ait değil ama kira vermeden kullanıyoruz	50	13,6
Evde yaşayan kişi sayısı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
1-3 arası	164	44,4
4 ve üzeri	205	55,6
Hanede cezaevine giren bireyin varlığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Evet	55	14,9
Hayır	314	85,1
Hanede engelli bireyin varlığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Evet	83	22,5
Hayır	286	77,5
Toplam	**369**	**100**

Çizelge 3.3'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadıkları konutun fiziki ve sosyal dokusuna (konut tipi, konut hakkında, evde yaşayan kişi sayısı, hanede cezaevine giren bireyin varlığı, hanede engelli bireyin varlığı) ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre çalışmaya katılan bireylerin 168'i (%45,5) apartman dairesinde, 155'i (%42) müstakil evde, 46'sı (%12,5) gecekonduda yaşamaktadır. Bireylerin 180'i (%48,8) yaşadığı konut için kira öderken, 139'unun (%37,7) yaşadığı konut kendisine ait ve 50'si (%13,6) ise kendisine ait olmayan konutta kira ödemeden yaşamaktadır. Hanede yaşayan toplam kişi sayısına bakıldığında, bireylerin 205'i (%55,6) hanede 4 ve daha fazla kişiyle, 164'ü (%44,4) 3 ve daha az kişiyle birlikte yaşamaktadır. Sosyal yardıma başvuran bireylerin 55'inin (%14,9) hanesinde cezaevine giren birey mevcut olup 314'ünün (%85,1) hanesinde cezaevine giren birey bulunmamaktadır. Bireylerin 83'ü (%22,5) hanelerinde engelli bireyle yaşamaktayken 286'sının (%77,5) hanesinde engelli birey olmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 3.4. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin sosyal yardım başvurusu hakkındaki görüşlerine ilişkin bilgiler.

Kaçıncı Başvuru	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
2-10 arası	146	39,6
10'dan fazla	223	60,4
Başvuru yapabileceğini öğrendiği kaynak	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Akraba	83	22,5
Komşu	185	50,1
TV, radyo, gazete	71	19,2
İnternet	30	8,1
Sosyal yardımın yaşamındaki yeri	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
1.Sosyal yardımlar olmazsa yaşamımı sürdüremem.	89	24,1
2.Sosyal yardımlardan zaman zaman faydalanıyorum ve bana kısmen destek oluyor.	188	50,9
3.Çok az miktarda yapıldığından ihtiyaçlarımı karşılamama yetmiyor.	92	24,9
Yardımın yeterliliği	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Evet	246	66,7
Hayır	123	33,3
Yardımı en çok kullandığı alan	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Kira ve faturalar	102	27,6
Eğitim harcamaları	63	17,1
Gıda	123	33,3
Sağlık harcamaları	81	22
Yardıma ihtiyaç duyma sebebi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
1.Aile parçalanması(boşanma)	43	11,7
2.Kader	42	11,4
3.Bir mesleğimin olmaması	86	23,3
4.İş imkanlarının kısıtlılığı	78	21,1
5.Çalıştığım halde aldığım düşük ücret	36	9,8
6.İş imkanları ve ücret konusunda kadın-erkek ayrımcılığının yapılması	12	3,3
7.Hükümet politikaları	8	2,2
8.Sağlık sorunları	64	17,3
Yardım alırken hissiyatı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
1.Hiçbir şey hissetmiyorum.	94	25,5
2.Utanıyorum	123	33,3
3.Mutlu oluyorum.	94	25,5
4.Sinirleniyorum.	36	9,8
5.Dışlanmış hissediyorum.	22	6
Yoksulluk sorununu kimin çözeceğine dair görüş	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Kişiler kendileri	50	13,6
Belediyeler	65	17,6
Hükümet	209	56,6
Valilikler	45	12,2
Toplam	**369**	**100**

Çizelge 3.4'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin sosyal yardım başvurusu hakkındaki görüşlerine (kaçıncı başvuru, başvuru yapabileceğini öğrendiği

kaynak, sosyal yardımın yaşamındaki yeri, yardımın yeterliliği, yardımı en çok kullandığı alan, yardıma ihtiyaç duyma sebebi, yardım alırken hissiyatı, yoksulluk sorununu kimin çözeceğine dair görüş) ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre bireylerin 223'ü (%60,4) şimdiye kadar 10'dan fazla yardım müracaatında bulunmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin 185'i (%50,1) başvuru yapabileceğini komşusundan, 83'ü (%22,5) akrabasından, 71'i (%19,2) TV, radyo veya gazeteden, 30'u (%8,1) internetten öğrenmiştir. Sosyal yardımın bireyin yaşamındaki yeri değerlendirildiğinde bireylerin, 188'inin (%50,9) "Sosyal yardımlardan zaman zaman faydalanıyorum ve bana kısmen destek oluyor.", 92'sinin (%24,9) "Çok az miktarda yapıldığından ihtiyaçlarımı karşılamama yetmiyor.", 89'unun (%24,1) ise "Sosyal yardımlar olmazsa yaşamımı sürdüremem." şeklinde görüş belirttikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bireylerin 246'sı (%66,7) yardımları yeterli bulurken, 123'ü (%33,3) yardımların yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin yardımı en çok kullandığı alan incelendiğinde; gıda (n=123, %33,3), kira ve faturalar (n=102, %27,6), sağlık harcamaları (n=81, %22), eğitim harcamaları (n=63, %17,1) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bireylerin yardıma ihtiyaç duyma sebeplerine bakıldığında; bir mesleğimin olmaması (n=86, %23,3), iş imkanlarının kısıtlılığı (n=78, %21,1), sağlık sorunları (n=64, %17,3), kader (n=42, %11,4), çalıştığım halde aldığım düşük ücret (n=36, %9,8), iş imkanları ve ücret konusunda kadın-erkek ayrımcılığının yapılması (n=12 %3,3), hükümet politikaları (n=8, %2,2) olarak sıralanmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin sosyal yardım alırken ne hissettiğiyle ilgili olarak yapılan incelemede, 123'ünün (%33,3) utandığı, 94'ünün (%25,5) mutlu olduğu, 94'ünün (%25,5) hiçbir şey hissetmediği, 36'sının (%9,8) sinirlendiği, 22'sinin (%6) dışlanmış hissettiği anlaşılmıştır. Yoksulluk sorununu kimin çözeceğine dair görüşler ele alındığında, hükümet (n=209, %56,6), belediyeler (n=65, %17,6), kişiler kendileri (n=50, %13,6) ve valilikler (n=45, %12,2) olarak sıralandığı görülmektedir.

Çizelge 3.5. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin hayata bakışına ilişkin bilgiler.

Geleceğine ilişkin düşüncesi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
1.Daha iyi olacak.	92	24,9
2.Daha kötü olacak.	105	28,5
3.Bir şey değişmeyecek.	74	20,1
4.Bilemiyorum.	98	26,6
Yaşamından memnuniyeti	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Evet	213	57,7
Hayır	156	42,3
Toplam	**369**	**100**

Çizelge 3.5'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin hayata bakışına (geleceğine ilişkin düşüncesi, yaşamından memnuniyeti) ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre bireylerin geleceğe ilişkin görüşleri incelendiğinde; 105'i (%28,5) "daha kötü olacak", 98'i (%26,6) "bilemiyorum", 92'si (%24,9) "daha iyi olacak", 74'ü (%20,1) "bir şey değişmeyecek" şeklinde sırlandığı görülmektedir. Bununla birlikte araştırmaya katılan bireylerin 213'ünün (%57,7) yaşamından memnun olduğu, 156'sının (%42,3) ise yaşamından memnun olmadığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.6. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin destek kaynaklarına ilişkin bilgiler

En çok destek aldığı kişi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
1.Hiç kimse	83	22,5
2.Eşim	123	33,3
3.Çocuklarım	47	12,7
4.Akrabalarım	7	1,9
5.Komşularım	10	2,7
6.Arkadaşlarım	3	0,8
7.Kendi ailem	86	23,3
8.Eşimin ailesi	10	2,7
En çok sorunun paylaştığı kişi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
1.Hiç kimse	89	24,1
2.Eşim	123	33,3
3.Çocuklarım	49	13,3
4.Akrabalarım	7	1,9
5.Komşularım	8	2,2
6.Arkadaşlarım	4	1,1
7.Kendi ailem	81	22,0
8.Eşimin ailesi	8	2,2
Toplam	**369**	**100**

Çizelge 3.6'da sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin destek kaynaklarına (en çok destek aldığı kişi, en çok sorununu paylaştığı kişi) ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bireylerin en çok destek aldığı kişi incelendiğinde; eşim (n=123, %33,3), kendi ailem (n=86, %23,3), hiç kimse (n=83, %22,5), çocuklarım (n=47, %12,7), komşularım (n=10, %2,7), eşimin ailesi (n=10, %2,7), akrabalarım (n=7, %1,9) ve arkadaşlarım (n=3, %0,8) olarak sıralanmaktadır. Çalışmaya katılan bireylerin sorununu en çok paylaştığı kişi ele alındığında; eşim (n=123, %33,3), hiç kimse (n=89, %24,1), kendi ailem (n=81, %22), çocuklarım (n=49, %13,3), komşularım (n=8, %2,2), eşimin ailesi (n=8, %2,2), akrabalarım (n=7, %1,9), arkadaşlarım (n=4, %1,1) şeklinde sıralandığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.7. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algılanan sosyal destek puanlarına ilişkin bulgular.

	En az	En çok	$\bar{\chi}$	ss
KSE - Anksiyete	,00	52,00	17,81	15,18
KSE - Depresyon	,00	48,00	21,93	12,77
KSE - Olumsuz Benlik	,00	48,00	15,07	13,74
KSE - Somatizasyon	,00	36,00	12,03	10,61
KSE - Hostilite	00	28,00	9,52	6,54
KSE - Toplam	,00	212,00	76,38	54,66
ÇBASDÖ - Aile	4,00	28,00	15,37	7,33
ÇBASDÖ - Arkadaş	4,00	28,00	10,43	6,13
ÇBASDÖ - Özel Biri	4,00	28,00	9,68	5,79
ÇBASDÖ - Toplam	12,00	84,00	35,49	15,84

Çizelge 3.7'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin Kısa Semptom Envanteri-alt boyutları ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği-alt boyutları puanlarına yer verilmiştir. Buna göre Kısa Semptom Envanteri için en yüksekten en düşüğe puanlar; KSE-toplam (ort: 76,38), KSE-depresyon (ort: 21,93), KSE-anksiyete (17,81), KSE-olumsuz benlik (ort: 15,07), KSE-somatizasyon (ort: 12,03), KSE-hostilite (ort: 9,52) şeklinde sıralanmaktadır. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği için en yüksekten en düşüğe puanları ise; ÇBASDÖ-toplam (ort: 35,49), ÇBASDÖ-aile (ort: 15,37), ÇBASDÖ-arkadaş (ort: 10,43), ÇBASDÖ-özel biri (ort: 9,68) şeklinde sıralanmaktadır.

Çizelge 3.8. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin cinsiyetlerine göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	p
KSE Anksiyete	Kadın	234	**19,26**	15,82	2,513	,012*
	Erkek	135	15,31	13,70		
KSE Depresyon	Kadın	234	**24,02**	12,67	4,241	,000*
	Erkek	135	18,30	12,17		
KSE OlumsuzBenlik	Kadın	234	**16,16**	14,28	2,013	,045*
	Erkek	135	13,18	12,57		
KSE Somatizasyon	Kadın	234	**13,17**	11,00	2,853	,005*
	Erkek	135	10,05	9,60		
KSE Hostilite	Kadın	234	9,47	6,50	-,204	,838
	Erkek	135	9,61	6,64		
KSE Toplam	Kadın	234	**82,10**	56,11	2,667	,008*
	Erkek	135	66,47	50,75		
ÇBASDÖ Aile	Kadın	234	15,21	7,55	-,547	,585
	Erkek	135	15,65	6,95		
ÇBASDÖ Arkadaş	Kadın	234	10,33	6,38	-,384	,701
	Erkek	135	10,59	5,69		
ÇBASDÖ Özel Biri	Kadın	234	9,71	6,17	,128	,898
	Erkek	135	9,63	5,10		
ÇBASDÖ Toplam	Kadın	234	35,26	16,42	-,357	,721
	Erkek	135	35,88	14,84		

*p<0,05

Çizelge 3.8'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin cinsiyetlerine göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları gösterilmektedir. Buna göre, yardım başvurusunda bulunan bireylerin cinsiyetlerine göre KSE toplam puanı ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (p<0,05). KSE toplam puanı ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon alt boyut puanları kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir. Bireylerin cinsiyetlerine göre ÇBASDÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Çizelge 3.9. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşlarına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Yaş	n	$\bar{x}$	ss	t	p
KSE Anksiyete	42 yaş ve altı	211	**19,95**	15,53	3,197	,002*
	43 yaş ve üzeri	158	14,96	14,25		
KSE Depresyon	42 yaş ve altı	211	**23,46**	12,83	2,688	,008*
	43 yaş ve üzeri	158	19,88	12,45		
KSE OlumsuzBenlik	42 yaş ve altı	211	**16,94**	14,20	3,111	,002*
	43 yaş ve üzeri	158	12,56	12,72		
KSE Somatizasyon	42 yaş ve altı	211	12,77	11,16	1,575	,116
	43 yaş ve üzeri	158	11,05	9,77		
KSE Hostilite	42 yaş ve altı	211	**10,17**	6,54	2,207	,028*
	43 yaş ve üzeri	158	8,65	6,47		
KSE Toplam	42 yaş ve altı	211	**83,31**	55,85	2,840	,005*
	43 yaş ve üzeri	158	67,13	51,77		
ÇBASDÖ Aile	42 yaş ve altı	211	15,00	7,32	-1,126	,261
	43 yaş ve üzeri	158	15,87	7,35		
ÇBASDÖ Arkadaş	42 yaş ve altı	211	**10,98**	6,23	2,015	,045*
	43 yaş ve üzeri	158	9,68	5,93		
ÇBASDÖ Özel Biri	42 yaş ve altı	211	10,17	6,06	1,881	,061
	43 yaş ve üzeri	158	9,03	5,37		
ÇBASDÖ Toplam	42 yaş ve altı	211	36,16	16,30	,942	,347
	43 yaş ve üzeri	158	34,59	15,21		

*p<0,05

Çizelge 3.9'da sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşlarına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları yer almaktadır. Buna göre, bireylerin yaşı ile KSE toplam puanı, anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, hostilite alt boyut puanları ve ÇBASDÖ arkadaş alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. 42 yaş ve altındaki bireylerin KSE toplam belirti düzeyi ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, hostilite belirti düzeyleri 43 yaş ve üzeri

bireylere göre daha yüksektir. Öte yandan, 42 yaş ve altındaki bireylerin algıladıkları arkadaş desteği, 43 yaş ve üzeri bireylere göre daha yüksek düzeydedir.

Çizelge 3.10. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin medeni durumlarına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Medeni durum	n	$\bar{x}$	ss	t	p
KSE Anksiyete	Bekar	124	14,65	13,54	-3,020	,003*
	Evli	245	**19,42**	15,73		
KSE Depresyon	Bekar	124	20,51	11,66	-1,585	,114
	Evli	245	22,65	13,27		
KSE OlumsuzBenlik	Bekar	124	12,87	12,82	-2,269	,024*
	Evli	245	**16,18**	14,07		
KSE Somatizasyon	Bekar	124	10,83	9,62	-1,615	,107
	Evli	245	12,64	11,04		
KSE Hostilite	Bekar	124	8,48	6,21	-2,180	,030*
	Evli	245	**10,04**	6,66		
KSE Toplam	Bekar	124	67,36	50,33	-2,353	,019*
	Evli	245	**80,95**	56,28		
ÇBASDÖ Aile	Bekar	124	13,25	6,84	-4,042	,000*
	Evli	245	**16,45**	7,35		
ÇBASDÖ Arkadaş	Bekar	124	9,40	5,60	-2,395	,017*
	Evli	245	**10,95**	6,33		
ÇBASDÖ Özel Biri	Bekar	124	8,89	5,10	-1,979	,049*
	Evli	245	**10,08**	6,08		
ÇBASDÖ Toplam	Bekar	124	31,54	13,62	-3,676	,000*
	Evli	245	**37,48**	16,52		

*p<0,05

Çizelge 3.10'da sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin medeni durumlarına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları gösterilmektedir. Yardım başvurusunda bulunan bireylerin medeni durumlarına göre KSE toplam puanı ve anksiyete, olumsuz benlik, hostilite alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (p<0,05). KSE toplam puanı ve anksiyete, olumsuz benlik, hostilite alt boyut puanları evli olan bireylerde bekar olanlara göre daha yüksektir. Diğer yandan, yardım başvurusunda bulunan bireylerin medeni durumlarına göre ÇBASDÖ toplam puanı ve aile, arkadaş ve özel biri alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (p<0,05). Sosyal yardım başvurusunda bulunan evli bireyler bekarlara göre daha yüksek oranda sosyal destek algılamaktadır.

Çizelge 3.11. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin çocuğunun olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Çocuğunun olup olmaması	n	$\bar{X}$	ss	t	p
KSE Anksiyete	Var	309	18,27	15,41	1,303	,193
	Yok	60	15,48	13,84		
KSE Depresyon	Var	309	**22,54**	12,88	2,086	,038*
	Yok	60	18,80	11,82		
KSE OlumsuzBenlik	Var	309	15,50	13,84	1,361	,174
	Yok	60	12,86	13,07		
KSE Somatizasyon	Var	309	12,35	10,68	1,332	,184
	Yok	60	10,36	10,13		
KSE Hostilite	Var	309	9,66	6,52	,935	,351
	Yok	60	8,80	6,69		
KSE Toplam	Var	309	78,33	54,95	1,562	,119
	Yok	60	66,31	52,44		
ÇBASDÖ Aile	Var	309	15,64	7,36	1,572	,117
	Yok	60	14,01	7,09		
ÇBASDÖ Arkadaş	Var	309	10,23	6,09	-1,407	,160
	Yok	60	11,45	6,30		
ÇBASDÖ Özel Biri	Var	309	9,57	5,77	-,824	,411
	Yok	60	10,25	5,94		
ÇBASDÖ Toplam	Var	309	35,44	15,74	-,116	,908
	Yok	60	35,71	16,49		

*p<0,05

Çizelge 3.11'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin çocuğunun olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre, çocuğunun olup olmaması ile KSE-depresyon alt boyutu puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Sosyal yardıma başvuran ve çocuk sahibi olan bireylerin, çocuk sahibi olmayanlara göre depresif belirti düzeyinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Çizelge 3.12. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin eğitim durumuna göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait Anova sonuçları.

	KSE Anksiyete	KSE Depresyon	KSE Olumsuz Benlik	KSE Somatizasyon	KSE Hostilite	KSE Toplam	ÇBASDÖ Aile	ÇBASDÖ Arkadaş	ÇBASDÖ Özel Biri	ÇBASDÖ Toplam
Eğitim Durumu	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss
Okur-yazar değil *(a)*	12,69 ± 12,14	18,72 ± 11,34	10,25 ± 10,91	9,80 ± 8,55	7,38 ± 5,91	58,86 ± 45,84	11,88 ± 7,10	6,66 ± 2,84	7,27 ± 3,79	25,83 ± 10,14
Okur-yazar *(b)*	13,83 ± 13,37	18,32 ± 12,40	11,28 ± 13,26	11,35 ± 10,45	7,86 ± 5,64	62,66 ± 52,08	13,11 ± 6,67	9,24 ± 5,36	9,62 ± 4,92	31,98 ± 14,71
İlkokul (5yıl) *(c)*	19,62 ± 16,45	23,25 ± 12,83	16,68 ± 14,82	13,03 ± 11,38	10,25 ± 6,78	82,85 ± 58,00	16,11 ± 7,33	10,34 ± 6,35	9,41 ± 6,15	35,88 ± 16,01
Ortaokul *(d)*	19,06 ± 14,58	21,91 ± 14,16	15,93 ± 13,08	12,06 ± 10,42	10,25 ± 6,68	79,23 ± 54,10	14,89 ± 7,76	11,97 ± 6,43	10,34 ± 5,95	37,21 ± 16,62
Lise *(e)*	15,53 ± 11,70	22,34 ± 12,04	13,62 ± 10,23	8,46 ± 7,20	7,90 ± 4,88	67,87 ± 40,39	17,06 ± 5,85	12,15 ± 5,32	10,56 ± 4,26	39,78 ± 12,03
Üniversite *(f)*	23,58 ± 14,79	25,66 ± 11,04	21,41 ± 9,91	15,41 ± 10,78	13,16 ± 8,33	99,25 ± 51,68	21,58 ± 6,15	17,58 ± 5,24	16,50 ± 6,43	55,66 ± 14,87
F değeri	2,701	1,945	2,904	1,676	3,262	2,592	5,421	8,206	5,184	8,469
p değeri	0,021*	0,086	0,014*	0,139	0,007*	0,025*	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
Post-hoc	a<c a<f b<c b<f		a<c a<f b<c b<f		a<c ,a<d a<f, b<c, b<f, e<f	a<c, a<f, b<c, b<f	a<c ,a<e, a<f, b<f, d<f	a<c, a<d ,a<e, a<f, b<f, c<f, d<f	a<f, b<f, c<f, d<f ,e<f	a<c, a<d, a<e, a<f, b<f, c<f, d<f, e<f

*p<0,05

Çizelge 3.12'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin eğitim durumuna göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait Anova testi sonuçları gösterilmiştir. Buna göre KSE toplam puan, anksiyete, olumsuz benlik, hostilite alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0,05$). KSE toplam puanı, anksiyete ve olumsuz benlik alt boyut puanları incelendiğinde; okur-yazar olmayan ve okur-yazar bireylerin ilkokul ve üniversite mezunlarına göre daha düşük düzeyde psikolojik belirti gösterdiği ortaya konmuştur. Hostilite alt boyutu puanı ele alındığında ise; okur-yazar olmayanların ilkokul, ortaokul ve üniversite mezunlarına göre, okur-yazar olanların ilkokul ve üniversite mezunlarına göre, lise mezunlarının ise üniversite mezunlarına göre daha düşük düzeyde psikolojik belirtiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Buna göre eğitim durumuna göre ÇBASDÖ toplam puanı ve aile, arkadaş, özel biri alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0,05$). Algılanan aile desteği incelendiğinde; okur-yazar olmayan bireylerin, ilkokul, lise ve üniversite mezunlarına göre daha düşük düzeyde aile desteği algıladıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte okur-yazar olan ve ortaokul mezunu bireylerin algıladıkları aile desteği, üniversite mezunlarına göre daha düşük düzeydedir. Algılanan arkadaş desteğine bakılacak olursa; okur-yazar olmayan bireyler, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunlarına göre daha düşük düzeyde arkadaş desteği algılamaktadır. Ayrıca okur-yazar, ilkokul ve ortaokul mezunu bireylerin algıladıkları arkadaş desteği üniversite mezunu bireylere göre daha düşük düzeydedir. Özel birinden algılanan destek ele alındığında; okur-yazar değil, okur-yazar, ilkokul, ortaokul ve lise mezunlarının algıladığı özel biri kaynaklı desteğin, üniversite mezunlarına göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Analiz sonuçları algılanan sosyal destek toplam puanı açısından değerlendirildiğinde ise; okur-yazar olmayanların algıladıkları sosyal destek düzeyi ilkokul, ortaokul, lise mezunlarına göre daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, okur-yazar değil, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise mezunlarının algıladıkları sosyal destek üniversite mezunlarına göre daha düşüktür.

Çizelge 3.13. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin mesleğinin olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Mesleğinin olup olmaması	n	$\bar{X}$	ss	t	P
KSE Anksiyete	Var	37	15,70	12,61	-,893	,372
	Yok	332	18,05	15,44		
KSE Depresyon	Var	37	18,86	10,51	-1,826	,074
	Yok	332	22,27	12,97		
KSE OlumsuzBenlik	Var	37	14,64	13,26	-,198	,843
	Yok	332	15,12	13,81		
KSE Somatizasyon	Var	37	8,81	8,44	-1,956	,051
	Yok	332	12,39	10,77		
KSE Hostilite	Var	37	9,10	7,13	-,406	,685
	Yok	332	9,56	6,48		
KSE Toplam	Var	37	67,13	46,40	-1,085	,279
	Yok	332	77,41	55,47		
ÇBASDÖ Aile	Var	37	**18,00**	6,63	2,306	,022*
	Yok	332	15,08	7,36		
ÇBASDÖ Arkadaş	Var	37	**12,83**	7,17	2,533	,012*
	Yok	332	10,16	5,96		
ÇBASDÖ Özel Biri	Var	37	11,81	7,12	1,950	,058
	Yok	332	9,44	5,59		
ÇBASDÖ Toplam	Var	37	**42,64**	18,26	2,925	,004*
	Yok	332	34,69	15,37		

*p<0,05

Çizelge 3.13'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin mesleğinin olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları gösterilmektedir. Buna göre, bir mesleği olan bireylerle mesleği olmayan bireylerin algıladıkları toplam sosyal destek ile aile ve arkadaş desteği alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (p<0,05). Mesleği olan bireylerin algıladıkları toplam sosyal destek, aile ve arkadaş desteği mesleği olmayan bireylere göre daha yüksektir.

Çizelge 3.14. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin gelir getirici işinin olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Gelir getirici işinin olup olmaması	n	$\bar{X}$	ss	t	P
KSE Anksiyete	Var	47	13,25	10,48	-2,970	,004*
	Yok	322	**18,48**	15,65		
KSE Depresyon	Var	47	16,27	9,58	-4,118	,000*
	Yok	322	**22,76**	12,98		
KSE OlumsuzBenlik	Var	47	12,02	11,61	-1,633	,103
	Yok	322	15,51	13,98		
KSE Somatizasyon	Var	47	9,57	7,84	-2,175	,033*
	Yok	322	**12,39**	10,92		
KSE Hostilite	Var	47	8,38	4,98	-1,595	,115
	Yok	322	9,68	6,73		
KSE Toplam	Var	47	59,51	39,73	-2,936	,004*
	Yok	322	**78,84**	56,14		
ÇBASDÖ Aile	Var	47	14,65	6,66	-,717	,474
	Yok	322	15,48	7,43		
ÇBASDÖ Arkadaş	Var	47	10,29	5,87	-,159	,874
	Yok	322	10,45	6,18		
ÇBASDÖ Özel Biri	Var	47	10,31	6,06	,801	,423
	Yok	322	9,59	5,76		
ÇBASDÖ Toplam	Var	47	35,27	15,58	-,100	,920
	Yok	322	35,52	15,90		

*p<0,05

Çizelge 3.14'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin gelir getirici işinin olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre, gelir getirici bir işi olmayan bireylerle, gelir getirici işi olanların KSE toplam puanı ve anksiyete, depresyon ve somatizasyon alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (p<0,05). Gelir getirici bir işi olmayan bireylerin toplam psikolojik belirti, anksiyete, depresyon ve somatizasyon belirti düzeyleri, gelir getirici bir işi olanlara göre daha yüksektir.

Çizelge 3.15. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin aylık gelir düzeyine göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait Anova sonuçları.

	KSE Anksiyete	KSE Depresyon	KSE Olumsuz Benlik	KSE Somatizasyon	KSE Hostilite	KSE Toplam	ÇBASDÖ Aile	ÇBASDÖ Arkadaş	ÇBASDÖ Özel Biri	ÇBASDÖ Toplam
Aylık Gelir	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss
0-500 TL *(a)*	18,21 ± 14,76	24,05 ± 12,64	15,45 ± 12,96	11,97 ± 10,29	9,55 ± 6,44	79,26 ± 51,17	14,33 ± 7,87	10,01 ± 6,22	9,83 ± 5,87	34,18 ± 17,07
501-1000 TL *(b)*	18,58 ± 16,11	22,07 ± 13,60	16,15 ± 14,98	12,88 ± 11,20	9,68 ± 6,58	79,38 ± 59,21	15,08 ± 7,14	9,72 ± 6,04	9,02 ± 5,52	33,83 ± 14,98
1001-1500 TL *(c)*	16,25 ± 14,95	20,03 ± 11,36	12,36 ± 12,47	11,20 ± 10,16	9,10 ± 6,73	68,95 ± 51,95	15,46 ± 7,41	11,28 ± 6,60	9,73 ± 6,10	36,48 ± 16,67
1501-2000 TL *(d)*	14,00 ± 12,08	14,18 ± 11,93	11,68 ± 10,40	7,37 ± 7,64	9,18 ± 7,73	56,43 ± 43,01	18,68 ± 6,55	16,43 ± 5,39	15,18 ± 7,80	50,31 ± 15,07
2001 TL ve üzeri *(e)*	17,45 ± 13,19	22,54 ± 9,85	14,96 ± 12,38	11,58 ± 10,12	9,51 ± 5,99	76,06 ± 48,28	18,19 ± 6,14	10,80 ± 3,78	9,90 ± 3,58	38,90 ± 10,90
F değeri	0,538	2,498	1,109	1,152	0,100	1,002	2,530	5,034	4,324	4,722
p değeri	0,708	0,042*	0,352	0,332	0,982	0,406	0,040*	0,001*	0,002*	0,001*
Post-hoc		d<a					a<d, a<e, b<e	a<d, b<d, c<d, e<d	a<d, b<d, c<d, e<d	a<d, b<d, c<d

*p<0,05

Çizelge 3.15'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin aylık gelir düzeyine göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait Anova testi sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre, aylık geliri 0-500 TL olanlar ile 1501-2000 TL olanlar arasında KSE depresyon alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Aylık geliri 0-500 TL arasında olan bireylerin depresyon belirti düzeyleri, aylık geliri 1501-2000 TL arasında olan bireylere göre daha yüksektir. Bununla birlikte, aylık gelir düzeyine göre ÇBASDÖ toplam puanı ve aile, arkadaş, özel biri kaynaklı sosyal destek puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Aile alt boyut puanı ele alındığında; 0-500 TL arasında gelire sahip olanların, 1501-2000 TL ve 2001 TL ve üzeri gelire sahip olanlara göre daha düşük düzeyde; 501-1000 TL gelire sahip olanların da 2001 TL ve üzeri gelire sahip olanlara göre daha düşük düzeyde aile desteği algıladığı anlaşılmıştır. Buna göre, 0-500 TL, 501-1000 TL, 1001-1500 TL arası ile 2001 TL ve üzeri aylık gelire sahip olanlar, 1501-2000 TL arası aylık gelire sahip olanlara göre daha düşük düzeyde arkadaş ve özel biri kaynaklı sosyal destek algılamaktadır. Aylık gelire göre ÇBASDÖ toplam puanı değerlendirildiğinde; 0-500 TL, 501-1000 TL ve 1001-1500 TL arasında gelire sahip olanların algıladıkları toplam sosyal destek, aylık geliri 1501-2000 TL arasında olan bireylerden daha düşük düzeydedir.

Çizelge 3.16. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin aylık gelir beklentisine göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Aylık gelir beklentisi	n	$\bar{X}$	ss	t	P
KSE Anksiyete	0-2020 TL	113	13,39	14,29	-3,782	,000*
	2021 TL ve üzeri	256	**19,76**	15,18		
KSE Depresyon	0-2020 TL	113	18,08	12,48	-3,916	,000*
	2021 TL ve üzeri	256	**23,63**	12,55		
KSE OlumsuzBenlik	0-2020 TL	113	9,97	12,37	-5,083	,000*
	2021 TL ve üzeri	256	**17,32**	13,73		
KSE Somatizasyon	0-2020 TL	113	8,63	9,46	-4,391	,000*
	2021 TL ve üzeri	256	**13,53**	10,76		
KSE Hostilite	0-2020 TL	113	7,32	5,17	-4,878	,000*
	2021 TL ve üzeri	256	**10,49**	6,85		
KSE Toplam	0-2020 TL	113	57,42	49,37	-4,733	,000*
	2021 TL ve üzeri	256	**84,75**	54,88		
ÇBASDÖ Aile	0-2020 TL	113	15,71	7,61	,591	,555
	2021 TL ve üzeri	256	15,22	7,22		
ÇBASDÖ Arkadaş	0-2020 TL	113	11,12	7,23	1,306	,193
	2021 TL ve üzeri	256	10,12	5,57		
ÇBASDÖ Özel Biri	0-2020 TL	113	9,45	6,01	-,515	,607
	2021 TL ve üzeri	256	9,78	5,70		
ÇBASDÖ Toplam	0-2020 TL	113	36,29	17,62	,643	,521
	2021 TL ve üzeri	256	35,14	15,01		

*p<0,05

Çizelge 3.16'da sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin aylık gelir beklentisine göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları gösterilmektedir. Buna göre, bireylerin aylık gelir beklentisi ile KSE toplam puanı ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. KSE toplam puanı ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite alt boyut puanları, aylık gelir beklentisi 2021 TL ve üzerinde olan bireylerde, gelir beklentisi 0-2020 TL arasında olan bireylere göre daha yüksek bulunmuştur.

Çizelge 3.17. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin borcunun olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Borcunun olup olmaması	n	$\bar{X}$	ss	t	p
KSE Anksiyete	Var	103	**22,55**	15,26	3,795	,000*
	Yok	266	15,98	14,77		
KSE Depresyon	Var	103	**25,52**	13,02	3,405	,001*
	Yok	266	20,54	12,43		
KSE OlumsuzBenlik	Var	103	**20,26**	12,91	4,637	,000*
	Yok	266	13,06	13,54		
KSE Somatizasyon	Var	103	**14,55**	11,17	2,864	,004*
	Yok	266	11,06	10,24		
KSE Hostilite	Var	103	**11,33**	7,33	3,082	,002*
	Yok	266	8,82	6,08		
KSE Toplam	Var	103	**94,22**	54,66	3,978	,000*
	Yok	266	69,47	53,18		
ÇBASDÖ Aile	Var	103	**16,91**	7,15	2,520	,012*
	Yok	266	14,78	7,33		
ÇBASDÖ Arkadaş	Var	103	**12,00**	6,84	2,860	,005*
	Yok	266	9,82	5,73		
ÇBASDÖ Özel Biri	Var	103	10,72	6,80	1,940	,054
	Yok	266	9,28	5,31		
ÇBASDÖ Toplam	Var	103	**39,64**	17,02	3,003	,003*
	Yok	266	33,88	15,09		

p<0,05

Çizelge 3.17'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin borcunun olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre, borcunun olup olmaması ile KSE toplam puanı, anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Borcu olan bireylerin KSE toplam puanı, anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite alt boyut puanları, borcu olmayanlara göre daha yüksek düzeydedir. Öte yandan borcunun olup olmaması ile ÇBASDÖ toplam puanı ve aile, arkadaş alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Borcu olan bireylerin algıladıkları toplam sosyal destek ve aile, arkadaş kaynaklı sosyal destek düzeyi, borcu olmayan bireylere göre daha yüksektir.

Çizelge 3.18. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadıkları konut tipine göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait Anova sonuçları.

Bağımlı Değişken	Yaşadıkları konut tipi	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Post-Hoc
KSE Anksiyete	a.Apartman dairesi	168	**20,01**	15,03	9,237	,000*	**c<a** **c<b**
	b.Müstakil ev	155	17,94	15,98			
	c.Gecekondu	46	9,39	9,03			
	Toplam	369	17,81	15,18			
KSE Depresyon	a.Apartman dairesi	168	**23,17**	12,70	7,909	,000*	**c<a** **c<b**
	b.Müstakil ev	155	22,61	12,75			
	c.Gecekondu	46	15,08	11,16			
	Toplam	369	21,93	12,77			
KSE OlumsuzBenlik	a.Apartman dairesi	168	**16,82**	13,71	6,693	,001*	**c<a** **c<b**
	b.Müstakil ev	155	15,09	14,23			
	c.Gecekondu	46	8,58	9,94			
	Toplam	369	15,07	13,74			
KSE Somatizasyon	a.Apartman dairesi	168	**12,92**	10,84	4,820	,009*	**c<a** **c<b**
	b.Müstakil ev	155	12,38	10,87			
	c.Gecekondu	46	7,58	7,50			
	Toplam	369	12,03	10,61			
KSE Hostilite	a.Apartman dairesi	168	**9,93**	6,32	3,709	,025*	**c<a** **c<b**
	b.Müstakil ev	155	9,80	7,15			
	c.Gecekondu	46	7,08	4,47			
	Toplam	369	9,52	6,54			
KSE Toplam	a.Apartman dairesi	168	**82,88**	53,65	7,837	,000*	**c<a** **c<b**
	b.Müstakil ev	155	77,84	57,49			
	c.Gecekondu	46	47,73	37,97			
	Toplam	369	76,38	54,66			
ÇBASDÖ Aile	a.Apartman dairesi	168	15,28	7,35	1,265	,283	
	b.Müstakil ev	155	15,89	7,56			
	c.Gecekondu	46	13,95	6,37			
	Toplam	369	15,37	7,33			
ÇBASDÖ Arkadaş	a.Apartman dairesi	168	11,26	6,61	2,893	,057	
	b.Müstakil ev	155	9,80	5,77			
	c.Gecekondu	46	9,52	5,14			
	Toplam	369	10,43	6,13			
ÇBASDÖ Özel Biri	a.Apartman dairesi	168	10,35	6,21	2,309	,101	
	b.Müstakil ev	155	9,29	5,53			
	c.Gecekondu	46	8,58	4,82			
	Toplam	369	9,68	5,79			
ÇBASDÖ Toplam	a.Apartman dairesi	168	36,89	16,69	1,825	,163	
	b.Müstakil ev	155	34,98	15,49			
	c.Gecekondu	46	32,06	13,28			
	Toplam	369	35,49	15,84			

*p<0,05

Çizelge 3.18'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadıkları konut tipine göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait Anova testi sonuçları gösterilmektedir. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadıkları konut tipi ile KSE toplam puanı ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre, gecekonduda yaşayan bireylerin apartman dairesi ve müstakil evde yaşayanlara göre, KSE toplam psikolojik belirti ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite belirti düzeyleri daha düşük düzeydedir.

Çizelge 3.19. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadıkları evdeki kişi sayısına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Evde yaşayan kişi sayısı	n	$\bar{x}$	ss	t	p
KSE Anksiyete	1-3 arası	164	16,30	15,65	-1,717	,087
	4 ve üzeri	205	19,02	14,72		
KSE Depresyon	1-3 arası	164	20,45	12,85	-1,995	,047*
	4 ve üzeri	205	**23,11**	12,62		
KSE OlumsuzBenlik	1-3 arası	164	13,79	14,17	-1,604	,110
	4 ve üzeri	205	16,09	13,33		
KSE Somatizasyon	1-3 arası	164	11,67	10,78	-,590	,556
	4 ve üzeri	205	12,32	10,48		
KSE Hostilite	1-3 arası	164	8,98	6,73	-1,406	,160
	4 ve üzeri	205	9,95	6,38		
KSE Toplam	1-3 arası	164	71,21	56,72	-1,629	,104
	4 ve üzeri	205	80,52	52,74		
ÇBASDÖ Aile	1-3 arası	164	14,49	7,48	-2,076	,039*
	4 ve üzeri	205	**16,08**	7,16		
ÇBASDÖ Arkadaş	1-3 arası	164	9,48	6,25	-2,662	,008*
	4 ve üzeri	205	**11,18**	5,94		
ÇBASDÖ Özel Biri	1-3 arası	164	8,92	5,61	-2,280	,023*
	4 ve üzeri	205	**10,29**	5,87		
ÇBASDÖ Toplam	1-3 arası	164	32,90	16,05	-2,836	,005*
	4 ve üzeri	205	**37,56**	15,40		

*p<0,05

Çizelge 3.19'da sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadıkları evdeki kişi sayısına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları gösterilmektedir. Buna göre, evde yaşanan kişi sayısı ile KSE depresyon alt boyutu ve ÇBASDÖ toplam puanı, aile, arkadaş ve özel biri alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Evde toplam 4 kişi ve üzerinde birey ile yaşayanların depresyon belirti düzeyi, evde 1-3 arasında kişi ile yaşayanlara göre daha yüksek düzeydedir. Sonuçlar ÇBASDÖ açısından ele alındığında ise; evde yaşayan toplam kişi sayısı 4 ve üzeri olan bireylerin algıladıkları toplam sosyal destek ve aile, arkadaş, özel biri kaynaklı sosyal destek düzeyi, evde toplam 1-3 kişi arasında yaşayanlara göre daha yüksektir.

Çizelge 3.20. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin hanesinde cezaevine giren bireyin olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Cezaevine giren bireyin varlığı	n	$\bar{X}$	ss	t	p
KSE Anksiyete	Var	55	**22,25**	15,37	2,363	,019*
	Yok	314	17,04	15,04		
KSE Depresyon	Var	55	25,12	13,64	1,902	,061
	Yok	314	21,37	12,55		
KSE OlumsuzBenlik	Var	55	18,29	13,91	1,889	,060
	Yok	314	14,50	13,65		
KSE Somatizasyon	Var	55	**15,52**	11,55	2,668	,008*
	Yok	314	11,42	10,33		
KSE Hostilite	Var	55	**11,25**	6,14	2,136	,033*
	Yok	314	9,21	6,57		
KSE Toplam	Var	55	**92,45**	55,33	2,378	,018*
	Yok	314	73,57	54,14		
ÇBASDÖ Aile	Var	55	14,30	7,69	-1,170	,243
	Yok	314	15,56	7,27		
ÇBASDÖ Arkadaş	Var	55	10,69	6,47	,340	,734
	Yok	314	10,38	6,08		
ÇBASDÖ Özel Biri	Var	55	8,45	5,69	-1,711	,088
	Yok	314	9,90	5,79		
ÇBASDÖ Toplam	Var	55	33,45	15,31	-1,034	,302
	Yok	314	35,85	15,93		

*p<0,05

Çizelge 3.20'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin hanesinde cezaevine giren bireyin olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre, hanede cezaevine giren bireyin varlığı ile KSE toplam puanı ve anksiyete, somatizasyon, hostilite alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. KSE toplam belirti düzeyi ve anksiyete, somatizasyon, hostilite belirti düzeylerinin, hanesinde cezaevine giren bireyin bulunduğu kişilerde, hanesinde cezaevine giren bireyin bulunmadığı kişilere göre daha yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.21. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin hanesinde engelli bireyin olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Engelli bireyin varlığı	n	$\bar{x}$	ss	t	p
KSE Anksiyete	Var	83	17,73	15,02	-,057	,955
	Yok	286	17,84	15,25		
KSE Depresyon	Var	83	21,42	13,65	-,415	,678
	Yok	286	22,08	12,53		
KSE OlumsuzBenlik	Var	83	15,34	13,77	,208	,836
	Yok	286	14,99	13,75		
KSE Somatizasyon	Var	83	11,61	10,08	-,410	,682
	Yok	286	12,15	10,77		
KSE Hostilite	Var	83	9,96	7,26	,696	,487
	Yok	286	9,39	6,33		
KSE Toplam	Var	83	76,08	54,59	-,057	,955
	Yok	286	76,47	54,78		
ÇBASDÖ Aile	Var	83	14,19	7,01	-1,674	,095
	Yok	286	15,72	7,40		
ÇBASDÖ Arkadaş	Var	83	10,71	6,32	,472	,638
	Yok	286	10,34	6,08		
ÇBASDÖ Özel Biri	Var	83	9,24	5,50	-,793	,428
	Yok	286	9,81	5,88		
ÇBASDÖ Toplam	Var	83	34,14	15,44	-,880	,372
	Yok	286	35,88	15,96		

Çizelge 3.21'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin hanesinde engelli bireyin olup olmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları yer almaktadır. Buna göre; sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadığı hanede engelli bireyin olup olmaması ile KSE ve ÇBASDÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Çizelge 3.22. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yardımları yeterli bulup bulmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları.

Bağımlı Değişken	Yardımların yeterliliği	n	$\bar{x}$	ss	t	p
KSE Anksiyete	Evet	246	16,12	15,04	-3,062	,002*
	Hayır	123	**21,20**	14,94		
KSE Depresyon	Evet	246	20,76	12,92	-2,515	,012*
	Hayır	123	**24,28**	12,19		
KSE OlumsuzBenlik	Evet	246	13,36	13,59	-3,424	,001*
	Hayır	123	**18,48**	13,45		
KSE Somatizasyon	Evet	246	10,80	10,25	-3,189	,002*
	Hayır	123	**14,49**	10,93		
KSE Hostilite	Evet	246	8,63	6,48	-3,736	,000*
	Hayır	123	**11,29**	6,32		
KSE Toplam	Evet	246	69,69	53,93	-3,371	,001*
	Hayır	123	**89,76**	53,87		
ÇBASDÖ Aile	Evet	246	15,47	7,26	,351	,726
	Hayır	123	15,18	7,51		
ÇBASDÖ Arkadaş	Evet	246	10,36	6,19	-,306	,760
	Hayır	123	10,56	6,04		
ÇBASDÖ Özel Biri	Evet	246	9,67	6,01	-,051	,960
	Hayır	123	9,70	5,35		
ÇBASDÖ Toplam	Evet	246	35,50	15,96	,026	,980
	Hayır	123	35,46	15,67		

*p<0,05

Çizelge 3.22'de sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yardımları yeterli bulup bulmamasına göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait t-testi sonuçları gösterilmektedir. Buna göre, KSE toplam belirti düzeyi ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite belirti düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Yardımların yeterli olmadığını ifade eden bireylerin KSE toplam belirti düzeyi ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite belirti düzeyleri, yardımları yeterli bulan bireylere göre daha yüksek düzeydedir.

Çizelge 3.23. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin gelecek beklentisine göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait Anova sonuçları.

	KSE Anksiyete	KSE Depresyon	KSE Olumsuz Benlik	KSE Somatizasyon	KSE Hostilite	KSE Toplam	ÇBASDÖ Aile	ÇBASDÖ Arkadaş	ÇBASDÖ Özel Biri	ÇBASDÖ Toplam
Gelecek Beklentisi	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss	$\bar{x}$ ±ss
Daha iyi olacak. *(a)*	12,91 ± 13,94	18,17 ± 13,79	10,52 ± 12,09	9,27 ± 9,65	7,09 ± 6,49	57,97 ± 51,64	17,67 ± 7,72	11,83 ± 6,51	9,67 ± 5,80	39,18 ± 16,03
Daha kötü olacak. *(b)*	22,35 ± 15,62	26,35 ± 11,11	18,42 ± 14,75	14,21 ± 11,32	12,43 ± 6,10	93,79 ± 54,54	14,20 ± 7,47	9,45 ± 5,50	9,19 ± 5,95	32,84 ± 15,62
Bir şey değişmeyecek. *(c)*	19,44 ± 14,59	23,82 ± 11,64	17,36 ± 13,59	13,55 ± 10,50	10,01 ± 5,64	84,20 ± 52,63	12,82 ± 5,78	9,44 ± 5,49	9,43 ± 5,52	31,70 ± 14,23
Bilemiyorum. *(d)*	16,33 ± 14,86	19,30 ± 12,73	14,02 ± 13,03	11,14 ± 10,21	8,30 ± 6,53	69,11 ± 53,02	16,40 ± 7,11	10,89 ± 6,63	10,41 ± 5,83	37,72 ± 16,14
F değeri	7,268	9,357	6,617	4,418	13,699	8,610	7,962	3,380	0,823	4,847
p değeri	0,000*	0,000*	0,000*	0,005*	0,000*	0,000*	0,000*	0,018*	0,482	0,003*
Post-hoc	a<b, a<c d<b	a<b, a<c, d<b	a<b, a<c	a<b, a<c	a<b, a<c, d<b	a<b, a<c, d<b	b<a, c<a, c<d	b<a		b<a, c<a

*p<0,05

Çizelge 3.23'te sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin gelecek beklentisine göre KSE ve ÇBASDÖ puanlarına ait Anova sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre, bireylerin gelecek beklentisi ile KSE toplam belirti düzeyi ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite belirti düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. "Geleceğim daha iyi olacak" diyen bireylerin anksiyete, depresyon, hostilite ve KSE toplam belirti düzeyi, "daha kötü olacak" ve "bir şey değişmeyecek" diyen bireylere göre daha düşük düzeydedir. "Bilemiyorum" şeklinde yanıt veren bireylerin anksiyete, depresyon, hostilite ve KSE toplam belirti düzeyi, "daha kötü olacak" diyenlere göre daha düşük düzeydedir. Sonuçlar olumsuz benlik ve somatizasyon belirti düzeyi açısından ele alındığında; "Geleceğim daha iyi olacak" diyen bireylerin olumsuz benlik ve somatizasyon belirti düzeyi, "daha kötü olacak" ve "bir şey değişmeyecek" diyen bireylere göre daha düşük düzeydedir.

Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin gelecek beklentisine göre ÇBASDÖ puanları incelendiğinde, "Geleceğim daha iyi olacak" diyen bireylerin algıladıkları aile desteğinin, "daha kötü olacak" ve "bir şey değişmeyecek" diyen bireylere göre daha yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca "bir şey değişmeyecek" diyen bireylerin, "bilemiyorum" diyen bireylere göre daha düşük düzeyde aile desteği algıladığı görülmektedir. Algılanan arkadaş desteği incelendiğinde, "daha kötü olacak" şeklinde yanıt veren bireylerin, "daha iyi olacak" diyenlere göre daha düşük düzeyde arkadaş desteği algıladığı ortaya konulmuştur. Algılanan toplam sosyal destek ele alındığında ise, "Geleceğim daha iyi olacak" diyen bireylerin algıladıkları toplam sosyal desteğinin, "daha kötü olacak" ve "bir şey değişmeyecek" diyen bireylere göre daha yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.24. Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin KSE ve ÇBASDÖ toplam puanları korelasyon analizi sonuçları.

Bağımlı Değişken	n	$\bar{X}$	ss	Pearson korelasyon	p
KSE-Toplam	369	76,38	54,66	-,259	,000*
ÇBASDÖ-Toplam	369	35,49	15,84		

*p<0,05

Çizelge 3.24'te sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin KSE ve ÇBASDÖ toplam puanları arasında yapılan korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. KSE ve ÇBASDÖ toplam puanları arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde Pearson korelasyon katsayısı (-0,259) negatif olarak bulunmuştur. Sosyal yardım alan bireylerin psikolojik belirti düzeyleri ile algıladıkları çok boyutlu sosyal destek arasında negatif (ters) yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre, sosyal yardım alan bireylerin algıladıkları sosyal destek arttıkça psikolojik belirti düzeyleri azalmaktadır.

4. TARTIŞMA

Bu bölümde sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeylerine ilişkin bulgular literatürde yer alan çalışmalar çerçevesinde tartışılmıştır. Literatür taramalarında Türkiye'de sosyal yardım alan bireylerin psikolojik belirti ve algıladıkları sosyal destek düzeylerini ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

4.1. Temel Tanımlayıcı Değişkenlere İlişkin Tartışma

Temel tanımlayıcı değişkenler incelendiğinde; sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin 234'ü (%63,4) kadın, 211'i (%57,2) 42 yaş ve altında olup 245'i (%66,4) evlidir. Evli bireylerin 223'ünün (%60,4) çocuğu vardır. Bireylerin 189'unun (%51,2) ilkokul (5 yıl), 53'ünün (14,4) okur-yazar, 47'sinin (%12,7) ortaokul, 36'sının (%9,8) okur-yazar değil, 32'sinin (%8,7) lise ve 12'sinin (%3,3) üniversite mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin 83'ünün (%22,5) bir sağlık sorunu olduğu, 156'sının (%42,3) ise herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı görülmektedir. Bu bulgulardan anlaşılacağı üzere, sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin büyük çoğunluğu kadın olup ortaokul ve altı eğitim düzeyine sahiptir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan ayni ve nakdi sosyal yardım alan 350 müracaatçının dosyası incelenerek yapılan bir araştırmada; yardım alanların %39,1'inin kadın olduğu, araştırmaya katılanların %55'inin 26-45 yaş aralığında olduğu, %30,3'ünün bekar-boşanmış olduğu, %44,9'unun ilkokul mezunu olduğu ifade edilmiştir (Özmete 2013). Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (BASAGM) (2010) tarafından 2032 hane ile yapılan araştırmada; sosyal yardım alanların %62,7'sini kadınların oluşturduğu, araştırma katılanların %38,7'inin bekar-boşanmış olduğu, %19'unun 26-35 yaş aralığında, %27,4'ünün 36-45 yaş aralığında olduğu, %43'ünün okur yazar olmadığı, %9,2'sinin okur yazar olduğu, %41,8'inin ilkokul mezunu olduğu ortaya konmuştur. Bir diğer çalışmada (Çamur-Duyan 2010) Ankara'nın Altındağ ilçesinde en yoksul 6 mahallesinde 458 kadın ile görüşme yapılmıştır. Kadınların % 44‟ü ilkokul mezunu olup % 38‟i okuma yazma dahi bilmemektedir. Özata ve Kırlıoğlu (2015) SED alan bireylerle yaptıkları çalışmada yardım alan bireylerin büyük oranda bekar-boşanmış kadınlardan oluştuğu

yani tek ebeveynli anneler olduğu ve bu kadınların da ilkokul düzeyinde eğitime sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin sosyal güvenlik durumları incelendiğinde 156'sının (%42,3) ise herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük mahallelerde yaşayanların çoğunluğunun sosyal güvencesinin olmadığı ya da G0 (Yeşil Kart) olduğuna dair araştırmalar mevcuttur (Kaya 2011, Gürarslan-Baş ve Karataş 2013). BASAGM tarafından yapılan araştırmaya katılanların %87'sinin bağlı bulunduğu bir sosyal güvenlik kurumunun olmadığı olduğu belirtilmiştir (BASAGM 2010). İstanbul'un farklı bölgelerinde 300 kişi ile yapılan araştırmaların bulgularının sonucuna göre katılımcıların %64'ünün herhangi bir sosyal güvencesi yoktur (Doğan 2010). Literatür ile benzer sonuçlar içeren çalışma da göstermektedir ki sosyal yardıma ihtiyaç duyan bireylerin çoğu bir meslek ve iş sahibi olmamanın da bir sonucu olarak sosyal güvenceden mahrum bir şekilde yaşamını sürdürmektedir.

2017 yılına ait TÜİK "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'na göre, okur-yazar olmayanların %25,4'ü, bir okul bitirmeyenlerin %21,7'si, lise altı eğitimlilerin %11,7'si, lise ve dengi okul mezunlarının ise %5,5'inin yoksul olduğu ortaya konulmuştur. Yükseköğretim mezunlarının ise %1,5 ile en düşük yoksulluk oranına sahip olduğu belirtilmiştir (TÜİK 2018). TÜİK 2015 yılı "İstatistiklerle Kadın" araştırmasında, erkeklerin her farklı eğitim düzeyinde, kadınlara oranla daha yüksek gelire sahip olduğu ve her iki cinsiyet için de eğitim seviyesi ile gelir düzeyi arasında doğrusal bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Yoksulluğun eğitim düzeyi açısından dağılımına bakıldığında en düşük refah düzeyinde olan kadınların çoğunluğunu eğitimi olmayan/ilkokul bitirmemiş kadınlar oluşturmaktadır. Yüksek ve en yüksek refah düzeyinde ilk sırayı ortaokul ve üzeri eğitim düzeyindeki kadınlar almaktadır. Eşinin eğitimi olmayan/ilkokul mezunu kadınlarda yoksulluk oranı daha yüksektir. Bogale ve arkadaşları (2005) ve Khatun (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar araştırmanın bu bulgusunu desteklemektedir. Ayrıca eğitim durumunun düşük olması da yaşam doyumunu ve kalitesini olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Kırlıoğlu ve Özata 2015, Turgut 2017).

Şantaş (2017)'ın araştırmasında yoksulluğun medeni durum dışında katılımcıların yaşı, eğitim düzeyleri, eşlerinin eğitim düzeyleri, sağlık güvencesi, eş eğitim düzeyi, yaşanan bölge ve yerleşim yeri ile istatistiksel olarak anlamlı şekilde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada en düşük refah düzeyinde yaşayanlarda ilk sırayı 15-19 yaş grubundaki kadınların aldığı görülmüştür. Bu grubu 20-29 yaş grubundaki kadınlar izlemektedir. En yüksek refah düzeyinde ilk sırayı 40-49 yaş grubundaki kadınlar alırken, bu grubu 30-39 yaş aralığındaki kadınlar takip etmektedir. Gonzalez (2001) tarafından yapılan çalışmada yaşın yoksullukla ilişkili olduğu belirlenmiş ve yaş arttıkça yoksulluk görülme durumunun azaldığı saptanmıştır. Bu çalışmada ortaya çıkan sonuca göre, yaş arttıkça psikolojik belirti düzeyi azalmakta olup algılanan toplam sosyal destek, aile ve özel biri kaynaklı destek azalmaktadır. Yaş faktöründe, hanedeki çocukların bir yandan büyümesi ve çalışma sürecine dahil olmasıyla birlikte, hem evde bakıma ihtiyacı olan bağımlı nüfusun azalması hem de bu bireylerin eve gelir getirebilecek duruma gelmesi göz önünde bulundurulabilir. Buradan yola çıkılarak yaşın artmasıyla birlikte yoksulluğun azaldığı ve bunun da olumlu bir sonucu olarak psikolojik belirtilerin de azaldığı ifade edilebilir.

Medeni durum açısından yoksulluğun dağılımında belirgin bir farklılık olmayıp, beş refah düzeyi açısından dağılım birbirine yakındır. Fissuh ve Haris (2004) tarafından yapılan çalışmada evli olanlarda yoksulluk görülme oranının bekâr ve boşanmışlara göre daha az olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonucuna göre; evli bireylerin KSE ve alt boyutlarından almış oldukları puanlar bekarlara göre daha yüksek olup evlilerin algıladıkları sosyal destek bekarlardan daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca bireylerin en çok desteği de eşlerinden gördüklerini ifade etmiştir. Evli olmanın getirmiş olduğu sorumluluklar (hanenin geçimini sağlama, çocuğun ihtiyaçları vb.) ve harcamaların fazla olması sebebiyle, evli bireylerin psikolojik olarak zorlandığı düşünülebilir. Bunun yanında, aile olma, aidiyet duygusu, duygusal paylaşım ortamı gibi evliliğin sağlamış olduğu pozitif ortamının da bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeyini artırdığı şeklinde yorumlanabilir.

Türkleş ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan araştırmada, eğitim düzeyi, nikah durumu, aile tipi, eşin eğitim düzeyi, evde yaşan kişi sayısı, ailede psikolojik sorunu olan bireylerin olması gibi faktörlerin kadınların ruhsal belirti düzeyini ve aile

işlevlerini olumsuz etkilediği görülmüştür. Almanya'da İstihdam ve Meslek Araştırmaları Enstitüsü (IAB) ile Halle-Wittenberg Üniversitesi'nin yaptığı araştırma doğrultusunda, sosyal yardımlarla yaşamını sürdüren bireylerde bir yıl içerisinde depresyon ve sinir hastalıkları görüldüğü ortaya konmuştur. Turgut (2017)'un araştırmasında yoksul kadınların %92,8'in yaşam doyumunun düşük olduğu ve yoksul gruplar içerisinde, kadınların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Özen (2015) yapmış olduğu çalışmada sosyal yardım alan bireylerde kadınlar ve erkekler arasında depresyon bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre; sosyal yardım almayan bireylerde de kadınlar ve erkekler arasında depresyon bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur. Atkaya (2014) da araştırmasında kadınlarda depresyonun erkeklere oranla daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Kendini engellenmiş hissetme duygusunun, öğrenilmiş acizlik ve ruhsal çöküntüye de zemin hazırladığı bilgisi (Cüceloğlu 2010) ile örtüşür bir şekilde, bu çalışmada kadınların hem yoksul gruplar içinde büyük bir yer tuttuğu hem de anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve toplam psikolojik belirti düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatür de dikkate alındığında adeta hanede sosyal yardıma başvurma görevi yüklenmiş olan kadının, eğitim durumun düşük olması, bir mesleğinin ve işinin olmaması ve bunların da etkisiyle içine düştüğü yoksullukla mücadele ederken toplum tarafından kendisine biçilen roller karşısında erkeğe göre daha yüksek psikolojik belirti düzeyine sahip olması beklenmedik bir durum değildir. Şüphesiz kadınlar, başvuru sürecinde de görülmüş olup, içinde bulundukları yoksullukla kamusal, sosyal hemen her alanda erkeklerden daha çok yüzleşmekte ve bunun yarattığı kırılganlık ve yıpranmayı daha derinden hissetmektedir.

Bütün toplumlarda çocuk sahibi olmak, evlilik ve aile kurumunun amacı olarak algılanmaktadır ve çiftler için çocuk sahibi olmak biyolojik, ruhsal, sosyal ve kültürel bir gereksinim olarak kabul edilmektedir (Sezgin ve Hocaoğlu 2014). Bu çalışmada sosyal yardıma başvuran ve çocuk sahibi olan bireylerin, çocuk sahibi olmayanlara göre depresif belirti düzeyinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Çocuk sahibi olmak hem her evli çiftin arzuladığı bir olay olup bir çocuğun aileye dahil olmasıyla birlikte ailenin duygusal ve işlevsel açıdan dönüşüm geçirmesi kaçınılmazdır. Sosyo-ekonomik açıdan yetersizlik yaşayan ailelerde çocuk sahibi olmanın ve çocuk sayısının artmasının yetişkin bireyler için maddi ve manevi olarak

zorlayıcı bir durum olması söz konusu olabilir. Çalışma sonucunda da görüldüğü gibi çoğunlukla geleceğinin daha kötü olacağı yönünde bir beklentiye sahip bireyin, çocuğunun geleceğini düşünerek ruhsal açıdan yıpranması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

4.2. Hanelerin Ekonomik Durumuna İlişkin Tartışma

Sosyal yardıma başvuran bireylerin aylık geliri incelendiğinde; bireylerin 170'inin (%46,1) aylık 501-1000 TL, 92'sinin (%24,9) 0-500 TL arasında geliri olduğu anlaşılmaktadır. Hanenin aylık giderine bakıldığında ise, bireylerin 223'ünün (%60,4) 1500-2000 TL gideri olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan bireylerin haneleri için yeterli olabileceğini düşündükleri aylık gelir beklentisi incelendiğinde; bireylerin 256'sının (%69,4) aylık 2021 TL ve üzeri, 113'ünün (%30,6) ise 0-2020 TL gelir beklentisine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bireylerin 103'ünün (%27,9) bir borcu bulunmaktadır. Sosyal yardıma müracaat eden bireylerin büyük çoğunluğunun asgari ücret altında gelire sahip olduğu ortaya konmuştur. Yoksulluk sınırının çok altında bir gelirle geçinmeye çalışan bireylerin gelir beklentisinin de yalnızca temel ihtiyaçları(gıda ve barınma) için yeterli olabilecek en düşük miktar olarak ifade etmeleri hem ekonomik hem de gelecekle ilgili hayal kurma ve beklenti düzeylerini de ortaya koymaktadır.

Literatürde gelir ve yaşam doyumu arasında doğru bir orantı olduğu, gelirin düşük olduğu hanelerde bireylerin yaşam doyumunun da düşük olduğu ortaya konmuştur (Turgut 2017). Özen (2015)'in çalışmasında elde edilen sonuçlara göre; sosyal yardım alan ve sosyoekonomik düzeyi düşük bireylerin depresyon ve umutsuzluk düzeyi, sosyal yardım almayan ve sosyoekonomik düzeyi yüksek bireylere göre daha yüksektir. Hür ve arkadaşları (2014)'nın çalışmasında öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarının arttıkça depresyon düzeylerinde bir azalma, ailelerin gelir durumları düştükçe depresyon düzeylerinde bir yükselme eğilimi olduğu tespit etmiştir. Yapılan bu çalışmada ise, aylık gelir düzeyi düşük olan bireylerde depresif belirti düzeyi yüksek olmakla birlikte bu bireylerin algıladıkları toplam, aile, arkadaş ve özel biri kaynaklı sosyal destek düzeyi de düşük bulunmuştur. Meslek sahibi veya gelir getirici bir iş sahibi olmakla yakından ilişkili olan aylık gelir miktarı, yoksul hanelerde çoğu zaman gereksinimler için gereken miktarın çok altında kalmaktadır. Temel yaşamsal ihtiyaçlarını gidermekte zorlanan

bireylerin psikolojik olarak olumsuz bir tablo çizmesi, içinde bulunduğu maddi durumun etkilediği ruh hali ile sosyal yaşamdan, iletişim ve etkileşim ağlarından uzaklaşması beklenebilir. Çalışmanın bir diğer sonucu da; aylık gelir beklentisi 2 021 TL ve üzerinde olan bireylerin KSE anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite ve toplam psikolojik belirti düzeylerinin daha yüksek olmasıdır. Çalışmaya katılan bireylerin yaklaşık %70'i aylık gelirlerinin şu anki asgari ücretin üzerinde olması gerektiğini ifade etmiştir. Böyle düşünen örneklem grubunun büyük çoğunluğunda da psikolojik belirti düzeyleri yüksek çıkmıştır. Bu durum, mevcut asgari ücret tutarının günümüz yaşam standartlarında bireyleri tatmin edecek düzeyde olmadığı ve bunun olumsuz bir getirisi olarak da kişilerin ruhsal açıdan zarar gördüğü gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Bir diğer çalışmada (Çamur-Duyan 2010) Ankara'nın Altındağ ilçesinde en yoksul 6 mahallesinde 458 kadın ile görüşme yapılmıştır. Görüşülen kadınların % 94'ünün gelir getirici bir işte çalışmadığı ortaya konmuştur. BASAGM (2010) tarafından 2032 hane ile yapılan araştırmada; %90,0'ının meslek sahibi olmadığı, %88,6'sının gelir getiren işi bulunmadığı belirtilmiştir. Bu araştırma sonucu elde edilen bilgilere göre ise, bireylerin 37'sinin (%10) bir mesleği vardır. Bununla birlikte bireylerin yalnızca 47'sinin (%12,7) gelir getirici bir işi olduğu görülmektedir. Ayrıca gelir getirici bir işi olmayanların anksiyete, depresyon, somatizasyon ve toplam psikolojik belirti puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Freud'un ruh sağlığının temel göstergeleri olarak ifade ettiği "sevmek" ve "çalışmak" olgularından çalışmanın yerine getirilememesi sonucunda ruhsal belirtilerin ortaya çıktığı görülmektedir (Tarhan ve Nurmedov 2011). Bireylerin bir mesleğinin olmaması ve işsizlik sorununun sosyal yardıma müracaat eden kitledeki görünürlüğü oldukça çarpıcıdır. Birbiriyle bağlantılı şekilde, eğitim seviyesinin düşük olması, bir meslek edinememe ve iş bulamama durumları, sosyal yardım sistemine dahil olma sürecinde temel belirleyiciler arasında gösterilebilir.

2015 yılında TÜİK tarafından yapılan "Zaman Kullanım Araştırması" sonuçlarına göre, erkeklerin istihdam edilme durumları kadınların yaklaşık dört katı olup kadınlar hane halkı ve aile bakımına erkeklere göre yaklaşık beş kat daha çok zaman ayırmaktadır. Öte yandan kadınların uyku, TV izleme ve müzik dinleme zamanlarının da erkeklere oranla daha az olduğu ortaya konulmuştur. Bu araştırma

sonuçlarından biri de, kişinin istihdam süresinin artmasıyla geliri arasında doğrusal bir ilişki olduğudur. Düzenli ve sürekli bir çalışma hayatının varlığı için meslek sahibi olmanın önemi de dikkate alındığında, yoksulluk ile iş durumu arasındaki bağlantı görülmektedir.

Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; yarı zamanlı çalışanların istihdam içindeki oranı 2016 yılında toplamda %10,3 olurken, erkeklerde bu oran %6,5, kadınlarda ise %19,1 olduğu görülmektedir (TÜİK 2018). Yapılan çalışmalar yoksulluğun kadınlaşmasıyla beraber sosyal yardımların da kadınlaştığının ortaya koymaktadır (Alcock 1997, Ünlütürk-Ulutaş 2009, Çamur-Duyan 2010, Özata ve ark 2014, Özata ve Kırlıoğlu 2015, Kırlıoğlu 2015). Karabulut (2011) da yapmış olduğu çalışma da sosyal yardım alan bireylerin büyük çoğunluğunu ev hanımlarının oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır.

TÜİK'in 2018 yılında yayınlamış olduğu "İstatistiklerle Kadın" adlı araştırmasında, 2016 yılında, Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranının %46,3 olup bunların %65,1'inin erkek , %28'inin kadın olduğu ortaya konmuştur. Cinsiyete ve ekonomik faaliyetlere göre istihdam oranı incelendiğinde, tarım sektöründe toplam istihdam oranının %19,5, erkek istihdam oranının %15,5, kadın istihdam oranının %28,7 olduğu tespit edilmiştir. Sanayi sektöründe toplam istihdam oranının %26,8, erkek istihdam oranının %31,6, kadın istihdam oranının ise %15,9 olduğu belirtilmiştir. Hizmet sektöründe ise toplam istihdam oranı %53,7 olup bu oranın erkeklerde %53, kadınlarda %55,4 olduğu gösterilmiştir. Eğitim durumu açısından işgücüne katılım oranı ele alındığında, kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları ortaya konmuştur. Okuryazar olmayan kadınların %15,2, lise altı eğitimli kadınların %27,2, lise mezunu kadınların %33,6, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların %41,4 ve yükseköğretim mezunu kadınların %71,3 oranında işgücüne katılım gösterdikleri bulunmuştur.

Bu çalışmada ortaya çıkan bir diğer sonuç da meslek sahibi olan bireylerin algıladıkları aile, arkadaş ve toplam sosyal destek düzeylerinin meslek sahibi olmayanlara göre daha yüksek olduğudur. Burada meslek sahibi olmanın ekonomik getirisinin yanında sağlamış olduğu sosyal statünün, iletişim ve etkileşim ağlarının önemi ortaya çıkmaktadır. Araştırma sonucunda, algılanan sosyal destek ile

psikolojik belirti düzeyi arasında ters yönlü bir ilişki olduğu bulgusu da göz önünde bulundurularak, bireylerin meslek sahibi olmasının hem yoksullukla mücadele hem de kişisel ve toplumsal sağlık bakımından temel bir inceleme alanı olduğu söylenebilir.

Yapılan araştırma sonucu ulaşılan sonuçlar ve literatürdeki çalışmalar ele alındığında, geçmişten günümüze yoksulluğun temel belirleyicileri olarak gösterilebilecek cinsiyet ve eğitim durumuyla bağlantılı olarak bir meslek ve iş sahibi olma durumunun yoksullukta kilit değişkenler olduğu açıktır.

4.3. Yaşadıkları Konutun Fiziki ve Sosyal Dokusuna İlişkin Tartışma

Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadıkları konutun fiziki ve sosyal dokusuna (konut tipi, konut hakkında, evde yaşayan kişi sayısı, hanede cezaevine giren bireyin varlığı, hanede engelli bireyin varlığı) ilişkin bilgiler incelendiğinde; bireylerin 168'inin (%45,5) apartman dairesinde, 155'inin (%42) müstakil evde, 46'sının (%12,5) gecekonduda yaşadığı, 180'inin (%48,8) yaşadığı konut için kira ödediği görülmektedir. Hanede yaşayan toplam kişi sayısına bakıldığında, bireylerin 205'i (%55,6) hanede 4 ve daha fazla kişiyle birlikte yaşadığı, 55'inin (%14,9) hanesinde cezaevine giren birey, 83'ünün (%22,5) hanesinde ise engelli birey bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bu çalışmanın yapıldığı örneklem grubundaki bireylerin büyük çoğunluğunun apartman dairesinde yaşadığı ve kira ödediği görülmektedir. Bu bireylerin, diğer konut tiplerinde yaşayanlara göre KSE toplam ve alt boyut puanlarının istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu ortaya konmuştur. Bireylerin sosyal yardımları en çok kullandığı alanlarla ilgili bulgular (ilk sırada; kira ve faturalar) ve yardım müracaatında bulunurken sıklıkla "kira yardımı" (böyle bir yardım türü olmadığı halde) şeklinde talepte bulunduğu dikkate alınırsa, kira yükünün bireyleri maddi ve psikolojik açıdan olumsuz etkilediği ve zorladığı anlaşılmaktadır.

Yapılan bir çalışmada hanede kronik hasta veya engelli birey bulunduğu durumlarda yaşam doyumunun düşük çıktığı ortaya konmuştur (Turgut 2017). Bu çalışmada hanede engelli birey bulunması ile KSE ve ÇBASDÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Öte yandan hanesinde cezaevine giren birey bulunanlarda anksiyete, somatizasyon, hostilite ve toplam psikolojik belirti düzeyi

yüksek bulunmuştur. Suç mu yoksulluğa sebep olur yoksa yoksulluk mu suça iter sarmalı çerçevesinde iç içe anılan iki olgunun bireylerin ruhsal açıdan hem kendilerini hem de ait oldukları haneyi olumsuz etkilediği görülmektedir.

Bu çalışma bulgularıyla paralel biçimde; Ankara'nın Altındağ ilçesinde en yoksul 6 mahallesinde 458 kadın ile yapılan bir araştırmada hane büyüklüğünün 5,06 olduğu tespit edilmiştir (Çamur-Duyan 2010). Sosyal yardım alan 246 aile ile yapılan çalışmada hanedeki ortalama kişi sayısının 4.6 (Özata ve Kırlıoğlu 2015, Kırlıoğlu 2015); 2032 aile ile yapılan bir araştırmada ise ailelerin %38,7'sinin 5+ kişilik olduğu, ailelerin hanelerindeki ortalama kişi sayısının 4,13 olduğu belirtilmiştir (BASAGM 2010). Sosyal yardım alan 350 müracaat ile yapılan araştırmada ailelerin %22,9'unun 5 kişilik olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özmete 2013). Bu çalışma sonucunda yoksul hanelerde kişi sayısının fazla olduğu, bununla birlikte evde toplam 4 kişi ve üzerinde birey ile yaşayanların depresyon belirti düzeyinin, evde 1-3 arasında kişi ile yaşayanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu ortaya konmuştur. Hanede kişi sayısının fazla olması ile yoksulluk arasında bir ilişki olduğu ve bunun nedeninin kişi sayısının artmasıyla gereksinimlerin ve yapılan harcamaların da artması olduğu düşünülebilir. Kalabalık ancak gelir getirici bir işe sahip olmayan, çoğunlukla bağımlı bireylerden oluşan hanelerde yoksulluğun belirgin şekilde arttığı görülmektedir. Öte yandan bu kalabalık ailelerde ÇBASDÖ aile, arkadaş, özel biri ve toplam puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumda kalabalık olmak bir yandan handikap olarak karşımıza çıkarken diğer yandan da sosyal destek kaynağı olarak olumlu ve önemli bir durum arz etmektedir.

4.4. Yardımların Yeterliliği ve Gelecek Beklentilerine İlişkin Tartışma

Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaklaşık %67'si yardımları yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Bu bulguyu yorumlarken, kişinin bir yardım talebinde bulunduğu ve her ne kadar öncesinde sorulan soruların yardım müracaatının sonucuyla bir ilgisi olmayacağı şeklinde bilgilendirilse de vereceği cevapta bu durumun etkisinde kalarak memnuniyetini dile getirmiş olabileceği göz ardı edilmemelidir. Geriye kalan ve yardımları yetersiz bulan yaklaşık %33'lük kesimde ise KSE toplam ve tüm alt boyut puanları daha yüksek çıkmıştır. Bu kitle yapılan yardımların sıklık ve miktar yönünden yetersiz kaldığını ifade etmektedir. Yardımları yetersiz bulan bireylerin psikolojik belirti düzeylerinin yüksek olması, bu

kişilerin hayatında sosyal yardımların oldukça önemli bir yer tuttuğu ve büyük bir çözüm kaynağı olarak görüldüğü şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmada ele alınan bir diğer değişken de gelecek beklentisi diğer bir anlamda beslenen umut düzeyidir. Literatürde Özen (2015)'in çalışmasından elde edilen sonuçlara göre; sosyal yardım alan bireyler ile sosyal yardım almayan bireyler arasında umutsuzluk puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ortaya konmuştur. Sosyal yardım alanların umutsuzluk puanı daha yüksek bulunmuştur. Bir diğer çalışmada sosyoekonomik durumu kötü olanlarda durumluluk-sürekli kaygı ve umutsuzluk düzeylerinin yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir (Yiğitalp 2012). Bu çalışmanın sonucuna göre ise, sosyal yardıma başvuran bireylerin yaklaşık %25'i geleceğinin dahi iyi olacağını düşünmekte olup geriye kalan yaklaşık %75'lik kitle geleceğiyle ilgili kötü olacağı (en yüksek oranda), değişmeyeceği ve bilemediği şeklinde fikir beyan etmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin gelecekten umutsuz olduğu ve hatta önümüzdeki yılların bugünden daha kötü olacağı şeklinde bir beklentiye sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, geleceğinin daha iyi olacağını düşünen bireylerin KSE toplam ve tüm alt boyut puanlarının daha düşük olduğu ve aynı zamanda algıladıkları aile, arkadaş ve toplam destek düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, yüksek sosyal destek algısının umudu, umutlu olmanın da ruhsal iyilik halini beslediği şeklinde yorumlanabilir.

TÜİK'in 2009 yılında yapmış olduğu "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması" na göre, eğitim durumu açısından ele alındığında yoksulluk oranının en fazla olduğu kitle, okur-yazar olmayan veya bir okul bitirmeyenlerdir. Benzer sonuçlar 2016 yılında da elde edilmiş olup, eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde en yüksek yoksulluk oranının, okur-yazar olmayan ve bir okul bitirmeyen bireylerde olduğu görülmüştür. Bu araştırmada okur-yazar olmayanların %26,2'sinin, yükseköğretim mezunlarının ise %1,7'sinin yoksul olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç eğitim düzeyinin yoksullukla yakından ilişkili olduğunu göstermekle birlikte son dönemde giderek artan üniversiteli işsizleri de akla getirmektedir. Artık çözümlerden birinin yalnızca eğitim seviyesinin yükseltilmesinde değil bunun yanında sistemsel olarak istihdam olanakları anlamında da politika geliştirilmesi gereğinin ortaya çıktığı söylenebilir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırmadan genel olarak şu sonuçlar elde edilmiştir:

- Araştırmaya katılan bireylerin 234'ü (%63,4) kadın, 135'i (%36,6) erkektir. Örneklem grubundaki bireylerin 211'i (%57,2) 42 yaş ve altında iken, 158'i (%42,8) 43 yaş ve üzerindedir. Bu bireylerin 124'ü (33,6) bekar, 245'i (%66,4) evli olup; evli bireylerin 223'ünün (%60,4) çocuğu vardır.
- Bireylerin eğitim durumu incelendiğinde; 325'inin (%88,1) ortaokul ve altı eğitim düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır.
- Araştırmaya katılan bireylerin 83'ünün (%22,5) bir sağlık sorunu olduğu görülmektedir. Bireylerin 156'sının (%42,3) ise herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı anlaşılmaktadır.
- Araştırmaya katılan bireylerin sadece 37'sinin (%10) bir mesleği vardır. Bununla birlikte bireylerin 47'sinin (%12,7) gelir getirici bir işi olduğu görülmektedir.
- Aylık gelir incelendiğinde; bireylerin 322'sinin (%87,3) 1500 TL ve altında gelire sahip olduğu görülmüştür.
- Hanenin aylık giderine bakıldığında, bireylerin 323'ünün (%87,5) 2500 TL ve altında gideri olduğu görülmektedir.
- Çalışmaya katılan bireylerin haneleri için yeterli olabileceğini düşündükleri aylık gelir beklentisi incelendiğinde; bireylerin 256'sının (%69,4) aylık 2021 TL ve üzeri gelir beklentisine sahip olduğu anlaşılmaktadır.
- Araştırmaya katılan bireylerin 103'ünün (%27,9) bir borcu bulunmaktadır.
- Çalışmaya katılan bireylerin 168'i (%45,5) apartman dairesinde, 155'i (%42) müstakil evde, 46'sı (%12,5) gecekonduda yaşamaktadır. Bireylerin 180'i (%48,8) yaşadığı konut için kira ödemektedir.
- Hanede yaşayan toplam kişi sayısına bakıldığında, bireylerin 205'i (%55,6) hanede 4 ve daha fazla kişiyle yaşamaktadır.
- Sosyal yardıma başvuran bireylerin 55'inin (%14,9) hanesinde cezaevine giren birey bulunmaktadır.
- Bireylerin 83'ü (%22,5) hanelerinde engelli bireyle yaşamaktadır.

- Bireylerin 223'ü (%60,4) şimdiye kadar 10'dan fazla yardım müracaatında bulunmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin 185'i (%50,1) başvuru yapabileceğini komşusundan öğrenmiştir.
- Sosyal yardımın bireyin yaşamındaki yeri değerlendirildiğinde bireylerin, 188'inin (%50,9) "Sosyal yardımlardan zaman zaman faydalanıyorum ve bana kısmen destek oluyor." şeklinde görüş belirttikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bireylerin 246'sı (%66,7) yardımları yeterli bulmaktadır.
- Araştırmaya katılan bireylerin yardımı en çok kullandığı alan incelendiğinde; gıda (n=123, %33,3), kira ve faturalar (n=102, %27,6) şeklinde sıralandığı görülmektedir.
- Bireylerin yardıma ihtiyaç duyma sebeplerine bakıldığında; bir mesleğimin olmaması (n=86 %23,3), iş imkanlarının kısıtlılığı (n=78 %21,1) olarak sıralanmaktadır.
- Araştırmaya katılan bireylerin sosyal yardım alırken ne hissettiğiyle ilgili olarak yapılan incelemede, 123'ünün (%33,3) utandığı, 94'ünün (%25,5) mutlu olduğu, 94'ünün (%25,5) hiçbir şey hissetmediği, 36'sının (%9,8) sinirlendiği, 22'sinin (%6) dışlanmış hissettiği anlaşılmıştır.
- Yoksulluk sorununu kimin çözeceğine dair görüşler ele alındığında, hükümet (n=209 %56,6) ilk sırada yer almaktadır.
- Bireylerin geleceğe ilişkin görüşleri incelendiğinde; 105'i (%28,5) "daha kötü olacak", 98'i (%26,6) "bilemiyorum", 92'si (%24,9) "daha iyi olacak", 74'ü (%20,1) "bir şey değişmeyecek" şeklinde sırlandığı görülmektedir.
- Araştırmaya katılan bireylerin 213'ünün (%57,7) yaşamından memnun olduğu anlaşılmaktadır.
- Bireylerin en çok destek aldığı kişi incelendiğinde; eşim (n=123 %33,3), kendi ailem (n=86 %23,3), hiç kimse (n=83 %22,5) olarak sıralandığı görülmektedir.
- Çalışmaya katılan bireylerin sorununu en çok paylaştığı kişi ele alındığında; eşim (n=123 %33,3), hiç kimse (n=89 %24,1), kendi ailem (n=81 %22), şeklinde sıralandığı anlaşılmaktadır.
- Bireylerin en çok destek aldığı kişiyle ilgili soruya verdikleri cevaplar sonucunda arkadaş seçeneği (n=3 %0,8) en düşük oranda destek kaynağı olarak bulunmuştur. Benzer şekilde, sorununu en çok paylaştığı kişiyle ilgili

soruya verilen cevaplar incelendiğinde, arkadaş seçeneği (n=4 %1,1) son sırada yer almaktadır.

- KSE toplam puanı ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon alt boyut puanları kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir.
- 42 yaş ve altındaki bireylerin KSE toplam belirti düzeyi ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, hostilite belirti düzeyleri 43 yaş ve üzeri bireylere göre daha yüksektir.
- 42 yaş ve altındaki bireylerin algıladıkları arkadaş desteği, 43 yaş ve üzeri bireylere göre daha yüksek düzeydedir.
- KSE toplam puanı ve anksiyete, olumsuz benlik, hostilite alt boyut puanları evli olan bireylerde bekar olanlara göre daha yüksektir.
- Sosyal yardım başvurusunda bulunan evli bireyler bekarlara göre daha yüksek oranda sosyal destek algılamaktadır.
- Sosyal yardıma başvuran ve çocuk sahibi olan bireylerin, çocuk sahibi olmayanlara göre depresif belirti düzeyinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.
- Eğitim seviyesi düştükçe psikolojik belirti düzeyi düşmektedir. Ayrıca eğitim seviyesi düştükçe algılanan aile, arkadaş, özel biri desteği ve toplam destek de düşmektedir.
- Mesleği olan bireylerin algıladıkları toplam sosyal destek, aile ve arkadaş desteği mesleği olmayan bireylere göre daha yüksektir.
- Gelir getirici bir işi olmayan bireylerin toplam psikolojik belirti, anksiyete, depresyon ve somatizasyon belirti düzeyleri, gelir getirici bir işi olanlara göre daha yüksektir.
- KSE toplam puanı ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite alt boyut puanları, aylık gelir beklentisi 2021 TL ve üzerinde olan bireylerde, gelir beklentisi 0-2020 TL arasında olan bireylere göre daha yüksek bulunmuştur.
- Borcu olan bireylerin KSE toplam puanı, anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite alt boyut puanları, borcu olmayanlara göre daha yüksek düzeydedir. Borcu olan bireylerin algıladıkları toplam sosyal destek ve aile, arkadaş kaynaklı sosyal destek düzeyi, borcu olmayan bireylere göre daha yüksektir.

- Gecekonduda yaşayan bireylerin apartman dairesi ve müstakil evde yaşayanlara göre, KSE toplam psikolojik belirti ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite belirti düzeyleri daha düşük düzeydedir.
- Evde toplam 4 kişi ve üzerinde birey ile yaşayanların depresyon belirti düzeyi, evde 1-3 arasında kişi ile yaşayanlara göre daha yüksek düzeydedir.
- Evde yaşayan toplam kişi sayısı 4 ve üzeri olan bireylerin algıladıkları toplam sosyal destek ve aile, arkadaş, özel biri kaynaklı sosyal destek düzeyi, evde toplam 1-3 kişi arasında yaşayanlara göre daha yüksektir.
- KSE toplam belirti düzeyi ve anksiyete, somatizasyon, hostilite belirti düzeylerinin, hanesinde cezaevine giren bireyin bulunduğu kişilerde, hanesinde cezaevine giren bireyin bulunmadığı kişilere göre daha yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.
- Sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin yaşadığı hanede engelli bireyin olup olmaması ile KSE ve ÇBASDÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.
- Yardımların yeterli olmadığını ifade eden bireylerin KSE toplam belirti düzeyi ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite belirti düzeyleri, yardımları yeterli bulan bireylere göre daha yüksek düzeydedir.
- "Geleceğim daha iyi olacak" diyen bireylerin anksiyete, depresyon, hostilite ve KSE toplam belirti düzeyi, "daha kötü olacak" ve "bir şey değişmeyecek" diyen bireylere göre daha düşük düzeydedir.
- Hayatından memnun olmadığını ifade eden bireylerin, memnun olduğunu dile getirenlere göre KSE toplam belirti düzeyi ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite belirti düzeyleri daha yüksektir. Öte yandan, hayatından memnun olan bireylerin ÇBASDÖ toplam sosyal destek ve aile, arkadaş kaynaklı sosyal destek algısının, hayatından memnun olmayanlara göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.
- Sosyal yardım alan bireylerin psikolojik belirti düzeyleri ile algıladıkları çok boyutlu destek arasında negatif(ters) yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre, sosyal yardım alan bireylerin algıladıkları sosyal destek arttıkça psikolojik belirti düzeyleri azalmaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında:

- Bireylerin (özellikle kadınların) eğitim sürecine dahil edilerek bir meslek edinmeleri yönünde çalışmalara ağırlık verilmesi,
- Çalışma hayatına katılmak isteyen kadınların çocuklarını bırakabilecekleri, kurumsal ve makul bir şekilde ücretlendirilmiş kuruluşların çoğaltılması,
- Yoksulluğun öğrenilebilen bir olgu olmasından hareketle, kronikleşip neredeyse kalıtsal bir hale bürünmeden, aileleri ve en önemlisi kendileri için umut ışığı olma potansiyeline her zaman sahip olan ve yoksulluk zincirini kırabilecek en büyük güç olan çocukların eğitimine daha çok önem verilmesi,
- Güvenceli iş imkanlarının artırılması (özellikle kırsalda) ve bununla birlikte "çalışan yoksullar" olgusu göz önüne alınarak günümüz hayat standartlarında insanca yaşama yaraşır bir asgari ücret miktarının belirlenmesi,
- Sosyal yardıma başvuran bireyler tarafından da sıklıkla dile getirilen ve "incitici" olarak ifade edilen gıda paketlerinin bireyler tarafından kurumdan alınması hususunda değişikliğe gidilmesi (ayni yardımlar yerine nakdi yardımlara ağırlık verilmesi-gıda paketi yerine o paketin tutarı kadar paranın müracaatçının hesabına aktarılması veya yardım sistemi bu şekilde devam edecekse de en basit anlamda paketleme esnasında şeffaf, içi görünen plastik bir poşet yerine hem içi görünmeyen hem de doğaya daha az zarar verecek malzemeden üretilmiş torbalar kullanılması),
- Sosyal yardım için müracaata gelen bireylerle yapılan görüşmelerde, bir yandan kişilerin iletişim becerilerinin zayıf olduğu, neye ihtiyaçları olduğunu dile getirme noktasında zorluk çektikleri gözlemlenmiş olup diğer yandan araştırma soruları soruldukça, konuşma arzularının açığa çıktığı, duygusal bir boşalma yaşadıkları ve zaman zaman ağladıkları görülmüştür. Araştırma sonuçları da göstermektedir ki bireyler en çok eşleri ve ailelerinden destek almakta ve sorunlarını yine bu iki grup ile paylaşmaktadır. Bu anlamda bu iki destek kaynağının ardından en çok işaretlenen seçenek "hiç kimse" olmuştur. Destek ve sorun paylaşma açısından bireylerin en az başvurduğu kitle ise "arkadaş" seçeneğidir. Bireylerin müracaat esnasındaki tavır ve davranışları, sorulara verdikleri cevaplar ve sorular haricinde kendi yaşamlarını birine anlatma arzuları görülmüştür. Bireylerin kendilerini yalnız hissettiği ve sosyal

ve duygusal bir paylaşım ortamına ihtiyaç duyduğu anlaşılmış olup kişilerin kendini ifade etme ve sosyalleşme becerilerini geliştirmeye olanak sağlayacak ücretsiz kurs, eğitim vb. yaygınlaştırılması,

- Araştırma sonuçları da göstermektedir ki sosyal yardım alan bireylerin psikolojik belirti düzeyleri yüksektir. Bireylerin büyük bir kısmında özgüven ve özsaygı düşüklüğü gözlemlenmiş olup değersizlik hissi de en sık karşılaşılan duygusal durumlardan biri olmuştur. Özellikle kadın müracaatçıların büyük çoğunluğu yardıma kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değil çocukları için başvurduğunu dile getirmiş olup sözleriyle, jest ve mimikleriyle, yaşamdan birey olarak kendileri için bir beklentileri olmadığını, adeta çocuklarına feda edilmiş bir hayatı yaşadıklarını anlattıkları görülmüştür. Bu durumlarla mücadele edilebilmesi açısından sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarında çalışacak personelin belirlenmesi aşamasında sosyal hizmet, psikoloji disiplinlerine önem ve öncelik verilmesi,
- Sosyal yardım başvurusu için gelen bireylerin büyük bir çoğunluğunun farklı düzey ve alanlarda psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu açıktır. Kaymakamlık bünyesinde hizmetlerini sürdüren sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları odağında aslında tüm ilçenin yararlanabileceği, sosyal çalışmacı ve psikolog ve gerekli diğer profesyonellerden oluşan, psikolojik destek, yönlendirme ve bilgilendirme hizmeti sunan bir danışmanlık ve yönlendirme biriminin kaymakamlık çatısı altında oluşturulması,
- Yoksulluk içinde yaşamını sürdüren bireylere, maddi, psikolojik, sosyal anlamda ihtiyaç duyduğu noktalarda destek sunulabilmesi için öncelikle bu toplumsal grubu hemen her yönüyle ortaya koyulması ve bu maksatla da farklı yöntem ve tekniklerle yeni araştırmaların yapılması önerilebilir.

6. KAYNAKLAR

Acar NV, 2014. Grupla psikolojik danışma ilke ve teknikleri, Ankara, Nobel Yayınevi, s. 187.

Açıkgöz R, Yusufoğlu ÖŞ, 2012. Türkiye'de yoksulluk olgusu ve toplumsal yansımaları. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 1, 76-117.

Aktan C, 2002. Yoksullukla mücadele stratejileri, Ankara, Hak-iş Konfederasyonu Yayını.

Altunışık R, Coşkun R, Bayraktaroğlu S, Yıldırım E, 2012. Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı, Sakarya, Sakarya Yayıncılık.

Ardahan M, 2006. Sosyal destek ve hemşirelik. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9, 2, 68-75.

Arpacıoğlu Ö, Yıldırım M, 2011. Dünyada ve Türkiye'de yoksulluğun analizi. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 4 ,2, 60-76.

Atkaya HÇ, 2014. Yeni depresyon ve/veya dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış erişkinlerde psikotrop ilaçların (psikostimülan, antipsikotik, antidepresan ilaçların) periferik lökositlerde erken dna hasarına etkisinin comet analizi kullanılarak incelenmesi. Uzmanlık Tezi, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı. Denizli.

ASPB 2017. ASPB 2016 yılı faaliyet raporu. Ankara.

Başbakanlık Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (BASAGM), 2010. Sosyal yardım algısı ve yoksulluk kültürü, Ankara, Ermat Matbaacılık.

Bauman Z, 2015. Azınlığın zenginliği hepimizin çıkarına mıdır? İstanbul, Ayrıntı Yayınevi.

Bauman Z, 2018. Kapımızdaki yabancılar, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, s. 17.

Beck AT, 1972. Depression: Causes and tratment, Pennsylvanid, University of Pensylvania Press, p. 12.

Bogale A, Hagedorn K, Korf B 2005. Determinants of poverty in rural Ethiopia. Quarterly Journal of International Agriculture, 44, 2, 101-20.

Canbulut T, 2017. Yoksulluk ve yoksullukla mücadele alanındaki sosyal politikaların sosyal hizmet uzmanlarınca değerlendirilmesi: Sürdürülebilir yoksulluk. Toplum ve Sosyal Hizmet, 28, 1, 113-32.

Cüceloğlu D, 2010. İnsan ve davranışı–Psikolojinin temel kavramları, İstanbul, Remzi Kitabevi, s. 318-20.

Çalışkan Ş, 2010. Türkiye'de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. Sosyal Siyaset Konferansları, 59, 89-132.

Çamur-Duyan G, 2010. Yoksulluğun kadınlaşması: Altındağ örneği. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 6, 21, 19-29.

Daşlı Y, 2015. Sosyal yardımların sorunlu alanı: Muhtaçlık tespiti. CÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 39, 135-154.

Daşlı Y, 2015. Yoksulluğun bir nedeni olarak kamusal sosyal yardımlar: Sivas merkez ilçe örneği, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Demirtürk RB, Bozkuş N, Cephe A, Aktaş B, Afşar ST, Çıngı H, 2011. Yoksulluk düzeyinin modellenmesi üzerine bir araştırma. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 14, 1, 29-67.

Doğan MC, 2003. Gecekondu bölgelerinde işsizlik ve yoksulluk problemi, , In: Yoksulluk Sempozyumu, Ed: Bilgili AE, Altan İ, İstanbul: Deniz Feneri Yayınları, 2, 145-55.

Doğan T, 2008. Psikolojik belirtilerin yordayıcısı olarak sosyal destek ve iyilik hali. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3, 30-44.

Dumanlı R, 2002. Türkiye'de yoksulluk sorunu ve boyutları, In: Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ed: Aktan C.C, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, s.26-70.

Eamon MK, 2001. The effects of poverty on children's socioemotianal development: an ecological systems analysis. National Association of Social Workers, 4, 3, 256-66.

Eker D, Arkar H, Yaldız H, 2001. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. Türk Psikiyatri Dergisi, 12, 1, 17-25.

Erdoğan N, 2002. Yoksulluk halleri, Türkiye'de kent yoksulluğunun toplumsal görünümleri, İstanbul, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi.

Fissuh E, Harris M, 2004. Modelling determinants of poverty in Eritrea: A new approach, Australasian Meetings, 364, 1-35.

Fording RC, Berry WD, 2007. The historical impact of welfare programs on poverty: Evidence from the American States. The Policy Studies Journal, 35, 1, 37-59.

Giddens A, 2000. Sosyoloji, Ankara, Ayraç Yayınları.

Gonzalez EN, 2001. Paraguay: Regional determinants of income inequality: Are the country's regions unequal? Paraguay, Center for Analysis and Diffusion of the Paraguayan Economy.

Guiga H, Rejeb J, 2012. Poverty, growth and inequality in developing countries. International Journal of Economics and Financial Issues, 2, 4, 470-79.

Gündoğan N, 2008. Türkiye'de yoksulluk ve yoksullukla mücadele, Ankara, Ankara Sanayi Odası, s.55-56.

Gündüz Y, 2006. Türkiye'de yoksullukla mücadele üzerine bir inceleme. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15, 34-55.

Güneş M, 2012. Yoksullukla mücadelede sosyal yardımların bir kamu yönetimi politikası olarak sürdürülebilirliği. SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 24, 149-184.

Gürarslan-Baş N, Karataş B, 2013. Yoksulluğun 1-4 yaş grubu çocuklarda hastalanma sıklığı üzerine etkileri. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 16, 3, 141-47.

Gürses D, 2007. Türkiye'de yoksulluk ve yoksullukla mücadele politikaları. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17, 1, 59-74.

Haushofer J, Fehr E, 2014. On the psychology of poverty. The Science of Inequality, 344, 862-67.

Hür, SD, Andsoy, II, Şahin A, O Kayhan, M, Sefa E, Zünbül N, İnanmaz N, 2014. Karabük Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinde Depresif Belirtiler, Journal of Psychiatric Nursing, 5, 2, 72-6.

Işık O, Pınarcıoğlu M, 2009. Nöbetleşe yoksulluk: Sultanbeyli örneği, İstanbul, İletişim Yayınları.

İslamoğlu AH, Alnıaçık Ü, 2016. Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. İstanbul, Beta Yayınevi, s. 202.

Kağıtçıbaşı Ç, 2010. Günümüzde insan ve insanlar-sosyal psikolojiye giriş. İstanbul, Evrim Yayınevi, s.248-249.

Kapsos S, 2004. Estimating growth requirements for reducing working poverty: Can the world have working poverty by 2015? ILO, Working Poverty Papers.

Karacan Y, Kapucu SS, 2010. Periferik kök hücre naklinde hastalarda görülen anksiyete ve depresyon, Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi,13, 1, 77-82.

Karasar N, 2012. Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara, Nobel Yayınevi, s.81.

Karatay A, 2010. Türkiye'de yoksulluk, yoksullukta değişmeler ve sosyal hizmetlerin artan önemi. In: İnsan hakları ihlali olarak yoksulluk, Ed: Uyan Semerci P, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 22.

Katun R, 2015. The ımpact of microlevel determinants of poverty in bangladesh: a field survey. International Journal of Research in Management & Business Studies, 2, 2, 9-13.

Kaya F, 2011. Ağrı kent profilinde sosyo-ekonomik boyutlarıyla kentsel yoksulluk. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15, 2, 219-42.

Kesgin B, 2016. Sosyal belediyecilik uygulamalarında sivil toplum ortaklığı. Strategic Public Management Journal (SPMJ), 4, 83-94.

Kılıç R, Çetinkaya Ş, 2012. Türkiye'de yoksullukla mücadelede sosyal yardım stratejileri ve bir model önerisi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34, 93-114.

Kılıç R, Oral M, 2017. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı tarafından sunulan hizmetlerde vatandaş memnuniyetinin ölçülmesi: Elmalı sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı. Journal of Current Researches on Social Sciences (JoCReSS), 7, 2, 1-14.

Kırlıoğlu M, 2015. Sosyal ve ekonomik destek alan ailelerde yoksulluk, sağlık ve yaşam kalitesinin değerlendirilmesi: Konya örneği, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Kırlıoğlu M, Özata M. The evaulation of quality of life of families who get social and economic support: Konya sample. International Healthcare Management Conference (IHMC), s. 525-532, 15-17 June 2015, Gümüşhane, Turkey.

Murali V, Oyebode F, 2004. Poverty, social inequality and mental health. Advances in Psychiatric Treatment, 10, 216-224.

Oppenheim C, Harker, L, 1996. Poverty: the facts. Child Poverty Action Group Limited, London.

Öğülmüş S, 2011. Sosyal yardım algısı ve yoksulluk kültürü. Aile ve Toplum Dergisi, 12, 83-96.

Öner U, Gümüş AE, 2000. Kurt Lewin ve alan kuramı–Lewin'in çocuk psikolojisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 33, 9-27.

Özata M, Kırlıoğlu M, Kalaycı Kırlıoğlu Hİ, 2016. Sosyal ve ekonomik destek alan ailelerin sağlık durumlarının araştırılması. The Journal of Academic Social Science Studies, 47, 173-90.

Özata M, Kırlıoğlu M. Evaulation of socio-demographic features and poverty levels of families who get social and economic support. International Conference On The Changing World And Social Research I, p. 669-678, 25-28 August 2015, Vienna, Austria.

Özata M, Kırlıoğlu M, Başer D, 2014. Sağlığın sosyal belirleyicilerinden yoksulluk: Bir literatür değerlendirmesi. In: Yoksulluk ve sosyal hizmet yeni zorluklar ve yaklaşımlar, Ed: Polat G, İçağasıoğlu-Çoban MA, İstanbul, Sosyal Çalışma Yayınları, s. 157-186.

Özen M, 2015. Sosyal yardım alan bireylerin depresyon ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.

Özen S, 1994. Sağlık ve sosyokültürel yapı değişkenleri. Sosyoloji Dergisi, E.Ü Edebiyat Fakültesi Yayınları, 5.

Özmete E, 2013. Yoksulluk ve sosyal yardımlar. Biz Bir Aileyiz Dergisi, 2, 2, 1-5.

Özmete E, Gök FA, 2015. Sürdürülebilir kalkınma için sosyal inovasyon ve sosyal hizmet ilişkisinin değerlendirilmesi. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 26, 2.

Öztürk H, Nazik Sevindik F, Yaman SÇ, 2006. Öğrencilerde yalnızlık ve sosyal destek ile bunlara etki eden faktörlerin incelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16, 1, 383-394.

Öztürk O, Uluşahin A, 2011. Ruh sağlığı ve bozuklukları I. Ankara, Nobel Tıp Kitabevi, s. 63-64.

Pedro ICS, Rocha SMM, Nascimento LC, 2008. Social support and social network in family nursing: reviewing concepts. Rev Latino-am Enfermagem, 16, 2, 324-327.

Peker A, 2017. Femalepoverty in developmentparadigm. Journal of Current Researches on Business and Economics (JoCReBE), 7, 281-294.

Peterson SJ. Bredow TS, 2013. Mıddle range theorıes applıcatıon to nursıng research. 3rd Edition, Chine: Wolters Kluwer Health Lippincott Williams & Wilkins, 108-121.

Resmi Gazete. 29.05.1986. 3294 sayılı "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu".s. 1.http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3294.pdf (Erişim Tarihi: 10.02.2018).

Ribas RP ve Machado AF, 2007. Distinguishing chronic poverty from transient poverty in Brazil: developing a model for pseudo-panel data, UNDP, International Poverty Centre.

Rodgers D, 2009. The chronic poverty Report 2008–2009–escaping overty traps. The European Journal of Development Research, 21, 2, 159.

Sen A, 2004. Özgürlükle Kalkınma. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sezgin H, Hocaoğlu Ç, 2014. İnfertilitenin psikiyatrik yönü: Psikiyatride güncel yaklaşımlar, 6, 2, 165-184.

Steger M, 2004. Küreselleşme, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, s.35.

Şahin NH, Durak A, 1994. Kısa Semptom Envanteri: Türk gençleri için uyarlanması. Türk Psikoloji Dergisi, 9, 31, 44-56.

Şahin, NH, Batıgün AD, ve Uğurtaş S, 2002. Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler için kullanımının geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. Türk Psikiyatri Dergisi, 13, 2, 125-135.

Şantaş F, 2017. Yoksulluk olgusu ve Türkiye'de yoksulluk ve hane refahının DHS Wealth Indeks ile değerlendirilmesi. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 18, 2.

Şener Ü, 2010. Yoksullukla mücadelede sosyal güvenlik, sosyal yardım mekanizmaları ve iş gücü politikaları. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı(TEPAV)-politika notu.

Tarhan N, Nurmedov S, 2011. Bağımlılık, sanal veya gerçek bağımlılıkla başa çıkma. İstanbul, Timaş Yayınları.

Taşçı F, 2017. Türkiye'de sosyal politika ve dönüşüm-zihniyet, aktörler ve uygulamalar. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)-Rapor.

Taşğın NŞ, 2017. Yoksulluk, insan hakları ve sosyal hizmetler. Ankara, Nika Yayınevi.

Terzi Ş, 2016. Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3, 6.

Tezel A, Gözüm S, 2005. Postpartum dönemde kadınlarda görülebilen depresif belirtiler ve hemşirelik bakımı. Hacettepe Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 12, 62–8.

Turgut M, 2017. Sosyal yardım alan ailelerin yaşam doyumu: Üsküdar örneği. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

TÜİK, 2008. Yoksulluk çalışmaları. https://eaf.ku.edu.tr (Erişim Tarihi: 20.12.2018).

TÜİK, 2015. İstatistiklerle kadın. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21519 (Erişim Tarihi: 20.04.2019).

TÜİK, 2015. Zaman kullanım araştırması. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18627 (Erişim Tarihi: 20.04.2019).

TÜİK, 2017. 25.09.2017 tarih ve 24579 sayılı "Gelir ve yaşam koşulları araştırması-dönemi:2016".www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24580 (Erişim Tarihi: 23.03.2018).

TÜİK, 2018. 18.09.2018 tarih ve 27823 sayılı "Gelir ve yaşam koşulları araştırması-dönemi:2017". http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27824 (Erişim Tarihi: 20.12.2018).

TÜİK, 2018. İstatistiklerle kadın. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27594 (Erişim Tarihi: 20.04.2019).

Türk-İş, 2019. Şubat 2019 açlık ve yoksulluk sınırı. http://www.turkis.org.tr/SUBAT-2019-ACLIK-ve-YOKSULLUK-SINIRI-d188748 (Erişim tarihi: 10.03.2019).

Türkleş S, Yılmaz M, Özcan A, Öncü E, Karataş B, 2013. Kadınlarda ruh sağlığını ve aile işlevlerini etkileyen etmenler. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 16, 3, 154-62.

Türkoğlu İ, 2013. Sosyal devlet bağlamında Türkiye'de sosyal yardım ve sosyal güvenlik. Akademik İncelemeler Dergisi, 8, 3, 300-1.

UNDP 2018. İnsani gelişme endeksleri ve göstergeleri: 2018 istatistiksel güncellemesi http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/_nsani-geli_me-endeksleri-ve-goestergeleri--2018-statistiksel-gue.html. Erişim Tarihi: 17.04.2019.

UNDP 2018. Küresel çok boyutlu yoksulluk endeksi sonuçları. http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/2018-kueresel-cok-boyutlu-yoksulluk-endeksi--cbye--sonuclar.html. Erişim Tarihi: 15.04.2019.

Ünlütürk-Ulutaş Ç, 2009. Yoksulluğun kadınlaşması ve görünmeyen emek. Çalışma ve Toplum Dergisi, 2, 25-40.

Yıldırım A, Hacıhasanoğlu R, Karakurt P, 2011. Postpartum depresyon ile sosyal destek arasındaki ilişki ve etkileyen faktörler. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8, 1, 31-46.

Yıldırım İ, 1997. Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenirliği ve geçerliliği. HÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 13, 81-87.

Yiğit G, 2011. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Yiğitalp G, 2012. Çevresel asbeste maruz kalan erişkin bireylerde kaygı ve umutsuzluk düzeyleri. Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

Zilborg G, 1941. A history of medical psychology, New York, s.26.

7. EKLER

EK-A: Anket Formu

Sayın Katılımcı,

"Sosyal Yardım Başvurusunda Bulunan Bireylerde Psikolojik Belirti Düzeyleri ve Sosyal Destek Algısı" adlı araştırma kapsamında sizden, Kişisel Bilgi Formu, Kısa Semptom Envanteri ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'ni doldurmanız istenmektedir. Bu araştırma ile sosyal yardıma ihtiyaç duyarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na müracaat eden bireylerin psikolojik belirtileri ve algıladıkları sosyal destek hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmaktadır. Vereceğiniz yanıtlar yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacak olup Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na yapmış olduğunuz yardım müracaatınızın sonucu ile herhangi bir ilgisi yoktur. Lütfen sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz. Araştırmaya katılma ve araştırmadan istediğiniz aşamada ayrılma hakkına sahipsiniz.

Zaman ayırdığınız ve bu çalışmaya yaptığınız katkılardan dolayı teşekkür ederim.

1.Cinsiyetiniz

(1)Kadın (2)Erkek

2.Yaşınız ……..

3.Medeni Durumunuz

(1)Bekar (2)Evli (3)Evli-Ayrı (4)Boşanmış

(5)Dul (6)Resmi Nikahsız Birliktelik

4.Çocuğunuz var mı?

(1)Evet ise sayısını belirtiniz …… (2)Hayır

5.Eğitim Durumunuz

(1)Okur-yazar Değil (2)Okur-Yazar (3)İlkokul(5 Yıl)

(4)Ortaokul (5) Lise (6)Üniversite

6.Sürekli bir sağlık sorununuz var mı?

(1)Evet ise hastalığınızın adını belirtiniz …….. (2)Hayır

7.Sosyal güvenceniz var mı?

(1)Evet ise hangi kapsamda olduğunu belirtiniz …(2)Hayır

8.Bir mesleğiniz var mı?

(1)Evet ise mesleğinizi belirtiniz …… (2)Hayır

9.Şu anda gelir getirici bir işiniz var mı?

(1)Evet ise ne iş yaptığınızı belirtiniz……

(2)Hayır ise ne zamandır işsiz olduğunuzu belirtiniz ……..

10. Aylık Geliriniz

(1)0-500 TL (2)501-1000 TL (3)1001-1500 TL

(4)1501-2000 TL (5)2001 TL ve üzeri

11. Aylık Gideriniz

(1)1500-2000 TL (2)2001-2500 TL (3)2501- 3000 TL (4)3001 TL ve üzeri

12. Sizce ihtiyaçlarınızı tam olarak karşılayabilmeniz için aylık gelirinizin kaç TL olması gerekir? ……..

13. Borcunuz var mı?

(1)Evet ise ne borcunuz olduğunu belirtiniz …… (2)Hayır

14. Yaşadığınız Konut Tipi

(1)Apartman dairesi (2)Müstakil ev (3)Gecekondu (4)Kerpiç

15. Yaşadığınız Konut Hakkında

(1)Kendimize ait (2)Kira (3)Bize ait değil ama kira ödemeden kullanıyoruz

16.Evde toplam kaç kişi yaşıyorsunuz? ……..

17. Hanenizde şimdiye kadar cezaevine giren bir birey oldu mu?

(1)Evet (2)Hayır

18. Hanenizde engelli bir birey var mı?

(1)Evet (2)Hayır

19. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na kaçıncı kez yardım başvurusunda bulunuyorsunuz?

(1)2-10 arası (2)10'dan fazla

20. Sosyal yardım alabileceğinizi nasıl/hangi kaynaktan öğrendiniz?

(1)Akraba (2)Komşu (3)TV, Radyo, Gazete (4)İnternet

21. Sosyal yardımların yaşamınızdaki yeri nedir?

(1)Sosyal yardımlar olmazsa yaşamımı sürdüremem.

(2)Sosyal yardımlardan zaman zaman faydalanıyorum ve bana kısmen destek oluyor.

(3)Çok az miktarda yapıldığından ihtiyaçlarımı karşılamama yetmiyor.

(4)Diğer(Belirtiniz)….

22. Vakıf tarafından yapılan yardımları

yeterli buluyor musunuz?

(1)Evet

(2)Hayır ise nedenini belirtiniz ……

23. Aldığınız sosyal yardımı hayatınızda en çok

hangi alanda kullanıyorsunuz?

(1)Sosyal ve kültürel etkinlikler

(2)Kira ve faturalar

(3)Eğitim harcamaları

(4)Gıda

(5)Giyim

(6)Sağlık harcamaları

(7)Diğer(Belirtiniz)…….

24. Sizce sosyal yardıma ihtiyaç duymanızın

temel sebebi nedir?

(1)Aile parçalanması(Boşanma)

(2)Kader

(3)Bir mesleğimin olmaması

(4)İş imkanlarının kısıtlı olması

(5)Çalıştığım halde aldığım düşük ücret

(6)İş imkanları ve ücret konusunda kadın-erkek

ayrımcılığı yapılması

(7)Hükümet politikaları

(8)Sağlık sorunları

(9)Diğer(Belirtiniz)……..

25. Geleceğinizi nasıl görüyorsunuz?

(1)Daha iyi olacak.

(2)Daha kötü olacak.

(3)Bir şey değişmeyecek.

(4)Bilemiyorum.

26. Sosyal yardım alırken ne hissediyorsunuz?

(1)Hiçbir şey hissetmiyorum.

(2)Utanıyorum.

(3)Mutlu oluyorum.

(4)Sinirleniyorum.

(5)Dışlanmış hissediyorum.

(6)Diğer(Belirtiniz)……..

27. Sosyal yardımlara ihtiyaç duyulması bir problem olarak ele alındığına göre, sizce bu sorunu kim çözmelidir?

(1)Kişiler kendileri

(2)Belediyeler

(3)Hükümet

(4)Valilikler

(5)Diğer(Belirtiniz)……

28. Hayatınızdan memnun musunuz?

(1)Evet

(2)Hayır ise nedenini belirtiniz……..

29. Hayatınızda size en çok kim destek oluyor?

(1)Hiç kimse (2)Eşim (3)Çocuklarım (4)Akrabalarım (5)Komşularım (6)Arkadaşlarım (7)Kendi ailem (8)Eşimin ailesi

30. Bir sorununuz olduğu zaman en çok kiminle paylaşırsınız?

(1)Hiç kimse (2)Eşim (3)Çocuklarım (4)Akrabalarım (5)Komşularım (6)Arkadaşlarım (7)Kendi ailem (8)Eşimin ailesi

Ek olarak söylemek istediğiniz, paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?

……

EK-B: Kısa Semptom Envanteri (KSE)

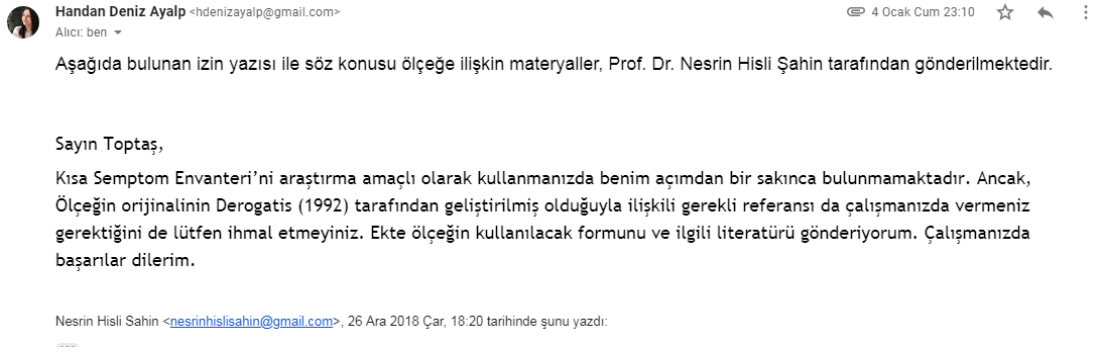
Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtinin sizi bugün dahil, son bir haftadır ne kadar rahatsız ettiğini yandaki kutulardan uygun olanın içini X işaretleyerek gösterin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızın üstünü karalayın.

0: Hiç 1: Biraz 2:Orta Derecede 3:Epey 4:Çok Fazla

1. İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali	0	1	2	3	4
2. Baygınlık, baş dönmesi	0	1	2	3	4
3. Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edeceği fikri.	0	1	2	3	4
4. Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu duygusu	0	1	2	3	4
5. Olayları hatırlamada güçlük	0	1	2	3	4
6. Çok kolayca kızıp öfkelenme	0	1	2	3	4
7. Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar.	0	1	2	3	4
8. Meydanlık(açık) alanlardan korkma duygusu	0	1	2	3	4
9. Yaşamınıza son verme düşünceleri	0	1	2	3	4
10. İnsanların çoğuna güvenilmeyeceği hissi	0	1	2	3	4
11. İştahta bozukluklar	0	1	2	3	4
12. Hiç bir nedeni olmayan ani korkular	0	1	2	3	4
13. Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları	0	1	2	3	4
14. Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme	0	1	2	3	4
15. İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetme	0	1	2	3	4
16. Yalnızlık hissetme	0	1	2	3	4
17. Hüzünlü, kederli hissetme	0	1	2	3	4
18. Hiçbir şeye ilgi duymama	0	1	2	3	4
19. Ağlamaklı hissetme	0	1	2	3	4
20. Kolayca incinebilme, kırılma	0	1	2	3	4
21. İnsanların sizi sevmediğine kötü davrandığına inanmak	0	1	2	3	4
22. Kendini diğerlerinden daha aşağı görme	0	1	2	3	4
23. Mide bozukluğu, bulantı	0	1	2	3	4
24. Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu duygusu	0	1	2	3	4
25. Uykuya dalmada güçlük	0	1	2	3	4
26. Yaptığınız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etme	0	1	2	3	4
27. Karar vermede güçlükler	0	1	2	3	4
28. Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahat etmekten korkma	0	1	2	3	4
29. Nefes darlığı, nefessiz kalma	0	1	2	3	4
30. Sıcak, soğuk basmaları	0	1	2	3	4
31. Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer, etkinliklerden uzak kalmaya çalışma	0	1	2	3	4
32. Kafanızın bomboş kalması	0	1	2	3	4
33. Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar	0	1	2	3	4
34. Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi	0	1	2	3	4
35. Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları içinde olmak	0	1	2	3	4
36. Konsantrasyonda(dikkati bir şey üzerinde toplama) güçlük/zorlanma	0	1	2	3	4

37. Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi	0	1	2	3	4
38. Kendini gergin ve tedirgin hissetme	0	1	2	3	4
39. Ölme ve ölüm üzerinde düşünceler	0	1	2	3	4
40. Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği	0	1	2	3	4
41. Bir şeyleri kırma/dökme isteği	0	1	2	3	4
42. Diğerlerinin yanındayken kendinin çok fazla farkında olmak, yanlış bir şeyler yapmamaya çalışmak	0	1	2	3	4
43. Kalabalıklarda rahatsızlık duymak	0	1	2	3	4
44. Bir başka insana hiç yakınlık duymamak	0	1	2	3	4
45. Dehşet ve panik nöbetleri	0	1	2	3	4
46. Sık sık tartışmaya girme	0	1	2	3	4
47. Yalnız bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetme	0	1	2	3	4
48. Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmediğiniz düşüncesi	0	1	2	3	4
49. Yerinde duramayacak kadar tedirgin hissetme.	0	1	2	3	4
50. Kendini değersiz görme, değersizlik duyguları	0	1	2	3	4
51. İzin verdiğiniz takdirde insanların sizi sömüreceği duygusu	0	1	2	3	4
52. Suçluluk duyguları	0	1	2	3	4
53. Aklınızda bir bozukluk olduğu fikri	0	1	2	3	4

EK-C: Kısa Semptom Envanteri Kullanım İzni

Handan Deniz Ayalp <hdenizayalp@gmail.com> 4 Ocak Cum 23:10

Alıcı: ben

Aşağıda bulunan izin yazısı ile söz konusu ölçeğe ilişkin materyaller, Prof. Dr. Nesrin Hisli Şahin tarafından gönderilmektedir.

Sayın Toptaş,

Kısa Semptom Envanteri'ni araştırma amaçlı olarak kullanmanızda benim açımdan bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak, Ölçeğin orijinalinin Derogatis (1992) tarafından geliştirilmiş olduğuyla ilişkili gerekli referansı da çalışmanızda vermeniz gerektiğini de lütfen ihmal etmeyiniz. Ekte ölçeğin kullanılacak formunu ve ilgili literatürü gönderiyorum. Çalışmanızda başarılar dilerim.

Nesrin Hisli Sahin <nesrinhislisahin@gmail.com>, 26 Ara 2018 Çar, 18:20 tarihinde şunu yazdı:

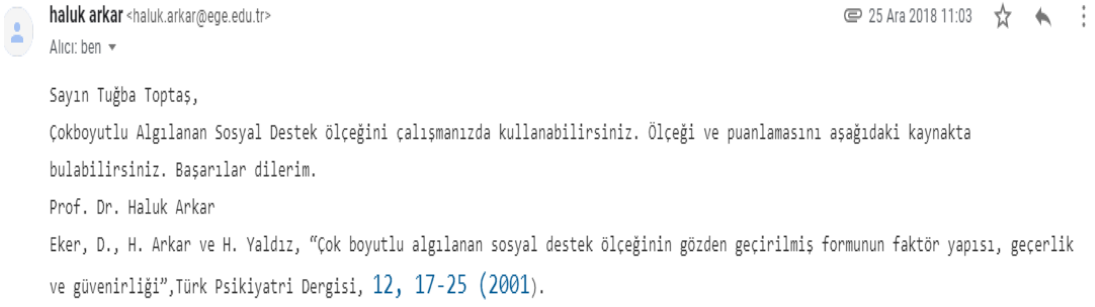
EK-D: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemek için 1'den 7 'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlenin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz.

Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

1. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.
   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
2. İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.
   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
3. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.
   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
4. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.
   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.
   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
6. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.
   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
7. Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.
   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
8. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.
   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
9. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.
   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
10. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.
    Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
11. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.
    Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.
    Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

EK-E: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Kullanım İzni

haluk arkar <haluk.arkar@ege.edu.tr> 25 Ara 2018 11:03

Alıcı: ben

Sayın Tuğba Toptaş,

Çokboyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeğini çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ölçeği ve puanlamasını aşağıdaki kaynakta bulabilirsiniz. Başarılar dilerim.

Prof. Dr. Haluk Arkar

Eker, D., H. Arkar ve H. Yaldız, "Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği",Türk Psikiyatri Dergisi, 12, 17-25 (2001).

8. ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı Tuğba TOPTAŞ 23 Ekim 1993 Konya-Beyşehir doğumludur. İlk ve ortaokul eğitimini Yeşildağ Şehit Şefik Ayaydın İlkokulu'nda tamamladıktan sonra Beyşehir Ali Akkanat Anadolu Lisesi'ni bitirmiştir.

2015 yılında Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet bölümünden mezun olmuş, 2016 yılında aynı üniversitenin Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet anabilim dalında yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

2019 yılı Nisan ayında Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamış olup halen bu kurumda görevine devam etmektedir. Bekardır.